



SVENSKA  
RUN-URKUNDER,

UTGIFNA

AF

RICHARD DYBECK.

---

Första Samlingen.



STOCKHOLM,  
TRYCKTE HOS JOH. BECKMAN, 1855.

Det härmed började arbetet kan och bör blifva ett stort verk. Man har på sednare tider i Svenska landsorter uppdagat en mängd för forskare och andra fornvänner hittills obekanta runinskrifter, och man har omsider funnit, att den för länge sedan utgifna stora samlingen af faderneslandets runurkunder, för sin tid ganska förtjenstfull, dock lider af svårare fel. De förra böra alla utan undantag utgifvas, samt af den sednare, i säkrare afritningar, åtminstone de viktigaste bland felaktiga. Och här af uppkommer ett stort antal, uppstår ett stort verk.

Om vigten af en närmare och tillförlitligare kännedom af dessa vårt lands till stor del »äldsta originalurkunder» kan icke mer blifva tu tal. Man har ändtligen börjat rätt fatta forntiden, och dermed äfven dessa sanna och rena uttryck deraf: man är på väg att inse det de icke kunnat vara annat, än hvad de äro: föga i längd och bredd, i sanning och djup fullt ut hvad vi komme åstad; »forskaren har ofta funnit mera upplysning i dessa enkla korta rader, än i sednare långa, intet sägande afhandlingar.»

Främst böra väl runinskrifterna skattas såsom ovärderliga språklemningar; och att i närvarande dagar stora krafter, verkliga förmågor, i det hänseendet se dem gunstigt an är hugnande, glädjande.

Dernäst äro dessa runristade minnesstenar, vanligen stående eller liggande ute å marken, verkligen att räkna bland grundstenarne i vår ännu så föga bearbetade forn-geografi. De äro, mer än man eftersinnat och trott, »visestener» på gamla, nu ofta förlagda eller igenvallade, farleder till lands och sjös: säkra utvisare af landets befolkning och odling för sin tid.

För det myckna, som i öfrigt kan af Sveriges flere än 2,000 runinskrifter inhemtas och läras, skall icke här redogöras. Den tid kommer, då de fullt uppskattas.

Men äro de då ännu till? Hvem vet? Jag har blifvit satt i tillfälle, att för framtida forskare och fornvänner — fosterlandsvänner vågar jag icke säga, efter det ädla släktet tyckes ej hafva lång tid öfrig —

visa något litet af hvad varit hafver, när kanske ej mer en enda Runsten reser sig å våra grönskande eller snöiga fält.

---

Mitt syfte har varit, att för redighetens skull meddela afritningarne så stora, som möjligt; hvarföre samma mått för alla icke blifvit följdt. Den enda här af uppkomna olägenheten, att verkliga storleken af stenarne i förhållande till hvarandra icke vid en flygtigare blick på taforna faller i ögat, är en småsak.

Redan nu hade törhända tolkningar af inskrifterna bordt lemnas; och det var från början äfven meningen. Men besinnande, att jag här vid lag bara är och kan vara Runurkundernas utgifvare, äfvensom det städse klanderliga i att söka gå större, verkliga förmågor i förväg, har jag beslutat låta tolkningen, den der oundvikligen skulle påkallat djupare eller ytligare språkredogörelser, åtminstone till annan tid uteblifva.

Stockholm den 1 Maj 1855.

*Utgifvaren.*

---

# I.

*Södermanland. Hölbo härad, Vagnhärad socken, Fredriksdal.*

Hösten 1844 påträffades å det under Säteriet Fredriksdal hörande och dertill gränsande hemmanet Skåångs gårde, invid och till en del i en genom gårdet löpande rännil eller bäck, denna Runsten, så sjunken i marken och rännilen, att blott en del af dess ena sida var synlig. Ägaren till marken, Herr Öfverstelieutenanten Nils Hagerflycht, upptäckte snart, att stenen å undre sidan egde ristning, och lät, till följe deraf, kort derefter aktsamt föra honom från sin olämpliga plats till Fredriksdal, der han nu reser sig å en täck höjd i trädgården, omhuldad af unga löfträn, buskar och blommor.

Intill nämnde gårde, vid hvilket en häradsväg utefter sjön Sillen, fast här på något afstånd från sjön, löper, ligger en vidsträckt kärmark, af nuvarande ägaren upptagen till åker, och det är utom all tvifvel, att äfven gårdet fordomdags utgjort ett kärr. Runstenen kan, i detta fall, icke varit rest å det ställe, der den 1844 påträffades, utan har troligen från någon plats invid eller åtminstone närmare häradsvägen, der ännu en Runsten (Liljegr. 856) finnes — en sådan ses ock vid samma väg, å Vappersta angränsande egor — blifvit förd till den från kärret flytande rännilen, att begagnas såsom gångbro.

Stenen, som består af ljus granit, är flisbildad, å framsidan temligen slät, dock ofvantill, särdeles å högra kanten, något afflisad, till en del af ålder, enär inskriftens två sista runor, som äro mattare än de öfriga, befinnas å en sådan af-flagad, lägre eller djupare del. Frånsidan är ojämnare. Största tjockleken uppgår till 11 tum. — Inskriften lyder:

KNUBHA LIÞ RAISA STAIN FAINSA HIBTIR KULAIF BRUÞUR SIN  
 HAN ANTAÞIS AUSTR AT ÞIKUM

Det är: KNUBHA LIÞ RAISA STAIN FAINSA HIBTIR KULAIF BRUÞUR SIN  
 HAN ANTAÞIS AUSTR AT ÞIKUM

Tvärstrecket öfver grenen till första runan (V) kan vara en tillfällighet. Sista ordet (*pikum*) synes vara fullständigt. Månne en felristning för *Krikum*?

## 2.

*Södermanland. Hölebo härad, Vagnhärad socken, Nora uppgård.*

Denna är den fjerde af der befintliga Runstenar. Dess nedre del utgör för närvarande trappa till en utbod å gården och de öfriga fem mindre styckena, hvilka, sinsemellan sammanhängande, i långliga tider begagnats såsom spishäll i stugan, ligga sedan förliden höst, då hällen utbröts ur spiselen, spridda kring trappstenen. Det felande är måhända ännu doldt i spismuren. Såsom upprest säges stenen haft sin plats vid landsvägen nedanför byn, ej långt från Norboesjön.

För omkring 20 år sedan, då de kvarvarande småstyckena ännu sammanhängde, blef ristningen å så väl det större, fotstycket, som å fyra af dessa småstycken aftecknad af pastoren J. E. Ljung, och jag har efter hans fullständigt min teckning af ristningen å de sednare, enär sedan dess denna del af inskriften lidit af eld och nötning. Mycket af Runstenshalfvan var vid nämnde tid doldt i spismuren. — Inskriften:

\*RNTTR : TNV : NNV .. RTHTN : HTT(I) ..... : VTBNR  
 VNTT : BNTT : T(M)RIVT :

Det är: HRUALTR AUK ULEF .. RAISTU STA(I) ..... FAÞUR KUFAN  
 BUNTA A(LT)RIFAR

Af första runan (\*) finnes nu intet, bara ett matt krokstreck efter slingan. Stycket med runorna :VT saknas dermot å Ljungs teckning. Runorna R|, med det föregående krokstreck (till ett ↑ ?), uti inskriftens sista ord, äro alldeles bortnötta eller förbrända.

## 3.

*Södermanland. Hölebo härad, Vesterljung socken, Björkö.*

I Björkö (efter uttalet: Björke) hemhage, norr om byn, finnas i mängd mindre bergknölar eller ofvantill rundade klippor, här likasom

begränsande det stora jämna fält, som en gång sannolikt utgjort ett vatten, alltifrån Holsviken af Östersjön. Jfr. *Sv. Fornsäker*, h. 2, sid. 40. Så väl hemhagen, som en annan dertill gränsande, något jämnare, hage hafva till hela deras utsträckning fordomdags varit begravningsplatser; talrika högar, kullar, skepps- och andra sten-sättningar, finnas der ännu. Midt ibland sådana i den förstnämnde, eller hemhagen, reser sig den bergsknöl, å hvars östra, nog stupande, samt från fältet och en på andra sidan klippan löpande byväg vända, sida eller vägg denna ristning förefinnes. Derinvid och midtför är i marken mellan höjderna ett mindre träsk, eller pöl, utan tvifvel uppkommet efter der hemtadt sandgrus, då högarna uppkastades, och straxt i söder, högre upp, ses en vacker skepps-sättning.

I anseende till bergväggens kullrighet har slingbildan blifvit lagd på sned; öfre delen deraf hade eljest kommit i stark förkortning för ögat, och i följd deraf läsningen försvårats. (»Nehej, berge' stog fälle på anna' vis när då här skrefs», invänder en gammal man i Björkö.) — Inskriften:

†††† (ell. †) × †† × †††† × †††† × †† × †††† × ††††† ×  
 †††† × †† × (††)†††

Det är: TATR (l. TATL) IOK IFTIR FAÞUR SIN SKAKA MIRKIT MIKLA  
 MAN (UA)URN

I första ordet (*Tatr* l. *Tatl*), ristadt med vänderunor, är likväl † icke omvändt, troligen för att ej få utseende af †. Runorna †† (?) i sista ordet hafva, i anseende till klippornas skroflighet å detta ställe, säkert aldrig varit tydligare.

#### 4.

*Södermanland. Svartlösa härad, Grödinge socken, Löfstalund* (förr Skälby: af läget å gränsen mellan Svartlösa och Öknebo härad).

Helt nära gården står, få famnar från vägkroken och i lägsta slutningen af norra dalbrecken, denna Runsten, något sjunken i den lösa marken. Häradsvägen mellan Södertelje och Hanninge socknar kröker sig der öfver en dæld, som, med en bäck i midten, sträcker sig från trakten af sjön Uttran här förbi, samt vidare utefter Malmsjön och några andra småsjöar, deribland Axan (i gamla handlingar kallad *Samksan*), genom Sorunda, hvarest den slutar i Saltsjön.

Stenens framsida är jämn; frånsidan deremot kullrig och nog ojämn. Tjockast (sex tum) är stenen till höger närmast marken, hvilken del säkert utgjort hans fot, då korset haft en upprät ställning, och är han således icke blott sjunken, utan äfven fallen åt ena sidan. Sannolikt redan såsom upprätstående har stenen blifvit till sin öfre del, som är bara 3—4 tum tjock, afslagen, och törhända var det äfven då, som han förlorade sin ursprungliga ställning. Det afslagna har ännu icke kunnat återfinnas.

»Fjerdingsmannen Anders Janson» yttrar i sin »Specification oppå dhe Runsteenar och gamble Steenhögar, som finnas uthi Grödinge socken» (af år 1686): »I Skiählby Sättegårdh två Runsteenar, dhen ena står oppe och dhen andra ligger omkull.» En fallen, såsom det synes, bautastan ligger ännu nära Runstenen (se Pl.), men om den å undre sidan har någon ristning är icke utrönt. Märkligt nog om inskriftens sista ord *kuml þausi* skulle afse runstenen och en derinvid rest bautastan. — Inskriften:

\* †HPTTRR : RTHTI : HTHT : DTHI : THTI : TRTHHT :  
 YN(þ)..... H : NY : THTI : NTHN YNTN : HTT : YTRDI  
 †HPTTR : YNYT : þTHI

Det är: OSKAUTRR RAISTI STAIN ÞINSI AFTIR AIRNFAST MU(þ).....S  
 UK AFTIR ULAFU KUNU SINA KAIRÞI OSKUTR KUML ÞAUSI

## 5.

*Södermanland. Svartlösa härad, Grödinge socken, Uringe.*

Runstenen är stående i Uringe bys skog (»Uringe malm»\*), å gränsen mellan Svartlösa och Sotholms härad, samt socknegränsen mellan Grödinge och Österhanninge, på norra sidan om en mindre sluttning af den här ofvan (under N:o 4) nämnda vägen mellan Telje och Hanninge socknar. Han har å framsidan, uppifrån och ned, en svagt upphöjd rygg, samt är till öfre kanterna tunnast och der något skadad. Ställningen är tillbaka och åt ena sidan lutande. — Inskriften:

\* I beskrifningen till en karta af 1636 öfver lägenheten *Runsten*, belägen härinvid och förmodligen nämnd efter minnesmärket, säges denna vara »bygd på kronones allmanning.» Å en karta öfver Uringe af 1717 är sjelfva Runstenen både antecknad och nämnd.



\* \*HNR \* HNR \* PNR \* HNR \* HNR \* t. PR \* HNR \* NHNR \*  
 HNR \* PNR \* R() . . . . HNR \* HNR \* PNR \* PNR \*  
 NHNR \* PNR \* HNR

Det är: HAUR AUK KARL AUK SIH. A. KR AUK UIHIALMR AUK KAINI  
 L() . . . AISA STAIN PINA AFTR UIHMAR FAÞR SIN

## 6.

*Södermanland. Svartlösa härad, Grödinge socken, Öster Bröta.*

Högt upp i vestra slutningen af en betydligare bergshöjd i tjocka skogen, som sammanhänger med den nyss (under föreg. nr) nämnda Uringe malm och andra skogsmarker i Sorunda, Grödinge, Vesterhanninge och Huddinge socknar, står denna Runsten invid och på östra sidan om en öfver höjden \* löpande, knappt farbar, skogsväg — efter sägen ännu för 200 år sedan begagnad såsom klöfjeväg \*\* — mellan sockenvägen vid Vesterby i Sorunda samt häradsvägen i Grödinge. Sedan han i mer än 30 år haft en svårt framlutande ställning — vådlig både för sig och vägfärande — samt derunder kanterna ofvantill, hvilka något skjutit öfver vägen, blifvit här och der afslagna, är han sistlidne höst, på Landtmätaren Victor Dahlgrens uppmaning, af byamännen i Bröta åter vorden rest, och kan nu å sin ensliga, höga och skogiga plats, med sin höjd af mer än fyra alnar, betraktas såsom ett af vårt lands skönaste minnesmärken.

Stenen är icke nämnd i den förut (under N:o 4) åberopade uppsatsen om Grödinge sockens fornlemningar, men finnes antecknad å Petter Arosanders karta af år 1687 öfver »Östbröta» (en annan af Sven Månsson (1636) innefattar inägorna), i anledning deraf att byamännen i angränsande Vesterby velat hålla den för en rå-sten byarne emellan, samt sålunda tillvålla sig ett stycke af Bröta skog: Anteckningen lyder: »7. En Vijssten på Västerby malmen sunnan för en stoor Runsten vidh en farvågH Socknarna och Byarna emillan, till hvilken (Runsten) Västerbyna villa gå och skära en Triangel af Öster Brötha skogen efter visningen» (nl. Runstenens \*\*\*).

\* Nedanför denna äro flere kärr eller mossar, deribland »Runstensmossen», och derifrån ned mot Grynsjön sträcker sig den s. k. *Svartdalen*, af hvilken förhända häradet har namn.

\*\* De flesta vägar i orten lära då varit föga annat än klöfjevägar, »den tidens landvägar», såsom allmogen uttrycker sig. Vid den ifrågavarande finnes, närmare Vesterby, ännu en hittills ej känd Runsten.

\*\*\* I samma kartebeskrifning förmäles ock, att byamännen berättat det de många små lägenheterna i skogen häromkring »först varit optagna af Skiöttare i Sahl. Konung Gustafz (den I:s) tijdh, medh böndrens loff.»

Bröta-stenen, hvilken kännes af kringboende allmoge under namnet *Runda sten*, eller *Rundsten*, är en å framsidan bucklig eller kullrig och å frånsidan skålig, tunn och ljus gråstensfäsa, rätt ovanlig i dessa trakter. Ristningen, utförd med synnerlig omsorg, har delvis lidit genom de nämnda af-flagningarna öfverst å stenen, äfvensom i venstra kanten. Korset är, märkligt nog, något upphöjdt. — Inskriften:

\* NIPTIR \* (N)T \* RT(IHT) \* HTIT \* BITT \* TT \* ITRNTT \*  
 YTT \* TNY \* YHTT \* HIT \* TNY \* BNPNR \* YT....T \*

Det är: UIMAR (L)T RA(ISA) SAEN FINA AT IARUTA MAH AUK  
 FELHA SIN AUK BUÞUR KA.....A

Slutet af slingan har bildat en ringlad stjert, och de felande runorna kunna ha' varit till antalet 4—6.

## 7.

*Södermanland. Sotholms härad, Österhanninge socken, Sanda.*

Från Vinnock vik af Saltsjön och i Tyresö socken sträcker sig en dæld, som fortgår genom Österhanninge in i Vesterhanninge socken, der den vidgar sig, sluteligen öfvergående till jämnare slätter. Grafplatser finnas invid denna dalgång vid Vinnock, Ösby, Tjursta, Hvalsta, Sanda, Hesslingby, Husby och Betby, äfvensom tvänne Runstenar, den ena vid Forss (förut känd) och den andra, eller ifrågavarande, i Sanda gårde. Han nämnes redan 1668 i Andr. Arwidi Berättelse om Österhanninge sockens Antiquiteter (tr. i Gjörwells Sv. Bibl., 2:a delen), såsom belägen »uti Hvalsta gården», samt sönderfallen i två stycken. Stenen har nämligen ursprungligen stått på tillgränsande Hvalsta ägor och låg på gränsen mellan Hvalsta och Sanda gården, nedfallen i ett dike, då han, vid fältens jämnande och omläggning för tjugu år sedan, flyttades till sin nuvarande plats å en oupptagen mindre fläck i Sanda östra gårde, vid allmänna vägen mellan Stockholm och Dalarö, samt afvägen till Tjursta, der han nu, brusten i tre stycken, ligger å marken.

Inskriften, som tyckes aldrig varit djupt inhuggen, är, med undantag af sista ordet, temligen läslig:

\* NIPTT(I)Y \* RTIHTI \* HTIIT (T)T \* HI(NHT?)ÞR \* YHTNR \*  
 HT \* HBT . T . . R

Det är: SIKNA(I)K RAISTI STAIN (A)T SI(UR?)ÞR FAÞUR SIN SIBA A..R

Stafven framför S i ordet *stain* är en uppenbar felristning, äfvensom törhända mycket i ordet *siurþr* (sioþr?). De blott åt ena sidorna om stafvarna dragna tvärstrecken å † och † visa här, att sådant icke alltid skett af brist på utrymme.

## 8.

*Södermanland. Sotholms härad, Österhanninge socken, Högsta.*

Belägen i Högsta äng, invid och söder om byn, uti en genom socken löpande dæld, hvilken tager sin början vid Åfva vik (af Saltsjön) i Tyresö socken, och derefter fortgår från nordost till sydvest, i samma sträckning, som den här ofvan nämnda Vinnock-viken (derifrån skild genom en skogbeväxt bergsrygg), samt slutligen förlorar sig mot höjden vid Vesterhanninge kyrka. I däliden finnas, utom den ifrågavarande, två än ej kända Runristningar, äfvensom talrika forngrafvar, såsom vid Berga, Kalfvik, Solberga och vid Högsta (deraf namnet), helt nära Runstenen, fast högre upp.

Högstastenen, hvilken å framsidan företer en nog slät yta, har en mycket tillbakalutande ställning, sedan den stensättning, med hvilken han varit omgifven, utrasat i anledning af markens löshet. Runorna äro, i förhållande till stenytans vidd, ovanligt stora. Inskriften, hel och tydlig, så lydande:

KAI(R) · RAISTI · STAIN · AT · OSUR · SUN · SIN · AUK · AT · ULK  
†† : ††

Det är: KAI(R) RAISTI STAIN AT OSUR SUN SIN AUK AT ULK

Sista runan är ett tydligt † och har aldrig varit †.

## 9.

*Södermanland. Öster-Rekarne härad, Sundby kyrka.*

Ett i Svea rike hittills okänt slag af Runstenar: en »lagd grifsten» (Liljegren, Runurkunder, sid. 194—196), som för närvarande finnes kringmurad af tegelsten i golfvet till Sundby kyrkas kor, midtför och nära södra ingången till kyrkan. Ehuru sålunda söndagligen svårt ut-

satt för tramp, har stenen likväl någorlunda bibehållit både inskrift och bildverk, hvaraf kan slutas, att han förr haft en mer fredad plats.

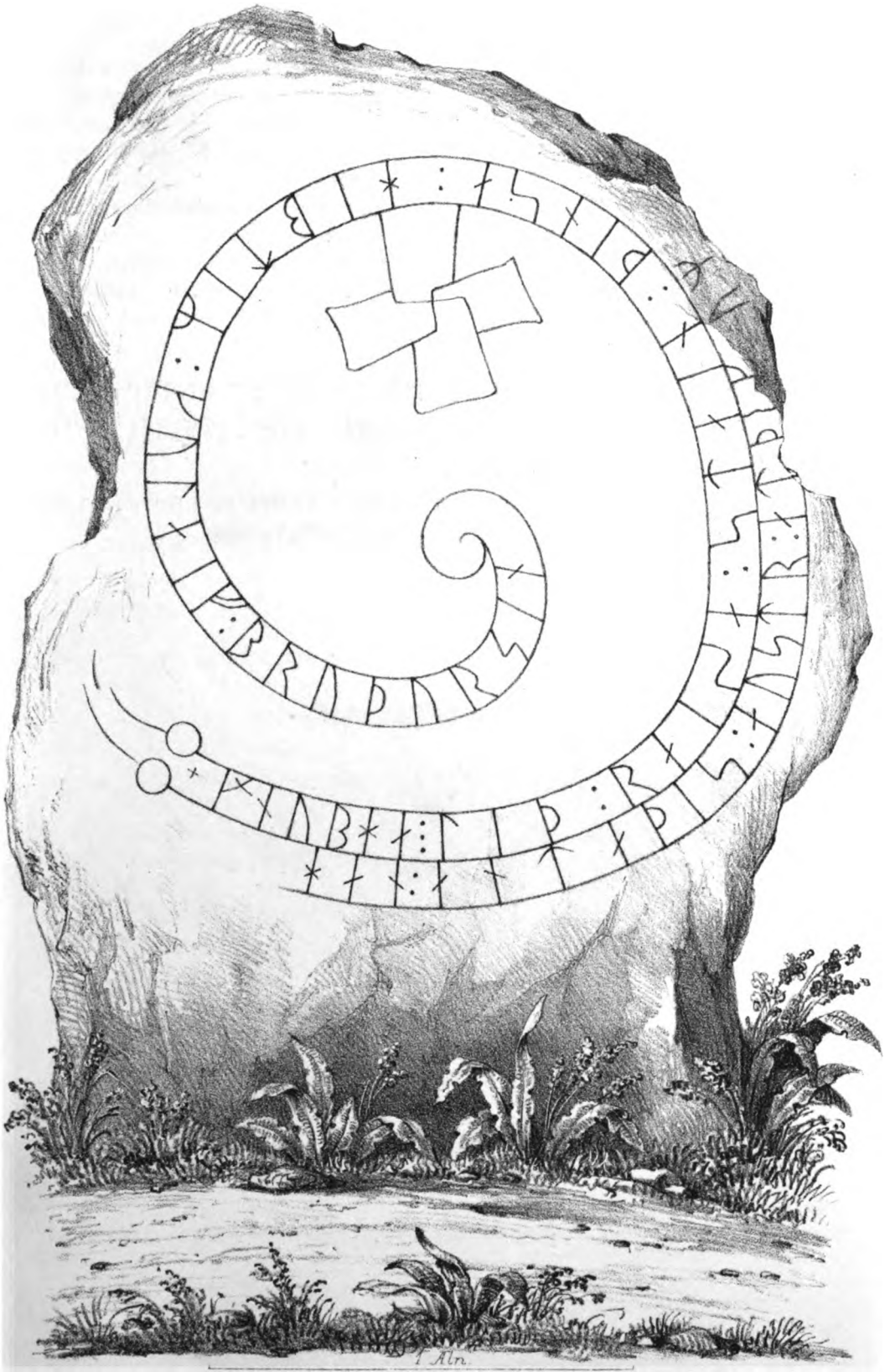
Stenen, hvilken nog är både den prydligaste och bäst bibehållna af kända dylika i vårt land, består af fin och hård, blågrå öfvergångskalksten. Dess tjocklek är än icke utrönt.

Kanterna upptagas af två något upphöjda djurslingor med inåtgående hufvuden och stjertar, och i dessa slingor är sjelfva runristningen, hvari de runor, som fått plats i stenens fyra hörn, blifvit obetydligt skadade. Å fältet inom slingorna synas, likaledes i upphöjdt arbete, tvänne större drakbilder, samt åtminstone två smärre djurliknelser, det ena med fiskhufvud. Inskriften:

\* \*H : H : HIRIR : NIN : FTRNT : FNYBF : PHT :  
 IFTIR : \*N( )YHIB : FTRIR : HT : HN : FNRIR : IFTIR :  
 \*NYHIB : BN( )T : HT :

Det är: HANI AUK SIKUIFR LITU KARUA KUMBL FISA IFTIR HU(L)MUIF  
 FAÞUR SIN AUK KURIFR IFTIR HULMUIF BU(N)TA SIN



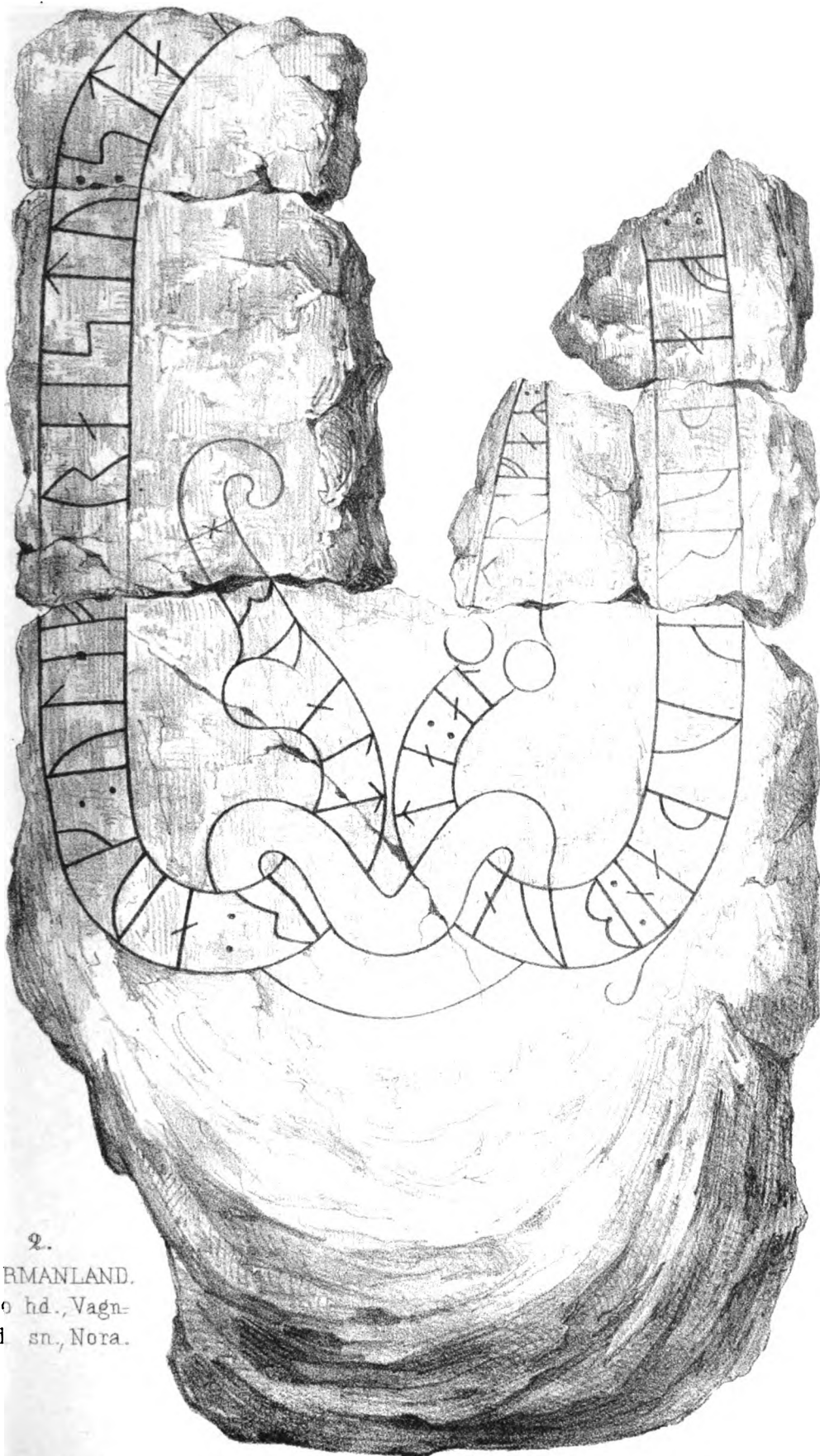


1.

SÖDERMANLAND

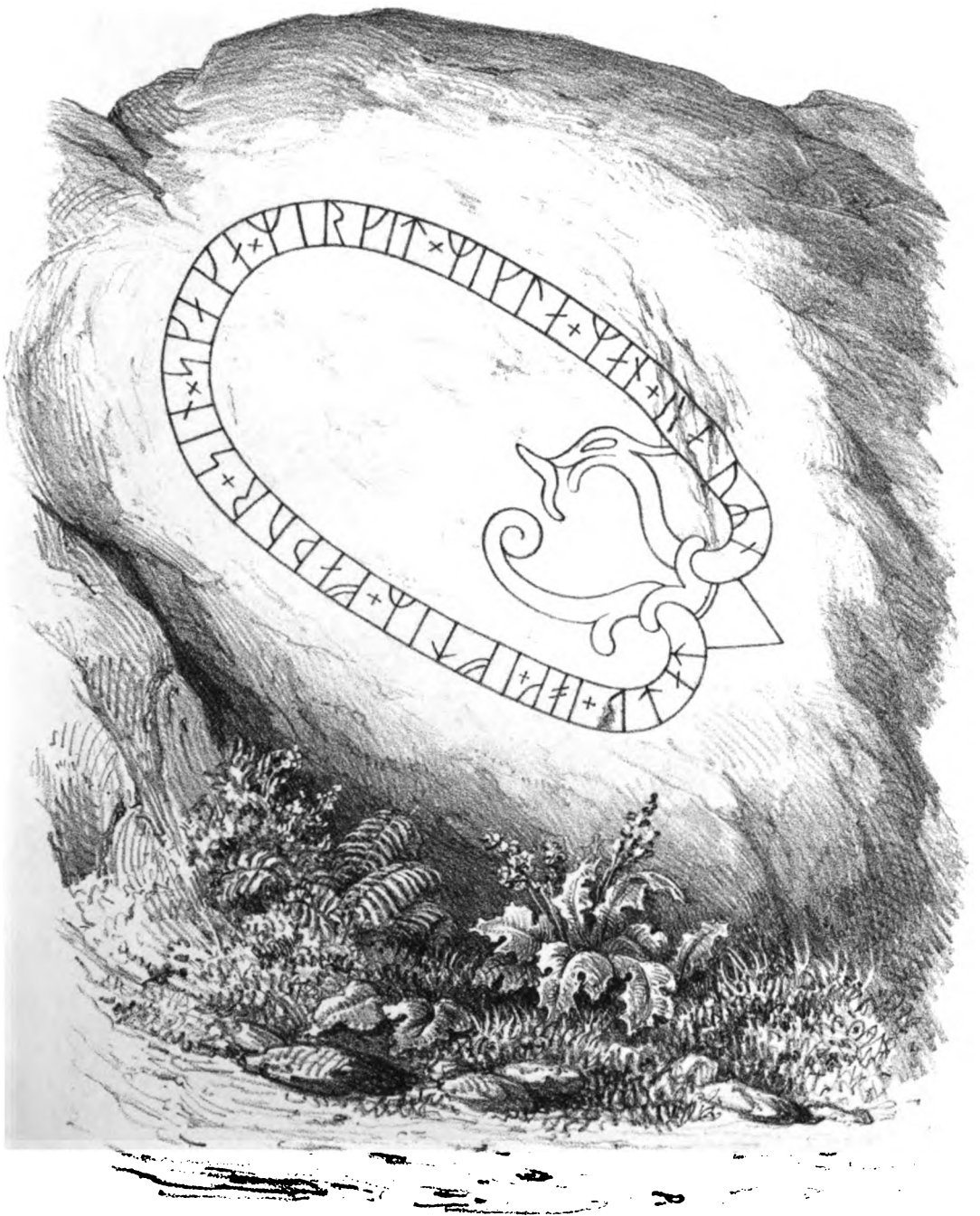
Hölebo hd. Vagnhärads en. Fredriksdal

Digitized by Google



2.

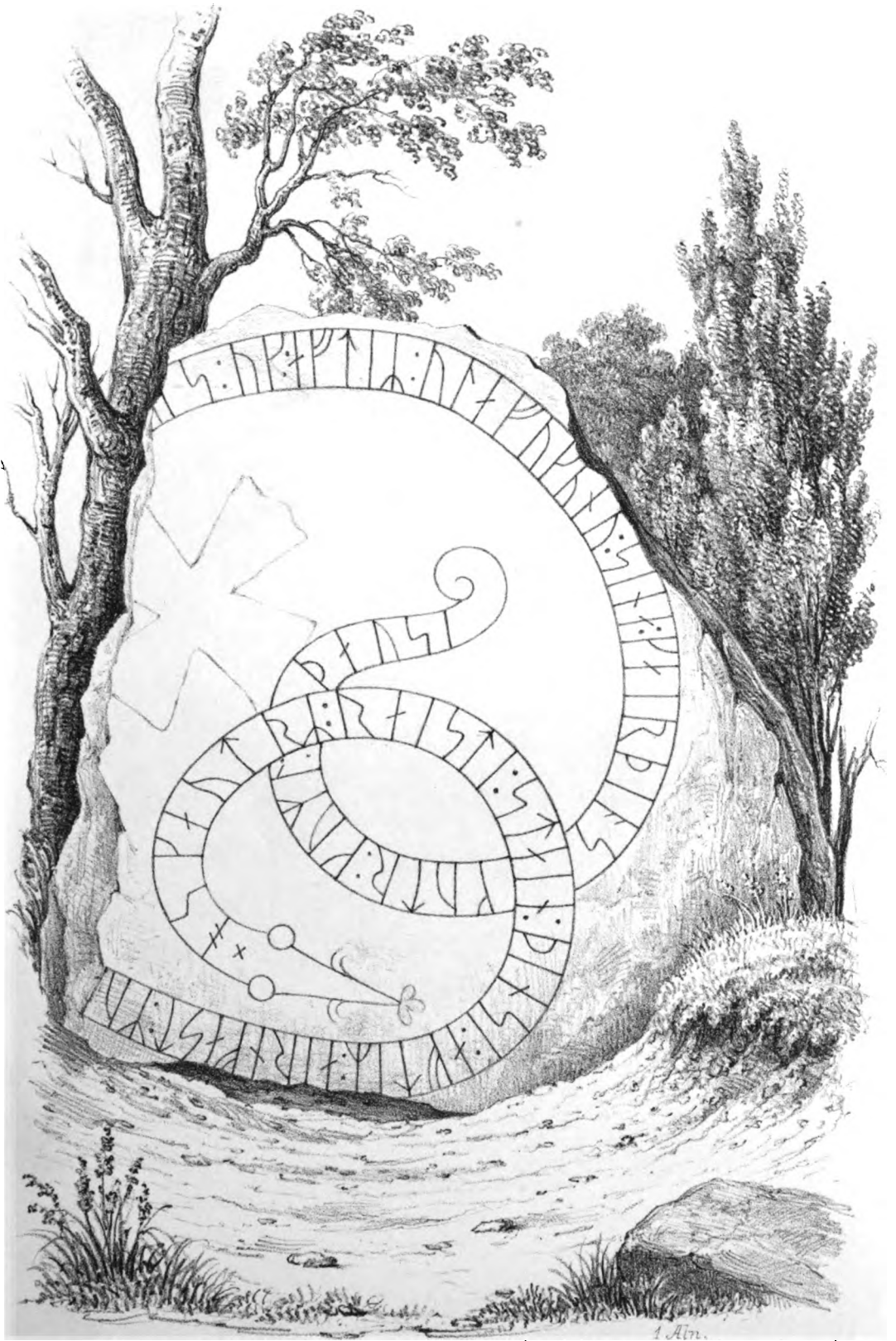
SÖDERMANLAND.  
Hölebo hd., Vagn-  
härads sn., Nora.



1 M.

3.

SÖDERMANLAND  
Hölebo hd., Vesterhög an Björkö



1 Alm.

4.

SÖDERMANLAND

Sveafloka hof urödmög sn. Löfstalund by Google



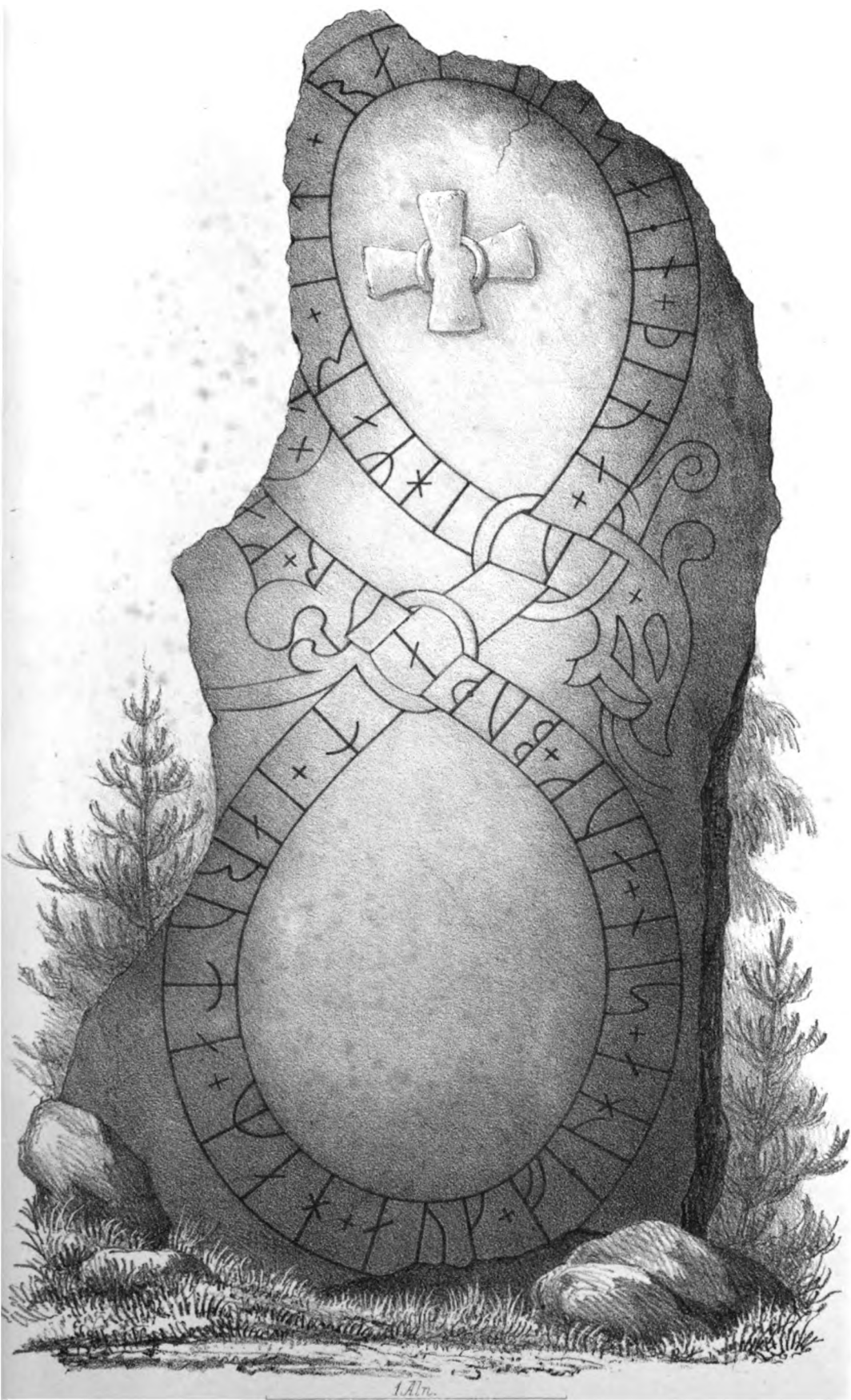


1 Alm.

5.

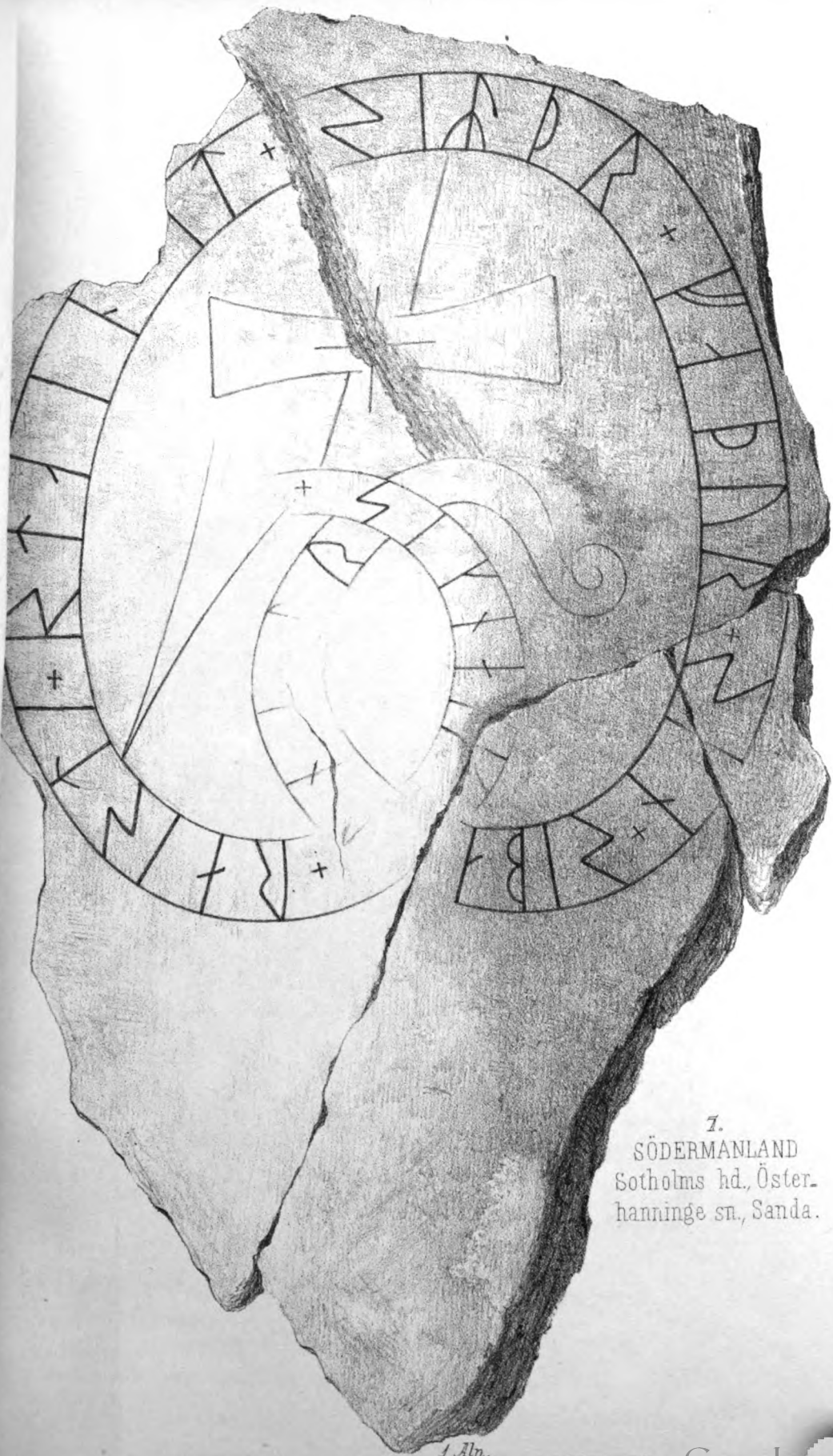
SÖDERMANLAND.

Svartlösa hd Grödinge sn. Uringe

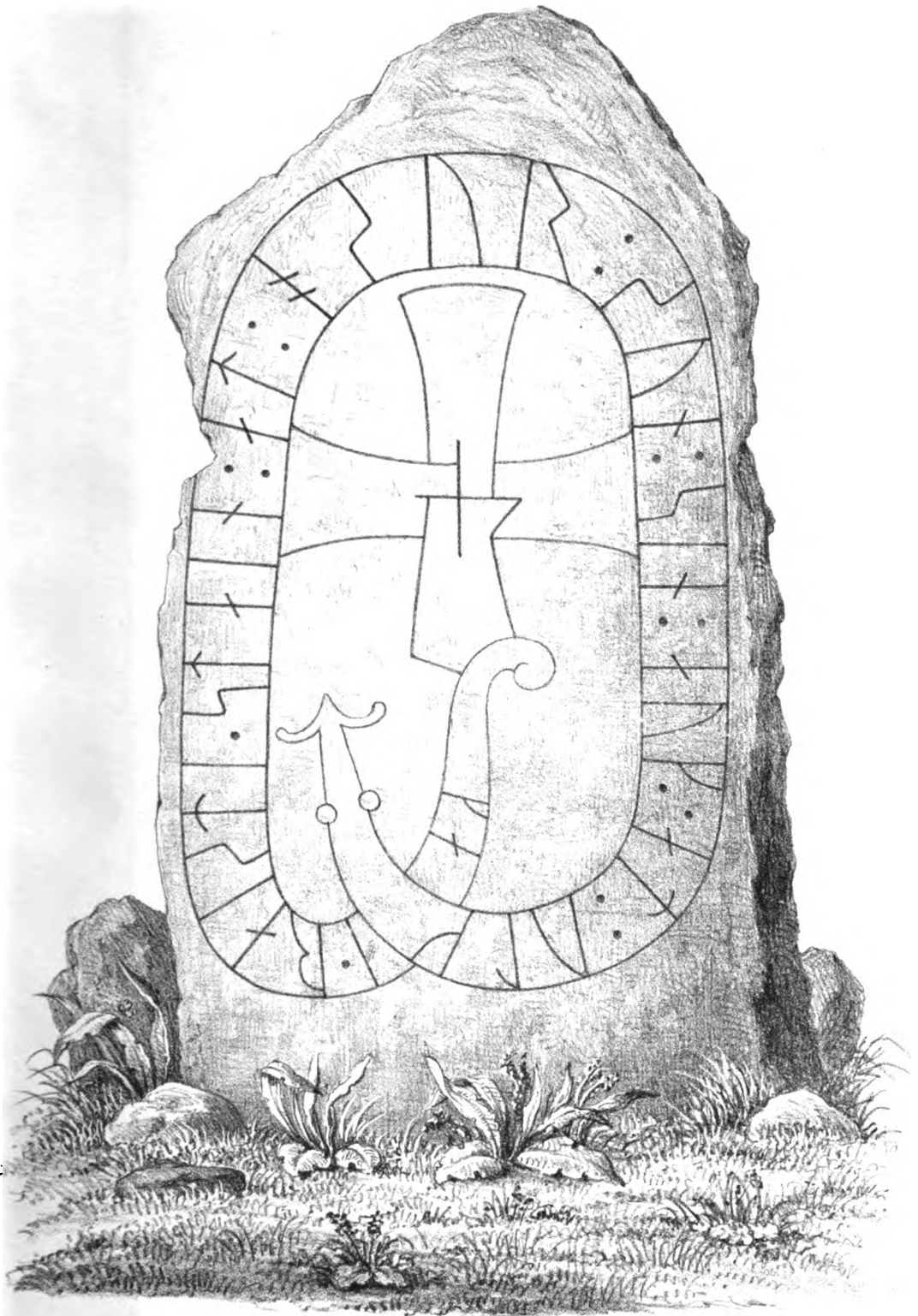


6.

SÖDERMÄNLAND.  
Svartlösa hd., Grödinge sn., Öster Bröta.



7.  
SÖDERMANLAND  
Sotholms hd., Öster-  
hanninge sn., Sanda.



1 1/2 m.

8.

SÖDERMANLAND.

Sotholms hd., Osterövlinge an., Högsta.



Figure 1.1.1.1



T. hoe A. J. Sabnson.

## 10.

*Södermanland. Sotholms härad, Österhaninge socken, Sanda.*

Denne Runsten står ej långt från den under N:r 7 beskrifna liggande Sanda-stenen, i norra sluttningen mot en mindre dæld eller fördjupning uti Sanda Storgårdshage, förr en del af tillgränsande *Alby hop-mark* (samfälld mark). Dälden är intet annat, än en lemning efter en gammal väg, hvars bredd icke öfverstigit tre alnar, och som följt den förr nämnda stora sänkningen från Vinock-viken af saltsjön till Vesterhaninge. Ej långt härifrån, vid samma stig, finnes äfven den Runsten, som beskrifves under följande N:r. Bådas inskrifter vetta åt stigen. Den nu ifrågavarande, eller Sanda-stenen, af granit och något tillbakalutande, är å framsidan flat; frånsidan bucklig. Slingan, jämte korset med dess skaft, upp till nog dragne åt höger, följer stenens skapnad. Inskriften:

\* HNRNT : NIT : RHTT : HTHT : TT · #TTNIT : HNT : HIT :  
TNY · TT · THTT · TR \* #HTTRT

Det är: IAURUN LIT RAISA STAIN AT ONTUIT SUN SIN AUK AT  
ONUNT AR OSBIARN

Ristaren har begagnat tre olika skiljetecken (., ., och \*). Af de fem H-runorna hafva tre den egna skapnad, som samma mynd å den liggande Sanda-stenen. Kännestrecken å inskriftens sista ↑ äro svaga, men fullt säkra.

## 11.

*Södermanland. Sotholms härad, Österhaninge socken, Alby.*

I Alby ängsbacke, omkring femhundra alnar vesterut från föregående Runsten, finnas fyra lösbrutna stycken af en annan. Det största af dem, Runstenens nedre del, bibehåller ännu sin ställning i jorden. De öfriga tre styckena äro de enda, som vid gräfning invid det större kunnat igenfinnas. Runstenen berättas hafva blifvit för flere mansåldrar sedan afslagen, hvilket ock brotten utvisa.

Af inskriften återstår, å grundstycket: HTR : . . . . BRNBRN :  
. . . . , det är: KAR . . . . BRUURU . . . . , och å det större lösa stycket  
HT, det är: HA, å det andra två halfva stafvar, samt å det tredje och  
minsta, en sådan. De oskadade runorna äro alla djupt inhuggna och tydliga.

## 12.

*Södermanland. Sotholms härad, Österhaninge socken, Norrby, Småhamra.*

I gatan mellan Norrby och Småhamra, nära bron öfver den mellan byarne löpande rännilen, låg ännu 1854 en liten del af en Runsten. Detta år fördes han derifrån till Småhamra för att inläggas i grunden till en uthusbyggnad, men räddades af en dräng. Bäckens eller rännilens flyter utefter den ofta omtalade sänkningen mellan Åfvaviken af saltsjön och Vesterhaninge kyrka. Vid denna sänkning, synbarligen en gammal sjöled, äro således funna fyra hittills icke kända Runstenar.

Af stenens inskrift återstår tyvärr bara:  $\ddagger\text{H}\text{L}\text{F}(\text{A})$ , det är HULF(A).

Alla bemödanden att återfinna det felande hafva hittills varit fruktlösa.

## 13.

*Södermanland. Hölebo härad, Vesterljungs socken, Skälberga.*

Två stycken af en för lång tid sedan sönderslagen Runsten ligga nästan midt på den uti Skälberga hage belägna märkliga fornlemningsplats, som korteligen beskrifves i *Svenska Fornsäker*, 2:a häftet, sid. 8. Denna hage är föga aflägsen från en dylik å Björkö egor, i hvilken finnes den under Nr 3 beskrifne Runstenen.\* »I Skälberga hage förekomma bautastenar, höggar, kullar, skeppssättningar och i öfrigt alla slags stensättningar, som för vårt lands jernalder äro anmärkte; men dessutom en stensatt, tredubbel graf, hvars like jag än ej sett eller hört beskrifvas» (jfr Pl. 4, fig. 4). Styckena ligga å en jämnare plats i hagen, omgifna af lägre kullar, och länge måste de här legat, efter ristningen är mycket angripen af jordsyra. Oaktadt flitigt sökande, har det felande icke kunnat återfinnas. De två kvarvarande hafva törhända hört tillsammans. — Inskriften:

...  $\text{H}\text{H}\text{H} \times \text{H}\text{H}\text{H} \dots$  [äfvén i yttre slingan, men med omvända (?) runor:] ...  $\text{H}\text{H}\text{H} \dots \text{H}(\text{H}) \text{H}$  [i inre slingan:]  $\times \text{H}\text{H}\text{H}(\text{H}) \times \dots \text{H}\text{H}\text{H} \times$

Det är: ....  $\text{H}\text{H}\text{H} \times \text{H}\text{H}\text{H} \dots \text{H}\text{H}\text{H}(\text{H}) \times \dots \text{H}\text{H}\text{H} \times$

\* Ehuru något korstecken å afritningen af Björkö-stenen icke finnes tecknadt, hade, enär det stora alldeles tomma fältet inom slingan väl rymt ett sådant, det kanske bordt i beskrifningen tilläggas, att korstecken å samme sten hvarken finnes eller någonsin funnits.



Å det ena stycket synas matta streck efter ett kors, äfvensom möjligen en runmynd ( $\Psi$  eller  $\Lambda$ ).

#### 14.

*Södermanland. Sotholms härad, Vesterhaninge socken, Tuna.*

Vi stå åter i Haninge-trakten. Den dald, som sades uppgå från saltsjön mot Vesterhaninge kyrka, träffar der en annan, hvilken äfven tager sin början vid saltsjön, fast längre i söder, och med flere utgreningar fortgår nordvestligt genom hela socknen, slutande i dess norra skogsbygd.\* Vid den väg, som från Vesterhaninge kyrka följer norra sidan af denna dald och vidare fortlöper i Grödinge socken, äro redan två, förut okände, Runstenar (N:r 4, 5) anmärkte, och dertill komma nu tvänne, hvilka uppdagades under förlidne sommar.\*\*

Kring en half mil sydvest från Vesterhaninge kyrka är gården Tuna, förr en by, och å södra sluttningen af den löfviga höjd, här kallad *Umeå backe*, på hvilken nyss omtalade väg löper vester ut, är, midtför stället, en samling af grafvar från hednatiden. Sexton större och mindre kullar samt några stenkretsar och tre skeppssättningar återstå nu af långt flere, som ända till senare åren funnits i det inpå höjdens södra sida mer och mer utlagda gårdet. Bland stensättningarna utmärker sig framför de öfriga en fylld, i båda ändar spetsig, väl lagd skeppssättning af 25 alnars längd och 7 alnars bredd midtöfver (Bil. 4, fig. 4). Midt uti skeppet står en sten,  $3\frac{1}{2}$  qvarter hög.\*\*\* En annan skeppssättning (fig. 2) har tvär akter och är i förhållande till bredden ( $5\frac{1}{4}$  alnar) ovanligt kort (9 alnar). En rörkulle (fig. 3),  $7\frac{1}{4}$  alnar tvärt öfver, liggande å vestra sidan af backsluttningen, är märkvärdig, emedan en liten murkrets af 6 qvarters lodrät höjd omgifver och uppbar kullen, hvilken är svårt skadad. Nedomkring synas många små sandkullar (fig. 4), de flesta skurne af plogen.

\* Genom sänkningen rinner socknens hufvudvattendrag, här kalladt *Rocklösaån*, hvilken upprinner ur en liten skogssjö på Huddinge-gränsen, samt sedan genom Vedan och några träskartade mindre vatten fortgår sydost genom Skogs-Ekeby, Tuna och flera marker, tilldess den vid Vits-å utfaller i saltsjön.

\*\* Lägges härtill ytterligare en, hvilken, uppgifven i Presterskapets Berättelser från 1600-talet, och nu eftersökt, i fjor blifvit af en bonde i Norrga (Norrväga?), Grödinge socken, inlagd i och aldeles öfvertäckt af en spismur, så blifver antalet af Runstenar vid denna väg och sänkning icke mindre än fem, alla till närvarande tid okände eller ogranskade.

\*\*\* Jag lät i sistlidne September månad borttaga denna midtsten och derunder gräfvä till djup af en aln med tre alnars vidd. Fyllningen bestod af jord; grunden, vidtagande på det uppgifna djupet, af hårdt packadt, ljusgult sandgrus. I jordlagret fanns ymnig kolmörja, utan tecken till ben eller annat (jfr Björkö-skeppssättningarna, *Se. Forn.*, H. 2, sid. 9—10). Stensättningen återställdes omedelbart derefter.

Tjugufem alnar sydost från rörkullen äro tätt slutne till hvarandra tre minnesmärken, som ofelbart stå i närmaste samband, och hvilka för- anledt mig bifoga planritningen af denna grafplats.\* De äro: en kulle (fig. 5) af bestämd omkrets, men föga höjd, utan tvifvel afgräfvnen; en mindre, i ändarne spetsig, skeppssättning (fig. 6) af 45 alnars längd och  $3\frac{1}{2}$  alnars bredd midtöfver, samt mellan dem den Runsten (fig. 7), hvarom här egentligen är fråga. Han är ställd så, att kullens östra kant tätt sluter sig till hans vestra, och skeppets vestra slutsten ligger invid hans östra sida; i följd hvaraf, om stenen antages vara rest *sedan* kullen och skeppet blifvit uppförda, detta icke kunnat ske med mindre dessa allt för mycket skolat rubbas. Jag kan icke neka att antagandet af deras samtida upprättande faller sig naturligast.

Runstenen, som består af gråsten med mycken qvarts, samt derföre öfverallt är skroflig och gropig, har en höjd af omkring  $2\frac{1}{2}$  alnar, dryga 2 alnars bredd upptill och  $5\frac{1}{2}$  kvarters nedtill. Tjockast, 49 tum, är han upptill; 42 tum nedtill. Framsidan flat, vänd mot söder; äfven fränsidan temligen jämn. Runristningen, i två djurslingor, är ovanligt grund och mycket bortvillad af oräkneliga ojämnheter, som å ritningen icke kunnat angifvas.\*\* Särdeles äro runorna nere vid marken matta. Man skulle derföre, och då denna skrofliga samt till ristning olämpliga sten, svärligen kan antagas hafva blifvit vald för att runhuggas, om den legat annorstädes, väl kunna falla på tanken, att runor här blifvit ristade å en förut rest bautasten. Ristningen, säkerligen aldrig stort tydligare än den nu är, har bara så tillvida kunnat läsas, nämligen, i högra slingan:

\*  $\text{P}^{\text{N}}\text{B}^{\text{I}}\text{A}^{\text{R}}\text{N} : \text{R}(\text{I})\text{H}^{\text{I}} : \text{H}^{\text{I}}\text{I}^{\text{I}} \text{B}^{\text{I}}\text{H}^{\text{I}}$  (två tydliga stafvar med otydbara tecken till kännestreck) : (tre matta stafvar utan ringaste spår till kännestreck)  $\text{N}$

I venstra slingan:

$\text{P}$  (två stafvar med otydliga kännestreck; möjligen  $\text{H}^{\text{I}}$ )  $\text{P}$  (staf. kanske med tvärstreck nära slingans inre kant,  $\text{H}^{\text{I}}$ ?)  $\text{R}^{\text{I}} : \text{H}^{\text{I}}\text{I}^{\text{I}} : (\text{N})\text{R}(\text{N}) :$  (omvänt  $\text{N}$ , derefter  $\text{H}^{\text{I}}$ ?)  $\text{P}^{\text{H}}\text{P}$  (half staf, som aldrig sträckt sig längre)  $\text{R} : \text{R}^{\text{N}} : \text{R}^{\text{N}}\text{B}$  ( $\text{R}$  denna mynd är mycket osäker).

$\text{K}^{\text{U}}\text{P}^{\text{B}}\text{I}^{\text{A}}\text{R}^{\text{N}} \text{R}(\text{I})\text{S}^{\text{I}} \text{S}^{\text{T}}\text{I}^{\text{N}} \text{P}^{\text{A}}\text{N}^{\text{S}} \dots \text{U} \text{F}(\text{A})\text{R}^{\text{I}} \text{F}(\text{A}?)\text{R}^{\text{I}} \text{S}^{\text{I}}\text{N} (\text{U})\text{R}(\text{U}) (\text{U})\text{A}^{\text{K}}\text{S}^{\text{K}} \cdot \text{R}$   
 $\text{R}^{\text{U}} \text{R}^{\text{U}}\text{B}(\text{R})$

\* Ytterligare eggad dertill har jag blifvit vid anblicken af ett grafställe å samma höjdsträcka, på österut angränsande Vreta mark, med två stora skepp, flere höge bautastentar m. m. Det ena skeppet är till hälften nyligen uppslukadt af en grusgrop, flere af stenarne störtade o. s. v. — allt jordegarens, bonden Per Perssons gerning.

\*\* Till deras nöjaktiga åskådliggörande skulle en afritning, minst fem gånger större än den nu meddelade, erfordrats. En sådan finnes i handteckning hos utgifvaren, som vid sex särskilda tillfällen, ibland med biträde af andra, granskat denna märklige Runsten.

Flere stafvar än de å ritningen synliga och här angifna finnas icke. Kännestrecken äro i allmänhet huggna grundare än dessa. Isynnerhet är det lilla korstecknet i högsta måtto matt, ehuru runorna deromkring, med få undantag, finnas tydliga.\*

Slutligen må tilläggas, att en sägen om ett slag (sannolikt ett sjöslag) häromkring är i allas mun. *Krigs-Lida*, ett bebygdt närliggande ställe, i hvars ängsmark, tid efter annan, gamla svärd funnits, säges af slaget hafva namnet, och törhända stå de talrika bautastenarne vid Vreta, Tungelsta, Hammarbacken (se följande N:r), samt i Vesterhaninge kyrkas omgifning, i sammanhang dermed.

## 15.

*Södermanland. Sotholms härad, Vesterhaninge socken, Skogs-Ekeby.*

I den under föregående N:r nämnda Rocklösa-ån med dess sänkning (»Rocklösan»), utfaller, ett stycke vester om Tuna, på angränsande Skogs-Ekeby mark, ett mindre vattendrag, som kommer från sjön Öran i socknens norra skogsbygd. Sänkningen närmast kring bäckens utlopp, en af den stora Vesterhaninge-däldens många utgreningar, kallas *Flacket*. Skogs-Ekeby gård är belägen på samma höjdsträckning som Umeå, och från det förra stället går öfver bäcken och flacket, hvilket här är nog trångt, en smal byväg sydost öfver Hammars, Mulsta samt Stafs egor till allmänna landsvägen nedanför Fors.\*\* Vid Skogs-Ekeby gård, der denna väg börjar med den öfver vattnet gående *Ladugårdsgatan*, ligger ifrågavarande Runsten, öster om och invid bäcken. Han skall förr hafva stått högre upp, några alnar längre från vattnet, med inskriften vänd åt vägen, men för några år sedan »kommit ner» för att bland

\* Jag skall vid framtida besök i trakten af denne Runsten icke underlåta att än ytterligare granska honom, och hvad som vidare må af inskriften kunna uppdagas skall i detta arbete inflyta.

\*\* Denna trakt söder ut är otroligt rik på fornlemningar. Redan å Hammarbacken, hvilken liksom skjutaude in i flacket bildar ena sidan af det pass, hvori Runstenen ligger, äro fem ansevärd rörkullar, några vanliga jordhögar samt två bautastenar. Å Tungelsta närliggande mark, jämte sådana fornlemningar, en flock höge, hvar för sig reste, bautastenar(?), af folket kallade *Kyrkstolparna*. I en gärdesbacke öster om Staf, kallad *Kolberg*, är ett större rör af kullersten och ett stycke derifrån en rest sten med en flat sida; på höjderna deromkring många högar och kullar o. s. v. Vid den nämnda, härigenom gående byvägen finnas eller hafva, enligt Presterskapets Berättelser från 1600-talet, funnits, utom de omtalade vid Fors och Skogs-Ekeby, hvilka der icke nämnas, ytterligare två Runstenar, nämligen vid Staf, då inlagd »i Ungzmuren i stugan», samt vid Dalby (»ett slätt bärgh och skrifuitt uthi några bokstäfuehr»). Dessa hafva ej kunnat återfinnas.

andre stenar tjena till broläggning.\* Höst och vår öfversvämmad af vatten har inskriften, som icke varit djupt inhuggen, mycket lidit, särdeles i följd af två svårare af-flagningar. Tvänne längs efter stenen löpande järnhaltiga och frätande gångar torde omsider verka hans sönderfallande, helst tjockleken föga öfverstiger ett kvarter. — Inskriften:

NIK.Γ.. : †.ΠΙΤΗΨΑ : ΝΙΝ : ΝΙ(Η)Τ. : ΚΗΤ : ΙΨΤΙΡ :  
ΒΝΡΒΝΡ : ΚΗΤ : ΥΝΒΒΙΤΡ† : ΒΙΤ(Ρ)† : \*ΝΥ : ΚΗΤ :

Det är: UIK. L.. A. KIRNIMR LITU RI(S)T. STIN IFTIR BURÞUR SIN  
KUÞBLARN BIA(R)N HUK STIN.

## 16.

*Södermanland. Sotholms härad, Sorunda socken, Vesterby.*

Sorunda sockens hittills kände Runstenar äro till antalet nia.\*\* Dertill komma nu ytterligare tre.\*\*\*

Denne Runsten ligger vid den knappt farbara skogsväg, som sträcker sig mellan Grödinge häradsväg samt Sorunda församlings östra sockenväg, en fjerdingväg söder om den vid samma väg redan (under N:o 6) anmärkte Bröta-stenen. Han har varit rest på en högländ plats i en löfhage, kallad Qvarnvreten †, å Vesterby skog, vester om skogsvägen och ett stycke från dennas ingång i sockenvägen vid byn. Der har stenen, ännu stående, för länge sedan blifvit till öfre delen afslagen, samt under sednare åren så kringskuren af grushemtare, att, sedan han i fjor ännu upprät afritades, hvarvid det större lösa stycket af mig uppgräfdes ur gruset, hans fall i gropen sednare på hösten blef oundvikligt.†† Det lösa mindre stycket är nästlidne vår funnet af Herr W. A. Lundberg.

\* »Salig Kornetten», berättar Rättaren på stället, »hade för afsigt att använda stenen till spishäll, och lät till den ändan spänna två par oxar för honom — men de ville intet, och stenen fick ligga».

\*\* Rörande dem anmärkes: N:r 679, Bautil, är för få år sedan lagd *under* kyrkogolfvet. N:r 683 alltför oriktigt återgifven i Bautil. N:r 684 saknar det i Bautil upptagna ordet *Asfara*, som här aldrig funnits. N:r 682 är och förblir oläslig, men den bautilska inskriften har likväl flere fel. N:r 681 står invid en rökulle. N:r 678 finnes ej mer. N:r 676 och 680 krossade och använde till grundvalar, samt N:r 677 lagd till tröskel och nära nog utplånad.

\*\*\* Ja väl fyra. Den fjerde, belägen vid Frölunda, är väl förut känd, men såsom varande vid *Fruenda brink* i Öfver-Järna socken af Öknebo härad (Baut. 637, Liljegren 809), hvilket är oriktigt.

† Å kartor från 1600-talet öfver Vesterby icke skild från »Utmarken», hvilken sträcker sig upp mot Bröta.

†† Jag må nämna, att samma öde förestår en af Södertörns största och vackraste Runstenar, belägen på en ansenlig sandhöjd å Lindhofs (förr Söderby) skog i Salems socken. En svår inskärning i åsen, vållad af grushemtare, kommer honom sannolikt redan nästa vår på ett fall af 20 till 30 alnar. — Det är samme steu,

Inskriften, i en enkel, ofvantill genom afslagningen afbruten, ormslinga, inom hvilken synas återstående delar af tvenne djur, lyder:

YNDPBIUR : TNY : F...T : NITN \* ..... HT(T)T : BIT TT :  
NITIRP : PTPNR : HIT..

Det är: KUPBIURN AUK O....N LITU ..... ST(AI)N PIN AT UITIRF  
FAÞUR SIN

Ordet *þin* (*þina*), förgätet i runslingan, har efteråt blifvit tillagdt inom denna.

## 17.

*Södermanland. Sotholms härad, Sorunda socken, Aska.*

En dag berättade för mig fjerdingssmannen Österholm i Torp, att kort förut en Runsten blifvit funnen i jorden på Aska egor, norr ut i socknen. Jag begaf mig genast till stället. Öfver Aska mark går allmänna farvägen från Grödinge söder ut genom Sorunda. En bäck, som kommer östan från Fagersjön och utfaller i Fituna-ån, flyter här utmed vägen, och å en höjd invid och vester om dem hade man sistlidne vår träffat i jorden en större håll, samt, enär den icke kunnat hel föras från stället, tagit sig före att med knoster krossa den, hvilket äfven slagit så väl ut, att af stenen blifvit minst femtio stycken och skärfvor. Dessa hade man nu burit till en mindre fläck i gårdet på andra sidan om vägen, der några stenhopar efter en rifven torpstuga förut lågo. En båtsman, egentligen den som vid tillfället fört knostret, sades »icke förmått läsa» hvad å stenen »stätt skrifvet», och förthy ansett honom sakna värde.

Stycken och skärfvor till minst nämnda antal lågo i en hög bland andre stenar öster om vägen, mellan denna och bäcken; alla, med undantag af fyra, så små, att intet af dem hade en hel runa. Af de fyra större tycktes det största, som saknade ristning och var tjockast samt nog anfrätt, hafva utgjort Runstensens fotstycke. De tre öfriga, af hvilka två höra tillsammans, hafva följande matta och afbrutna inskrift:

.... NTTR : TNY : .... NY. YT .... PIR : (samstafva-runna:) THTR \* ...

Det är: .... UTAR AUK .... UK.. MA .... PIS AUSTR \* ...

hvilken i *Annaler for nordisk Oldkyndighed* för 1852 är afritad och beskrifven; han förekommer äfven i Bautil under N:o 762; och den bautilska läsningen af inskriftens *Sibi* och *Toarui*, i stället för Annalernas *Siki* och *Tiarui*, är riktig. En uppgift i Presterskapets Berättelser, att stenen skulle ega inskrift å *båda sidor*, hvilket icke är förhållandet, föranledde mitt besök.

Då jag några dagar derefter ville å stället åter granska dessa stycken, funnos de icke, och ingen viste hvar de voro. Genom Herr A. W. Lundberg är jag nyligen underrättad, att de blifvit »begrafne och såmedelst väl förvarade i en broläggning» ej långt derifrån.

## 18.

*Södermanland. Sotholms härad, Sorunda socken, Billsta.*

Vi följa nu den nämnda häradsvägen söder ut och öfvergå snart Fituna-ån vid Fullbro by, som ligger å en ansenligare höjd nära och söder om bron. Å samma höjd se vi tre stora ättehögar, af hvilka isynnerhet en, prydd med en vacker bautasten af tre alnars böjd, drager våra blickar till sig; föga mindre det stora bördiga dälfdält, »dyarne», som allt från Frölunda, norr om Aska, genomstryker hela Sorunda till sjön Styran på gränsen mot Ösmo socken, samt får sin fulla vidd nedanför Fullbro, hvars höjder deraf gjort ett krökt pass. Byalagen ligga nästan i rad å höjderna i dälden och vägen löper utmed dem. Från Fullbro komma vi snart in i Billsta gårde, och kunna här icke undgå att fästa ögonen på en enstaka, mycket stor, jordfast sten eller klippstycke, stående till venster (öster) invid vägen, nästan midtpå gårdet. Vid närmare påseende finnes en öfre del af honom, flat och mer än två alnar högt uppå hans åt vägen vända sida, ega runristning, af hvilken tiden och det öppna läget lemnat öfrigt, inom en enkel slinga med kors, följande:

\* \* HULMKAIR \* \* HULMKAIR \* \* HULMKAIR \* \* HULMKAIR \* \* HULMKAIR \* \*  
 I . . . HULMKAIR \* \* HULMKAIR \* \* HULMKAIR \* \* HULMKAIR \* \* HULMKAIR \* \*

Det är: HULMKAIR AUK SOAINBIAR. A.. MI... HAKUA I.. HIR  
 K. (p). IF FAUR

Med undantag af en staf i ordet framför *hakua*, af hvilken intet spår nu mer finnes, upptager ritningen alla stafvar, som funnits i denna ristning. De felande och de otydliga kännestrecken skola efter ristningen aldrig kunna återställas.

Kringboende allmoge berättar: »I forna dagar, när sjön gick öfver *dyarne*, stod å dem ett slag mellan *Skeppsmän*. I slaget stupade, bland andre, tre män, hvilka blefvo begrafne under Billsta-stenen». — En omöjlighet! Billsta-klippan är jordfast och sträcker sig åtta till tio alnar under marken. En förblandning af Billsta-stenen med de närliggande Fullbrohögarerna är tänkbar.\*

\* Äfven rörande Bröta-stenen (N:r 6) förtäljes en sägen, den jag, efter nyligen erhållen uppmaning, att här icke utesluta dylika, framdeles får tillfälle att anföra.

## 19.

*Södermanland. Selebo härad, Kärnbo gamla kyrka.*

Kärnbo, redan på 1600-talet ödelagda kyrka, hvaraf ansenliga lemningar, nämligen sjelfva skeppet, koret med dess halfrunda utsprång, samt vapenhuset, än återstå, ehuru skadade, är belägen på den höjdsträckning, som nordan från Slottsbrinken sträcker sig ner till granskapet af Gripsholms slott, der den försvinner, men snart åter vidtager med de såkallade Ekbackarna och fortgår till Gripsholmsviken, i närheten af Pört-udden.

Sedan jag under de sednare åren flere gånger haft tillfälle att betrakta denna byggnads grofva och fasta gråstensmurar, dess dörr- och fönster-hvalf, det mästerliga spetshvalfvet af ohuggna, på kant ställda, röda sandstensflisor, mellan skeppet och koret, några få och spridda lemningar efter blomstermålningar i korhvalfvet, samt slutligen det bibehållna sirliga korset å kyrkans vestra gafvel — allt tillkännagifvande en hög ålder; så lockade mig sistlidne sommar ryktet, att man bland stenhoparna inom murarne hittat kyrkans gamla dopfont, ännu en gång dit. Funten träffades äfven i kyrkan; men dessförinnan inkommen i vapenhuset, som är vid byggnadens södra sida, varseblef jag der en större flat sten, lagd på kant och inpassad såsom murbeklädnad vid grunden af skeppets yttre och södra vägg. Oaktadt hans ena och smalare ända försvann i det hörn, som bildas af kyrkans södra och vapenhusets östra vägg, hade likväl hans motsatta ända, för att icke öfverskjuta dörröppningen mellan kyrkan och vapenhuset, till hvilken han nu något så när jämnt sträcker sig, blifvit afslagen. Två sådana afslagningar syntes der hafva skett: den ena (undre) och för ändamålet tillräckliga sannolikt när han inpassades, men den andra (öfre) långt sednare, tilläfventyrs af okynne. Den i dagen varande delen af flatsidan fanns tre särskilda gånger öfverkalkad, men det oaktadt upptäcktes efter en stund några svaga och raka streck midtpå stenen, samt slutligen runslingan i kanterna, der en tjockare kaka af murbruk fäst sig.

Stenen, af hård, blågrå granit och nära tre kvarter tjock, kan med säkerhet antagas vara vid kyrkans anläggning inmurad. Han har af ristningen, hvilken genom de nämnda afslagningarne brutits, i behåll följande:

RTT \* NT \* RTT \* HTT \* PTT \* .... \* KNT \* PNBVTRTT \*  
TRTT \* NVRT

Det är: RAKNA LIT RAISA STAIN PINA .... \* SUN \* KUÞBIARNAR \*  
TRENK \* UFIRA

De felande styckena äro både länge och väl förgäfves sökta.

Det må slutligen nämnas, att enligt efterrättelser från 1600-talet, hvilka likväl icke omtala denne Runsten, ännu en, möjligen två, sådane funnits i Kärnbo kyrka. Den under N:r 740 i Bautil upptagne uppgifves der vara i »*Kiernbo Socken, i Kyrkodörn*», och är visst densamme, som i Presterskapets Berättelser säges vara ditflyttad från Ärja förlagda kyrka. Han har varit en *lagd grafsten*, och är af röd sandsten, på 1700-talet begagnad i Mariefred såsom trappsten, tilldess han nästlidne sommar derifrån fördes till Gripsholms slottsplan, bredvid en der förut stående (Se Liljegren N:o 928). I Presterskapets Berättelse från 1700-talet om Mariefreds kyrkas märkvärdigheter säges äfven en Runsten vara inmurad i kyrkans norra utbyggnad (Sakristian), och sannolikt har denne fått följa med den myckna golf- och trappsten, som vid stadskyrkans anläggning 1624 bevisligen togs från Kärnbo. Han är flere gånger öfverdragen med murbruk och således tills vidare väl gömd.

## 20.

*Södermanland. Selebo härad, Gripsholm.*

Mariefredsvikens stränder äro rika på minnesmärken, talande för en forntida stor och krigisk befolkning. Fyra äro ringmurarne derstädes: två midt emot hvarandra vid inloppet till viken, den ena å Edsala skog och den andra söder om Näsby. En, hittills besynnerligt nog aldrig nämnd, är längre in i viken å Näsengs-udden, ej långt från Gripsholm, samt den fjerde vid vikens slut, på ett berg vid Ärby.\* Och föga yngre äro de flesta andra fornlemningar i denna nejd. Fatburssjön är en lemning af en gammal vattuled, som, jämte en del af Mariefredsviken, fordom omslutit *Hammaren*, en skogig bergshöjd norr om staden. Särdeles å Hammarens vestra del, äfvensom midt emot, på andra sidan om den tillvallade vattuleden, finnas ättehögar, fallne bautastenar, smärre treuddar och skeppssättning. Bland de sistnämnda är isynnerhet en (i den såkallade *Stentäppan*) till alla delar bibehållen och en af de prydligaste i Södermanland. Den är jordfylld, i båda ändar spetsig, samt försedd med för- och aktersten. Norr om Fatburssjön, der främst den stora Viggeby-högen reser sig, och der äfven flere fallna bautastenar äro, samt vidare öster ut på Harsta, Ärnäs, Edsala och Kalkuddens egor

\* Spår efter befästningar finnas dessutom på »*Skalle holme*», som nu utgör ett näs mot ett smalt, än segelbart, sund mellan Näsengs-udden och Laggsta (ett större rör är der äfven på berget), samt å Ramsön, vid inloppet till Gripsholmsviken.



synas å de flesta höjder smärre stenkretsar och kullar.\* Utefter södra stranden af viken sträcker sig en ansenlig bergshöjd med skog. Denna genomskäres vid Näsby af en dalgång med en mindre å, och här ej långt från gården samt den omtalade borgen äro å en sandås öfver tjugu oskadade högar. Nära derintill är *Sju-stens-backen*, hvarå ses bland mindre kullar en jordfylld treudd med aderton alnars långa utsprång — utan tvifvel den bäst bibehållna i orten. En gammal smal, förr farbar, väg mellan Kumla och Laggsta, hvilken väg berättas hafva företrädt nuvarande landsvägen,\*\* som har en sydligare sträckning, framgår här och följer den höga bergsstranden af Näsby, Helandet, Karlsborg samt Mariefreds stadsskog (Lobjörns-berget) till Laggsta. Den kom mig att här söka tillförne obekanta minnesmärken. Och sådane finnas här och der utefter hela farvägen, rättare *stigen*, så smal och svår den är. Nu nämnes blott: en fallen bautasten vid ett kummel, samt många stenkretsar kring Karlsborg. Icke eller är det nödigt att här uppräknas de många forntidslemningar, som träffas å höjderna vid Mariefredsvikens slut: vid Ökna, Årby, Gertré och Svansta, ända till Gripsholm. Af dem och markens beskaffenhet kan slutas, att vägen mellan Gripsholm, eller rättare Kärnbo (såsom vida äldre), samt Årby mer fjermt sig från vikens nuvarande strand, nordvest efter höjderna och genom de tre sistnämnda byarne; vikande från nuvarande landsvägen nästan midtför Fineta backe, der en längesedan förfallen by, äldre än Gripsholm, varit. Här, icke långt från slottet, synas ättehögar och stensättningar, samt en stjelpt flat bautasten; och det är ändtligen denna fornlemningsplats, som skulle kunna anses hafva egt något samband med den märkvärdiga Runsten, som planchen föreställer.

Han ligger för närvarande i bottenhvalfvet till slottets östra torn, Vasa-tornet, såsom tröskel i en inre dörröppning mellan detta hvalf och hufvudbyggnaden. Innanför dörren är till venster ett mindre fängelserum och till höger har en öppning med svängtrappa ledt till öfre våningen; denna öppning är nu förmurad. Runristningen är vänd uppåt. Dörrens sidomurar täcka stenens båda ändar, men obetydligt och minst vid hans öfre del (åt venstra sidan af dörren), der slingan löper nära hans kant. Stenens underlag har funnits utgöra hopgyttrad kalk och grus. Han är af vanlig hård gråsten, öfver tre alnar lång, nära två alnar bred, samt tre kvarter tjock. Uppsidan flat, men med ojämnheter.\*\*\* Ristningen gjord på fri hand, omsorgslöst och utan prål. En stor sak tyckes här ensam hafva ordet. — Inskriften lyder:

\* I *Runa* för 1843, sid. 3, beskrifves en märklig stenkrets (fordom innehållande 45 resta stenar och enligt sägen en »Domkrets»), belägen i Kalkuddens äng. Kretsen, jämte en närliggande hög, är nu af stället innehafvare, Löjtnanten Berg, förstörd; stenarne nedvräkte i diken, samt platsen upptagen till åker.

\*\* Hedna minnesmärken förekomma icke vid denna säkert nyare väg.

\*\*\* Vid af mig anställd undersökning har stenens undre sida funnits knölig och skroflig, samt sakna ristning.

TNNI : NI : RTHI : HTTI : PTHIT : HNT : HI : \*THIT :  
 BRNBNR : ITHIRH : PTH : PTHRN : TRIKIRY : PTHRI :  
 TT : PNI : THY : K( )NHTTRRTR : TI : PTHN : THN : HNTTR :  
 TI : I · (H)TRP : TTT : TI

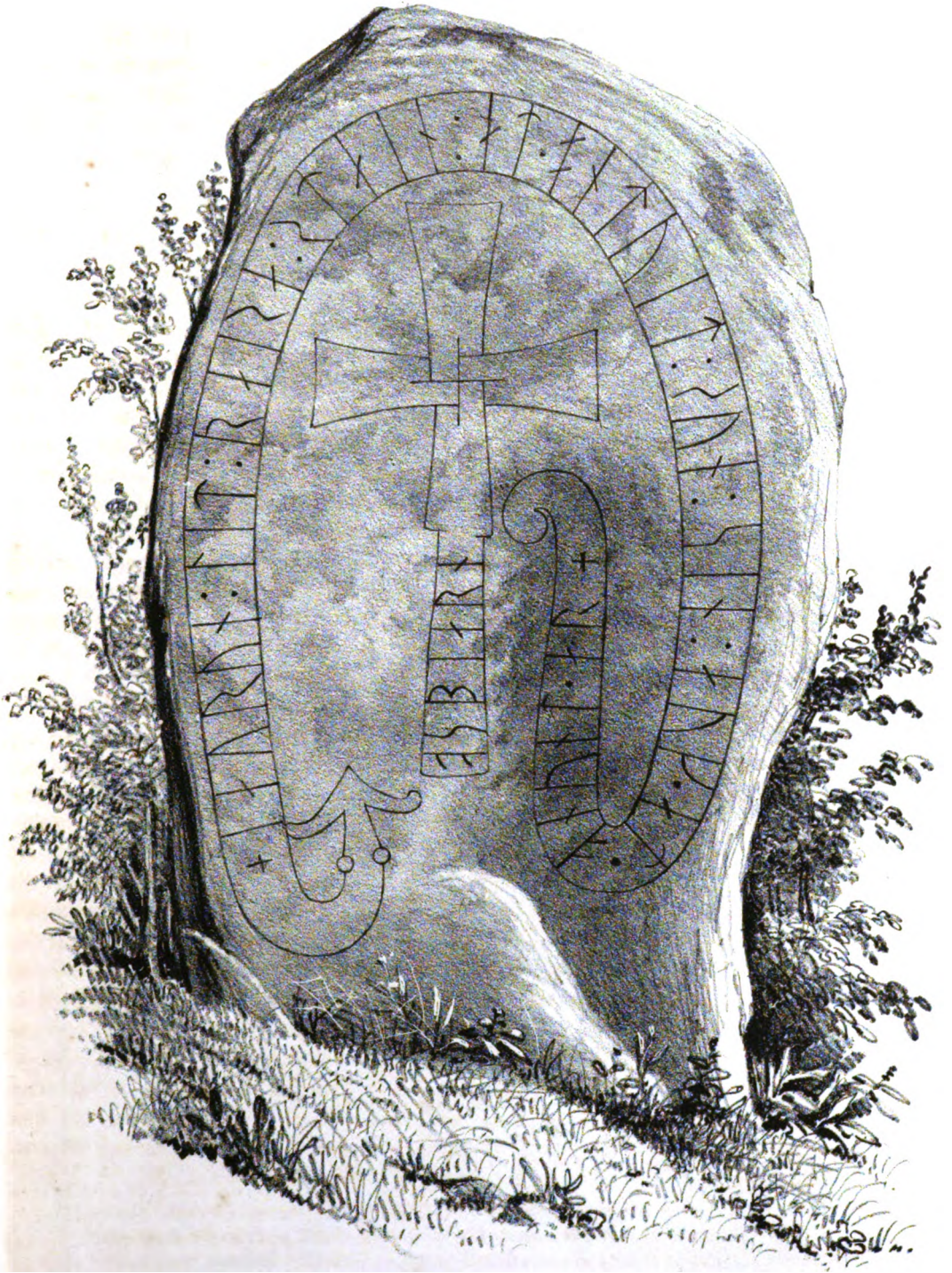
Det är: TULA LIT RAISA STAIN FINSA (A)T SUN SIN HAUALT BRUFUR  
 INKUARS FAIR FAURU TRIKILK FIARI AT KULI AUK AUSTARLAR NI  
 KAFU TUU SUNAR LA I (S)ARK LAN TI

J. E. Liljegren, som 1824 af Slottsvaktmästaren Wallin blef gjord  
 uppmärksam på denna Runsten, har deraf meddelat en alltför oriktig  
 och oredig afritning i sin *Runlära*, pl. III, fig. 3 (jfr sid. 107, samt  
*Run-urkunderna*, Nr 927). Stenen var då fläcktals öfverdragen med  
 tjära, som hårdnat nästan till sten, och försöket (å S i Sarklanti) att  
 borttaga den med huggjärn vållade, enligt Wallins uppgift, en af-flagning  
 äfven af stenen, hvarigenom runan skämdes, och åtgärden upphörde. För  
 närvarande är skriften ren, men mörker försvårar mycket läsningen.

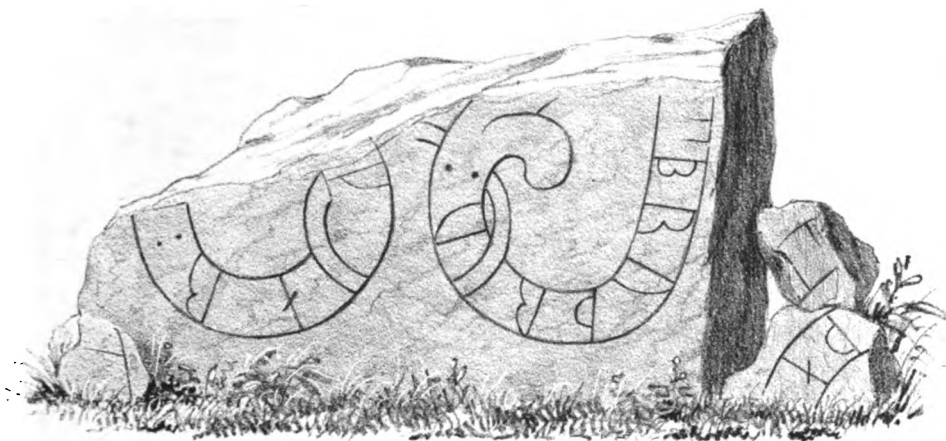
Ehuru å närvarande ritning tre runor äro angifne såsom stungne,  
 nämligen runan *i* uti *dinsa*, *k* uti *auk* samt *u* i *sunar*, kommer mig  
 dock punkternas ojämnhet och ovanliga lägen uti den första och sista,  
 samt dess svaghet i den medlersta, att tro det de icke äro det. Huru-  
 vida den djupa punkten öfver *u* i *kuli*, öfver *u* i *auk*, samt under *i*  
 näst efter *la* bemärka något skall jag icke säga.

Mycket vore för öfrigt att om denna inskrift säga. Nu anmärkes  
 bara, att Liljegrens antagande (*Runlära*, sid. 107), det icke äfven Ingvar  
 varit Tolas son, visserligen är origtigt, och att inskriftens tillägg *brufur*  
*Inkuars*, blott åsyftat att ännu mer än »*sun sin*» göra bekant hvem  
 Havalt var — ett bevis huru frejdadt Ingvars namn varit (jfr *Bautil*).  
 Både *Havar* och *Ingvar* hafva varit i orten mycket gängse namn ända  
 till 15- och 1600-talen.

Det torn, hvori denne sten ligger, är från grunden uppförd i  
 Gustaf I:s tid, och allt utvisar att Runstenen liktidigt dermed fått sin  
 plats der han nu ligger. En lycklig tillfällighet, som mycket skyddat  
 den grunda ristningen, kanske bevarat hela stenen från förstörelse, enär  
 ingången, hvori han är, synbart varit föga beträdd. Och det bör väl  
 försona oss med den här af föranledda ovissheten om hans ursprung-  
 liga plats. Denna kan likväl icke varit afväga. Det säkra är, att han  
 ursprungligen tillhört nejden, och det osäkra, men sannolika, att han  
 stått någonstädes å de högre tågterna mellan Gripsholmarna och Finsta,  
 möjligen vid den nämnda forntida grafplatsen å *Finsta backe*.



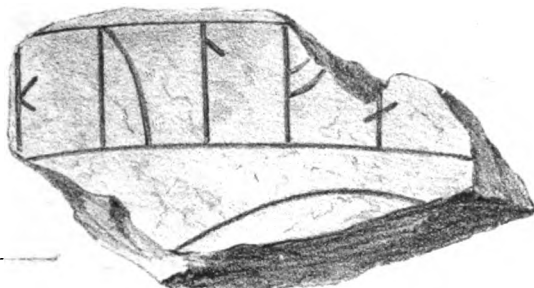
100  
SÖNNE MANLAND  
Göteborgs lfd. Gustafshaugen - nr. 1004.



11

SÖDERMANLAND

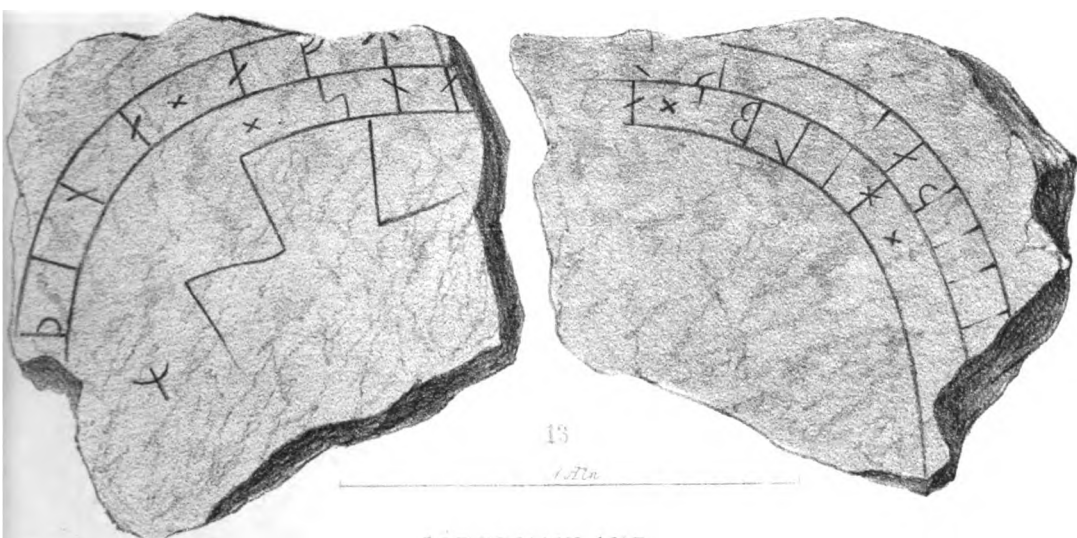
Sothölmå h.d. Östschänke, f. an., Alby.



12

Östschänke, f. an., Alby.

Östschänke, f. an., Alby.

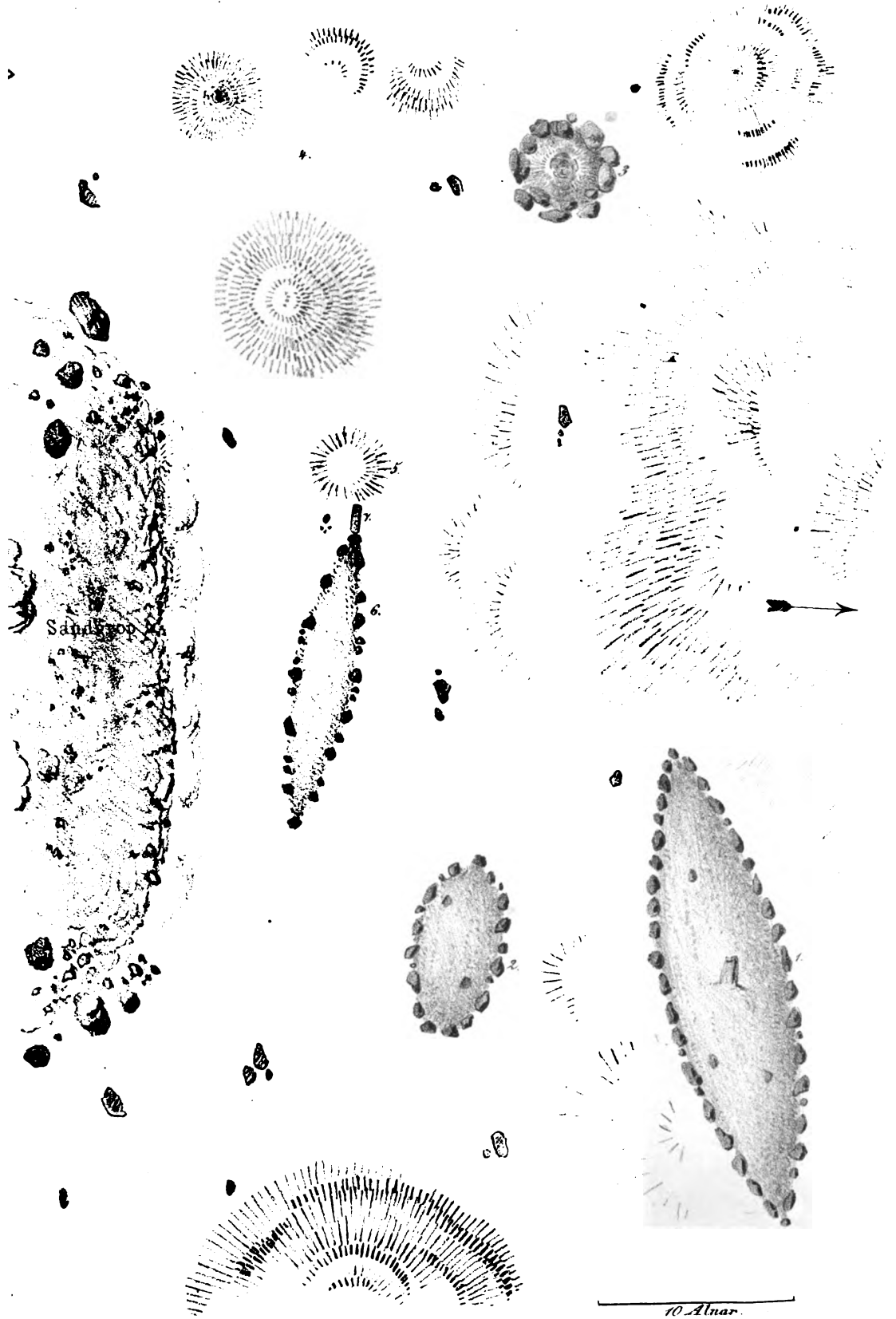


13

SÖDERMANLAND

Östschänke, f. an., Alby.





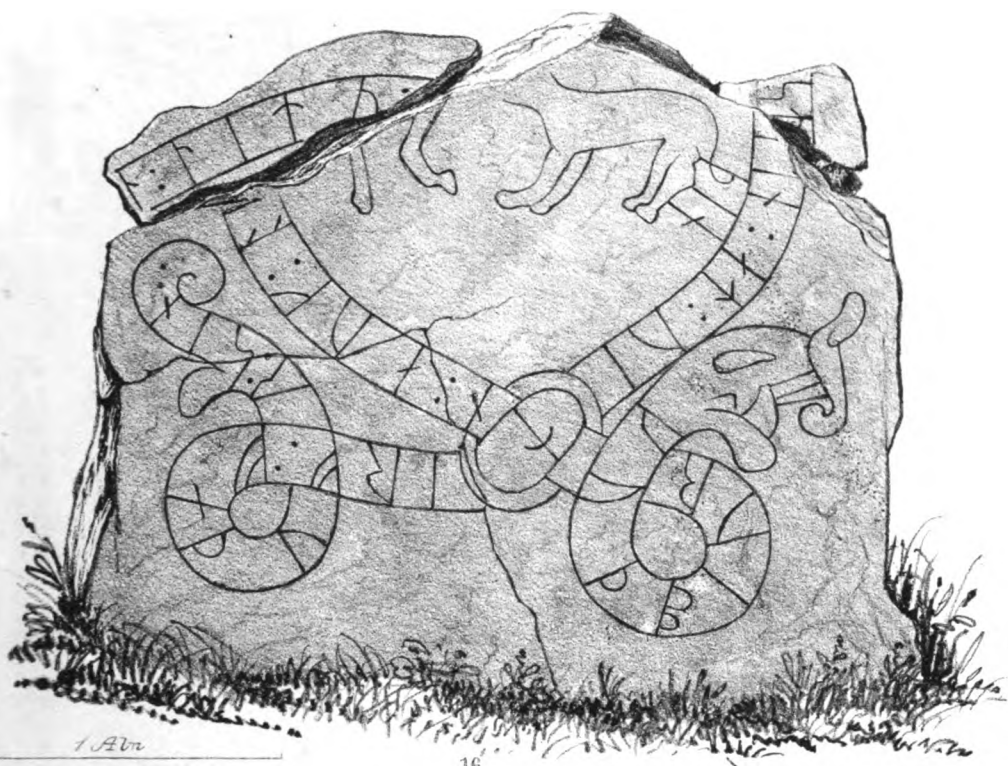
Sanderkop

10 Alnar.





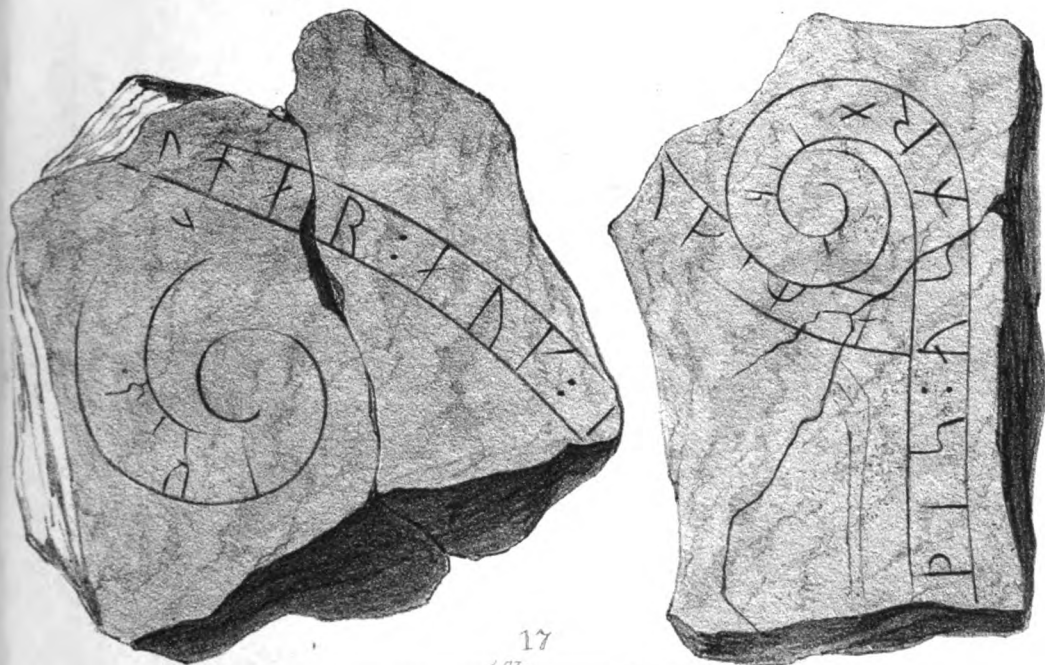




1. A. U.

16

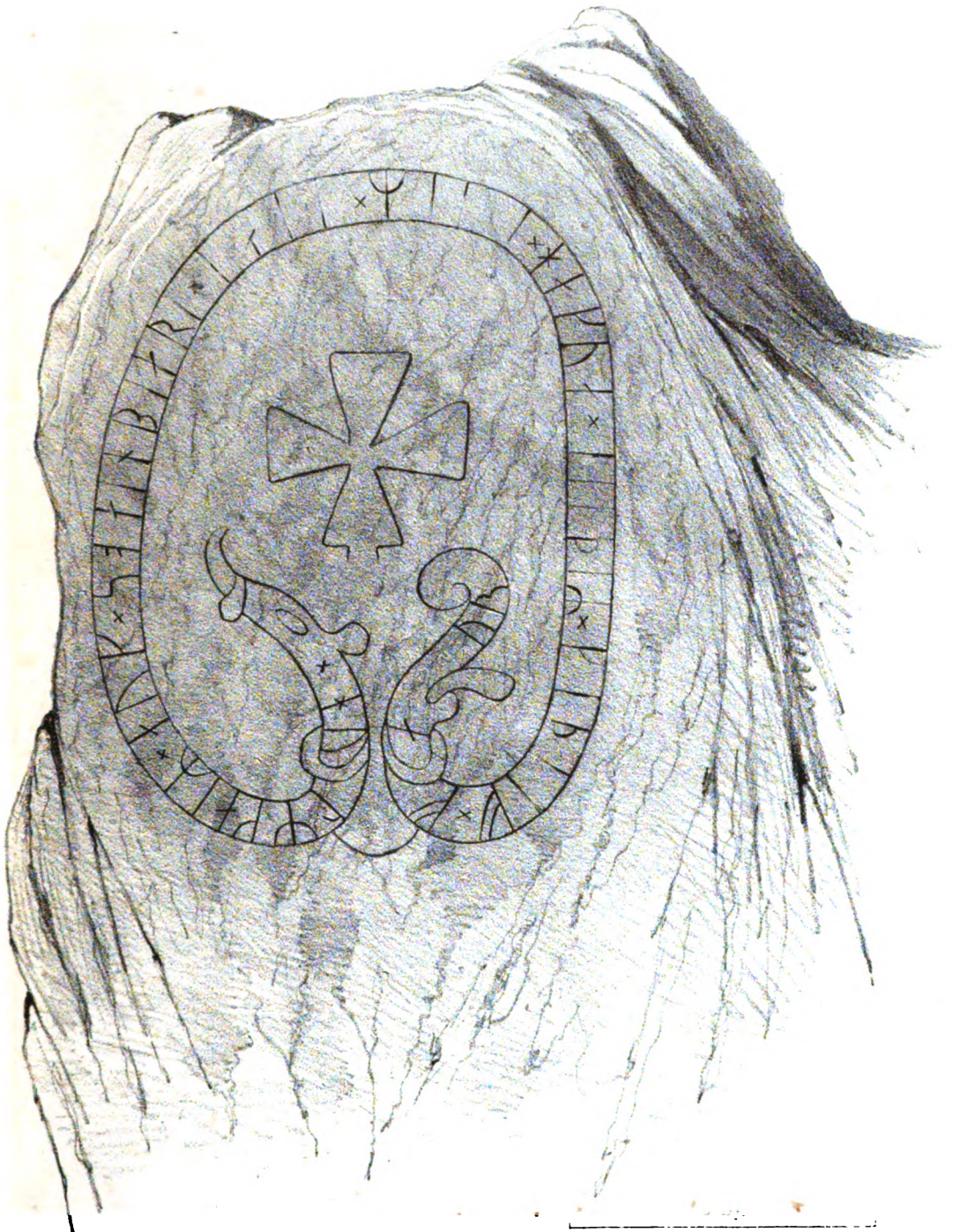
SÖDERMANLAND  
Sotholms hd, Sorunda sn., Vesterby.



17

1. A. U.

SÖDERMANLAND  
Sotholms hd, Sorunda sn., Åska.



18

SÜDERMANLAND

Södermans län. Forun. län. Bilsbo.



1 Ar.

19.

SÖDERMANLAND

Selebo hd, Kärnbo gamla kyrka.



## 21.

*Södermanland. Sotholms härad, Sorunda socken, Berga.*

»Åboerne uti Berga by i Sorunda har man stoor orsak att berömma för det de ifrån långliga tider tillbakas lemnat oss en gammal Runesten hehl och vähl bibehållen.»

Berga by, en af de äldste i Sorunda, är belägen en half mil söder om kyrkan, vid foten af en medelmåttig bergshöjd, å hvars obygdade högre del talrika grafhögar och stensättningar finnas.\* På östra sidan om berget äro de tillförene (under N:o 18) nämnde »dyarne», och vester ut, i en ännu svagare sänkning, byns gårde, hvilket fortgår i vester till en bergig hage, kallad Löfhagen, i hvilken förevarande Runsten ligger. Berget, som är utan namn, och har sin sträckning från norr till söder, är å Berga mark. Från sistnämnde håll och norr ut löper allmänna körvägen utmed bergets östra sida ett stycke, men viker midt för Berga öster ut till byn. Några famnar utom väggkroken är Runstenen. Hans ristade sida synes icke varit vänd mot denna, utan åt en gångväg, hvilken från vägkrökningen fortsätter körvägens nämnda nordliga riktning fram till Sorunda kyrka. Marken tyckes vara nog fast, men lærer hafva en lös, vattnig grund, hvarföre ock flere stenkretsar och treuddar, af hvilka lemningar synas här och der ofvan jord närmast omkring stenen, med tiden sjunkit, såsom ock sjelfve Runstenen, hvilken varit »nedersänkt i iorden», till dess, näst före 1685 (enligt Erland Dryselii Berättelse), »bonden Anders Larsson gräffvet up honom»; så att Peringsköld derefter på 1690-talet, då åtgården än var i friskt minne, kunde med något skäl yttra hvad här ofvan ur hans outgifne samlingar\*\* först anfördes. Nu åter är stenen i stark lutning öfver sin lergrop. Inskriften:

\* HIRTIKR : TNY : PTRI : TNY : KNBYNTTR : TNY :  
 HTTRI : TNY : PTNTR : RTHHTN : HTHT : PIT : TPTIR :  
 NTRNY : PTBNR : HT : IN PT(·).PI : KNBN(D)H \*

Det är: SUERTIKR AUK KARI AUK KUFMUTR AUK SKARI AUK KNUTR  
 RAISTU STAIN FINA AFTIR UTRUK FAÞUR SIN IS FE(L). IPI KUÞU(I)S.

Johan Hadorph har först granskat denna inskrift, och hans läsning (Bautil N:o 683) är som den är. Utom flere smärre oriktigheter, finnas två af skriftens namn, *Kufmutr* och *Knutr*, vara orätt läste, samt slutet nog lösligt uppfattadt. Men att Hadorph, sannolikt vid något sednare be-

\* Se »Svenska Fornsäker», 3:dje häftet.

\*\* Förvarade å Kongl. Bibliotheket i Stockholm.

sök på stället och sedan hans första afteckning (den bautilska) redan blifvit skuren i trä, kommit på andra tankar rörande ristningens ifrågavarande del, synes af en oredig anteckning hos Peringsköld (a. st.). Denne föreslår nämligen tre läsesätt: »is fil vidi Kuduis», »is firidi Kuduis», samt »föll vid (med?) God-vise (Göthernas anförare)», hänvisande i afseende å den förstnämnde läsningen till »J. H. Coll.» (Johan Hadorphs Collectanea); med tillägg för egen del: »Gutkovia vulgo Gutkova (?), oppidum Germaniæ in Pomerania prope Gripzvald.» Liljegren (Runurkunder) har thyvårr följt Bautil.

Häraf kan antagas, att inskriftens slut redan på Hadorphs tid varit dunkelt; och jämför man slutmeningen med den eljest klara och tydliga skriften (blott kännestrecket å *K* i *Kari* är något matt), så tyckes, hvad äfven runorna der utvisa, någon skrapning (icke huggning) med sten eller järn — kanske flere å olika tider, eftersom mossor hunnit vaxa i runorna — här fordom hafva skett. — Många runinskrifter bära spår af dylik åverkan å ställen, som afvika från det gifna, vanliga ordasättet, eller rörande den afidne tillägga något synnerligt.

Dijkman och Brocman hafva öfversatt ifrågavarande inskrift, men ledde bara af Bautil och egne gissningar.\*

## 22.

*Södermanland. Svartlösa härad, Grödinge kyrka.*

Till de under N:r 4, 5 och 6 anförde runinskrifter i Grödinge socken kommer förevarande, hvilken ligger såsom trappsten utanför dörren till det vid kyrkans södra sida varande Vapenhuset, till en fjerdedel täckt af en öfverliggande trapphall af täljsten.

Han är af rödaktig sandsten, omkring ett kvarter tjock. Inskriften grund, särdeles dess obetäckta, länge trampade del, ehuru äfven den nu dolda bär spår af slik åverkan; hvaraf kan slutas, att stenen förr saknadt allt skydd. Inskriften:

(†)RNNP̄R †NP (P)†NP̄R : †NP : HIPPHTT : †NP . . . . †R :  
 P†IR : RHTN : HTT : P†HT : P†IR : (N eller R) †(I eller N)†  
 P†P̄R HT

Det är: (A)RULFR AUK (P)ALFR AUK SIKSTIN AUK ... AR P̄AIR  
 RISTU SAEN P̄INSA IFTIR (U eller R) A(I eller L)T FĀP̄UR SIN

\* Den förstnämndes Afhandling finnes vara nästan bara Peringsköldiana — på obekant sätt öfverkomne.

Första runan (†) har nederst vid slingan ett till höger och uppåt gående tvärstreck, lika djupt, som kännestreckket, men spetsigt. Tredje runans (∩) kännestreck är något matt. Följande runa (∩) är omiskänlig. *K* uti *auk* nederst af-flagadt. Stafven i följande namnets þ fullt klar, men kännestreckket svagt. Nästa runa (†), likasom hela *auk*, samt *Sik-stin*, fullt tydliga. De främsta runorna i påföljande namn icke bort-brutna, men af-flagade, tillika med öfre delen af stafven till den åter-stående runan †. Namnets slutruna (℞) genom nötning äfven till stafven skadad; tvänne punkter skilja den från följande ordet. E (†) uti *saen* stungēt. Nästa ords þ till kännestreckket, äfvensom samma ords ʒ, ofvan-till matta. Något större tomrum är icke mellan *iftir* och påföljande namns genom en bräcka skadade första runa, hvilken skulle kunna tagas lika väl för ∩ som för ℞, det vill säga: hon har nu intet, som från ∩ gör henne till ℞. Möjligheten qvarstår lika väl. Stafven är klar, likasom hela följande runa. Öfre delen af runan dernäst (| eller ∩) är genom en uthuggning satt i samband med den nederst å runristningen varande bågen, som här löper in i slingan, och hvarigenom hon fått ut-seende af ∩. Kännestreckket till namnets slutruna (↑?) är matt och nog osäkert. Runornas olika lutning, äfvensom ett par stafvars böjning, in-hemtas af ritningen.\*

Grödingefolket är af mig ofta tillsporadt om Runstenens ursprungliga plats. »Låg han förr der han nu ligger, eller der... eller der...?» »Nej, mistom», har svarit alltid blifvit. En gammal, menande Kyrkvärd pekade en gång åt höjden norr om kyrkan, förbi hvilken allmänna vägen löper. Jag gick dit och fann en ännu stående Bautasten, en större, fylld strenkrets, samt en stenomsatt fördjupning. Men ingen »går i go' för», att Runstenen stått deri.

## 23.

*Södermanland. Svartlösa härad, Bränkyrka socken, Farsta.*

Föga är att säga om den trakt, hvari denne Runsten förekommer, och som, lika med tillgränsande Huddinge socken (se under följande N:r), hör till de minst undersökta i Södermanland. Forngrafvar äro här sällsynte. Märkliga jordfynd hafva dock flerstädes träffats. Ortens forna egenskap af skärgård är omiskänlig. Farsta, å Sven Månssons karta deröfver af år 1636 skrifvet *Faresta*, är beläget vid sjön Magelångens norra strand, och Runstenen ligger å en ofvanpå flat, samt jordfast bergsklippa mellan gårdshusen, förbi hvilken klippa en väg löper ner till sjöstranden. Ingen minnes eller har hört, att han varit annorstädes. Pe-

\* Utförligheten, hvarmed denna inskrift här behandlats, är föranledd af en afvikande läsning deraf, som förekommer i *Annaler for Nord. Oldkyndighed, 1852.*

ringsköld (*Miscellanea*) har under öfverskriften: »Anledning till Runestener» följande: »Brännekyrkia, Farstadz Gårdzbacke, (kan äfven läsas Gårdzbacke) — 4», men utan meddelad afritning eller afskrift.\* Hällen är, såsom nyss sades, ofvanpå jämn, äfven jordbetäckt, och några alnar från Runstenen ligger derå en hop smärre stenar. Min öfvertygelse är, att Runstenen varit rest å hällen, kringspolad af de smärre stenarne.

Runstenen, å båda sidor flat, fast ojämnare å frånsidan, är af vanlig gråsten, åtta tum tjock nertill, samt två tum upptill. Ett par skråmor och några smärre ojämheter i nedre öglan hafva gjort en här befintlig ristning otydlig. Inskriften:

\* ÞNRIR \* TNV \* HNTH \* NTH \* RTH \* HTH \* H \*  
NTH \* BTHNR \* HT \* HT \* \*(N)N \*

Det är: ÞURIR AUK SUAEN LITU RAISA STAIN AT UINUT BAURÞUR  
SIN SUN H(U)KU

Första runan  $\Pi$  i *huku*, med sitt nertill nog matta kännestreck, skulle, ehuru törhända med mindre fog, äfven kunna tagas för  $\Gamma$ . Ristningens tycke med den å Bröta-stenen (N:o 6) faller i öga.

## 24.

### *Södermanland. Svartlösa härad, Huddinge kyrka.*

Hittills har i Huddinge vidsträckta socken ingen Runsten varit bekant. Höga bergsträckningar med gammal skog, samt dälдер med sjöar, låg ängsmark och nyodlingar råda här ännu. Fornlemningar träffas därför sparsamt. Tvänne ringmurar och några kumel äro å bergen, men icke ens i trakten kring kyrkan, eller norr ut mot Mälaren, hafva hittills några forngrafvar blifvit anmärkta.

Med någon sannolikhet kan icke bestämmas hvar förvarande stycke af en Runsten, nu inmuradt i Huddinge kyrkas äldsta del, eller södra kyrkomuren, ursprungligen haft sin plats. Det har till sednare tider varit doldt under tjockt murbruk, samt består af blekröd, vittrig sandsten, hvars löshet vållat smärre af-flagningar i den nog ovulna och hop-trängda inskriften, troligen redan vid huggningen.

Afritningen, efter ett noggrant aftryck, kan betraktas såsom man hade Runstenen själf för sig. Inskriften:

†HTR : NV ÞNRÞT . . . . . R · HT† ÞT . Y . . ÞNB  
Det är: ONUNR UK ÞURFA . . . . . R SINO ÞA . K . . ÞUB

\* C. O. Funcks stora karta af 1845 öfver »Stockholm och dess omgifningar» omfattar äfven Farsta egor, men nämner icke, bland andre anförde, denne Runsten.



## 25.

*Södermanland. Selebo härad, Kernbo socken, Helanda.*

Det är förut (under N:o 20) visadt, att vägen genom Mariefreds- och Taxinge-skogarne, mellan Laggsta vid Mariefredsvikens slut, samt den öster ut belägna Thuringe socken, fordom haft annan sträckning, och denne Runsten styrker det ytterligare. Så mycket mindre kan han hafva stått i förhållande till den å anfördt ställe nämnda strandvägen \*, som han är belägen nära en fjerdingväg derifrån, men lika litet till nuvarande landsvägen; ty ehuru varande på få famnars afstånd från denna, är hans inskrift vänd rakt derifrån. En skogsbäck, hvilken genom åtskillig kärrmark kommer från söder, framflyter äfven här i ett mindre kärr, och vidare under landsvägen, hvarefter den fortgår ner till Mälarstranden. Runsten står på östra sidan om kärret, djupt ner i marken, och är omgifven af sin gamla fasta, ehuru låga stensättning. Se vi närmare till, så upptäckas här och der sporr efter en gammal smal gång- eller ridväg, hvilken strukit tätt förbi stenens inskriftssida, och som här gått jämnsträcket med landsvägen, men öster ut snart vikit åt söder; och spörje vi de gamle, så veta de omtala lemningar af en kavelbro öfver kärret, i sträckning mot fornvägen. Dennas hufvudriktning har säkert varit Helanda-vägens norr ut till den »gamla landsvägen», möjligen med någon utgrening åt Laggsta-sidan.

Den större broläggning, öfver hvilken landsvägen, i närheten af Runstenen, löper, hyser utan tvifvel stenens öfre del. Smärre stycken af samma ämne, som Runstenen, ligga spridda i muren, fast intet med ristning är i dag.

Ehuru sålunda inskriften:

...  $\text{ᚱᚱ} \cdot \text{*|†ᚱᚱ|} \cdot \dots$  det är: ... $\text{Uᚱ} \cdot \text{HIOLBI} \dots$

såsom stympad, nu mer i och för sig saknar märklighet, är stenen ingalunda utan betydelse, betraktad såsom »visesten» på en forntida, nu förlaggd, väg.

## 26.

*Södermanland. Åkers härad och kyrka.*

Vid ett besök i Åkers kyrka sistlidne sommar upptäckte jag i golfvet till södra vapenhuset detta stycke af en Runsten, och antog till en början, att det var en del af den i Liljegrens Runurkunder under N:o 967 upptagne. Men inskriften visade annat, och Liljegrens hänvisning till Bautil 229 (Åkers kyrka i Uppland) förklarade hans misstag. Ste-

• Å Wermings karta öfver Mariefreds-trakten nämnes denna väg »gammal landsväg».

nen är af röd sandsten. Enär utrymmet å Planchen det medgaf, intogs här afritningen. Inskriften:

HIYNTTR : NT..... NB HTN . \*t...

Det är: AIMUNTR LIT..... UÞ SALU HA...

## 27.

*Södermanland. Åkers härad och socken, Skemby.*

Från slättmarken närmast kring Åkers kyrka löpa åt skilda håll flere svaga sänkningar. En af dem sträcker sig sydligt öfver Skemby mark, som ligger en åttondedels mil från kyrkan, och här är i en backslutning i norra gärdet, samt invid och vester om sänkan, nordvest från gården, en flock af brustna klippstycken, af hvilka det största eger å sitt flata, mot öster vända, brott, en matt runristning i tvänne väl utförda djurslingor. Af de många smärre af-skifningarna i brottet äro de flesta ostridigt äldre än ristningen. En genomgående remna löper tvårt öfver klippan, hvilken å fransidan är bucklig och ojämn; vid marken af betydlig tjocklek, men upptill nästan eggig.

I slutningen framför och närmast stenens inskriftssida är en mindre plan, omsatt med sex hållningsstenar, och säkert lika gammal som inskriften, hvilken är denna:

B(I)BIAT . NY . (N)NYT . NTN . KI(RA) . YKRI . BIA . TT .  
\*N.NYT . HN(T) . H(I)T . YÞTT . \*NNYTN : TN(T)R HT .  
YNB HTBI . HTN . BTAT

Det är: B(I)BIRN UK . (U)LMA LITU KI(RA) MKRI ÞISA AT HULMA  
SU(N) S(I)N KOÞAN HULMAUI TU(T)R SIN KUÞ HIALBI SIALU ÞAIRA.

Inskriften är, såsom ofvan sades, matt, men dragen ovanligt breda. Ibland af-flagningarna är åtminstone den, hvori slingan näst efter *s* i *sun* försjunker, äldre än ristningen, enär den påtagligen vållat följande runas (*u*) nog långa afstånd från nämnde *s*. Inskriften röjer delvis sporr af sednare, dock gammal, upphuggning. Å ett enda ställe, nämligen framför *tutr*, har man med *tvänne* prickar skilt ordet från föregående namn.

Platsen utmärkes å kartan af 1644 öfver Skemby, som här kallas *Skemby*, såsom »skarp beteshaga», och kartan af år 1723 öfver samma *Skemby* (såsom der skrives) benämner stället »*Skougjord*». 1823 års karta upptager här »*Skänby åkermark*». I anledning af de äldre kartornas oväntade uppgifter om forntida skog å stället har egendomens nuvarande egare, Brukspatronen Fredrik Rönnquist, på fråga af mig, upp-

lyst, att innan det nedanför och omkring Runstenens plats belägna fält för femton år sedan, ifrån att då vara en vanlig beteshage först uppodlades, syntes tydliga spår deraf, att *en väg* fortgått från den i norr belägna nuvarande landsvägen, i riktning åt söder, *förbi denna plats* — således förbi Runstenen. Den nämnda kartan af 1723 upptager, i öfverensstämmelse härmed, också en från byn norr ut löpande väg, med »skougjorden» till venster. — Äfven denne Runsten har sålunda uppdragat en forntida väg, nu sporrlost försvunnen.

## 28.

*Södermanland. Hölebo härad, Wagnhärad socken, Åby.*

Sydvest från Hölebo härads gamla tingsställe Nora, der den under No: 2 upptagne Runstenen finnes bland flere tidigare bekante, ligger Åby vid en krökning af Trosa-ån, genom hvilken sjön Sillen har sitt utlopp i saltsjön. Nejden är särdeles rik på fornlemningar. Tre större ättehöggar resa sig på åns södra strand. En stor, flatsidig håll, för få år sedan stående på en af dem, betjenar nu rättsökande såsom trappsten till Tingshuset i Åby, och en annan dylik, hvilken för trettio år sedan sågs rest midt i en större stenkrets, några famnar från landsvägen, & en liten då ännu icke till åker upptagen höjd i byns östra gårde, döljes nu, sönderslagen i flera stycken, uti spismuren till brygghuset i Åby mellangård. För sexton år sedan ännu hel, samt liggande såsom spiselhäll på samma ställe, med nästan obetäckt framsida, fann å honom Pastor J. E. Ljung denna inskrift:

.. Ḑ : RTHHTI : HTHT : DTHH : TT : KRTHKTA : KTHNR :  
HT : KNTT : KNP : \*HTBI : TT : \*T(T) ..

Det är: .. R RAISTI STAIN FINSA AT FRAUKTR FAÞUR SIN KUÞAN  
KUÞ HIALBI ANT HA(N) ..

Någon mätning af stenen har icke skett. Af inskriften fattas föga. Slingan tyckes liknat den på stenen å Nora gårde (Bautil 777), Gåsinge kyrka (B. 748), Järna (B. 692), m. fl.

## 29.

*Södermanland. Hölebo härad, Wagnhärad socken, Åda.*

En half fjerdingväg öster ut från nyss nämnde Åby möter en betydligare bergsträcka, hvilken på föga afstånd från och öster om Trosa-ån följer den sydligare riktning, som vattendraget från Åby begynner

taga. En väg löper mellan ån och berget.\* Denna väg ingår, innan den hinner gården, i Åda så kallade *Forn-äng*, der berget helt nära vägen, slutar på närmare hundrade famnars afstånd från ån. Här stå unga löf-trån vid dess fot, och stället är vackert. Till höger om vägen höjer sig i gröngräset en Runsten (Bautil 779), och helt nära, till venster om vägen, framskymtar i brådbranta bergväggen, mellan alar, rosenbuskar och en ung poppel, förevarande berg-runeristning. Den är anbragt å en föga utstående kullrighet i bergväggen, väl utan de djupa och svåra remnor, denna i allmänhet eger, men thyvärr öfverfull af smärre sprickor och ojämnheter, af hvilka runristaren än dragit fördel, än åter, och det beklagligen nog ofta, hindrats att göra sig tydlig. Ormslingan börjar tre alnar från marken (i denna dess nedre del förekommer den enda svåra af-flagningen), och fortgår uppåt i en öfverst något plattad, samt åt venster dragen, krets, hvilken dock ej hinner bergets midthöjd. Inom slingan ses ett större fyrfotadt djur i strid med två mindre ormar, och sjelfva den ringlade run-ormen synes med sin käk fatta ett annat djur med öron, bara till hufvudet utfördt. Det hela, ehuru saknande tydlighet, eger stil. Inskriften:

†R̥Y#ÞR : R(†) : \*†Y†† : †† : BIRKUIÞ : BRUÞ(U)R : H† :  
\* . . . (†) . . . : †††† :

Det är: ARKOF̥R L(†) HAKUA AT BIRKUIÞ BRUÞ(U)R SIN H . . . (†) . . .  
LANTI

Det är beklagligt, att den nämnda remnan och ristningens matthet i slutmeningen lemna oss ovisse om dennas innehåll. Så mycket torde dock kunna antagas, att Birkuiþ,\*\* till hvars minne runorna huggits, död — fallit (? *fel*) — utrikes, i England eller Grekland.

Söder ut på två hundra alnars afstånd från denna ristning förekommer i bergets sydöstra, jordfyllda slutning, flere grafkullar, nästan alla stenomsatte och med en sten i hvarje krets, dock icke alltid midt uti.\*\*\*

### 30.

#### *Södermanland. Selebo härad, Ytter-Enhörna kyrka.*

Ingen socken i det egentliga Södermanland är i hänseende till fornminnen så föga känd, som Öfver- och Ytter-Enhörna. Det större, af Mariefredsviken, Björk- och Prest-fjerdarne omgifna, näs i Mälaren, hvil-

\* Namnet *Bröta* (ett ställe i närheten) tyckes tala för denna vägs ålder.

\*\* Ännu på 1600-talet sades i orten allmänt *birk* för björk. Se t. ex. Prestskapets Berättelser, flerstädes.

\*\*\* Närmare upplysning härom är mig benäget meddelad af Herr Öfverste-lieutenanten Nils Hägerflycht. Tilläggas må, att Trosa fordom legat nära runristningen, på andra (vestra) sidan om ån, samt att gamla *Trosa bro* skall varit midt för ristningen. Ett torp å berget heter ännu *Trosabro*.

ket de innefatta, har i forntiden säkert varit en ö, skild från fasta landet genom en vattenled, hvars sträckning den tvärt öfver näset löpande däliden, till större delen genomfluten af dettas enda betydliga vattendrag, ännu utvisar.

Grafkullar förekomma närmast de fleste byar\*, samt ett par Ringmurar å bergen. Ytter-Enhörna urgamla kyrka är norr om och vid den nämnda däliden. Runstenen ligger sedan urminnes tid såsom tröskel till kyrkans södra vapenhus och hvilar på ett ojämnt underlag af mindre stenar, hvarföre dess bredare, för tramp mäst utsatta, ända, blifvit illa skadad. Han består af tre skifvor, eller lager, af blekröd sandsten,\*\* tillsammans af 1½ qvarters tjocklek.

Äfven denne Runsten tyckes delvis varit före ristan det af-flagad, men äfven sednare af-flisningar, samt i följd deraf upphuggningar, märkas der och hvar. Inom en enkel djurslinga synes en man, huggande en yxa i hufvudet eller käften på ett framför stående snabladdt djur, hvilket med ena framfoten angriper honom.

Inskriften, inom få år alldeles oläslig, lyder:

•  $\text{††††††††} \cdot \text{†††} \cdot \text{††††††††††} \cdot \text{†††} \cdot \text{††††††††} \cdot \text{††††} \cdot$   
 $\text{†††††} \cdot \text{†††††} \cdot \text{†††††} \cdot \text{†††††} \cdot \text{†††} \cdot \text{††††††††} \cdot \dots \cdot \text{†††} \cdot$   
 $\text{††††††††} \cdot \text{††} \cdot \text{††††††††} \cdot \text{†††} \cdot \text{††††††††††} \cdot (\text{†††}) \cdot \text{††.†} \cdot$   
 $(\text{††††††††}) \cdot \text{††††††} \cdot \text{††††††††}$

Det är: ANU(NT)R AUK SUARALTR AUK FINUIÐR LITU RAISA STAIN  
 ÞINSA IFTIR USL FAÐUR . . . AUK B(U)RN AT BRÚÐUR SIN KUÐ HIALBI  
 (ANT) HAS (UK)RN RISTI RUNAR

### 31.

*Södermanland. Öster-Rekarne härad, Jäders kyrka.*

Denne af hvit, gröfre marmor bestående Runsten finnes infattad i tegelväggen till Jäders kyrka, fyra och en half alnar från marken, samt nära Oxenstjernaska grafkoret. Han är kullrig, femton tum i tvärmått och af fem tums upphöjning, samt så skadad, att af inskriften bara följande är i behåll:

• • • (†)††† × †.†††(†)†††(†) • • •

Det är: • • • (†)STI LUN(†)R(†) • • •

Nicolaus P. Grubb omtalar i sin »Relation om Gamble Monumenter

\* Ett i en af dem funnet spjut af järn är af mig för några år sedan lemnadt till Antiquitets-Akademien.

\*\* Här må nämnas, att alla hittills nämnde Runstenar af röd sandsten äro af samma slag, som de uti J. H. Schröders »*Accessiones novæ ad Runographiam Scandinavias*» anförde stenarne i Bärbo och Ytter-Järna socknar. I samma afhandling, pag. 3, förmodas, att desse röde sandstenar äro från Öland — »cum Geologi affirmant, hujus materiæ lapides non esse Sudermanniæ indigenas.» — Ett misstag! Vid Hasselholmen utanför Enhörna förekomma mäktiga lager af denna stenart, och talrika lösa block deraf ligga spridda i Thuringe och Enhörna socknars skogar.

och Antiquiteter uthi Jäder på Öster-Rekarne» af år 1686, denne stenen sålunda: »På södre sijdan i Kyrkioväggen sitter itt trindt steenlodh medh Ansichte utanpå eller såsom itt huffvud; tillförene har dher varit en Kuur eller graff.» I Thims Dissert. de Par. Jäder är denne sten icke ens nämnd. \*

## 32.

*Södermanland. Wester-Rekarne härad, Tumbo socken, Westerby.*

Icke långt från Södermanlands gräns i nordvest mot Westmanland ingår i Tumbo socken den så kallade Broby-viken från Galtfjorden af Mälaren. Westerby boställe ligger öster om och intill denna vik. Genom Wasby, Munkhammars och Melhammars marker går en ännu farbar fast klen väg från Qvicksund till Westerby, samt vidare genom dess »oxhage» (der en avväg utgår nordligt mot Hästsundet, som är den nämnda vikens inlopp)\*\* fram till landsvägen vid Broby. Vid en rännil i en obetydlig sänka nära berörde avväg, nordvest från Westerby, har i långliga tider förevarande Runsten legat. Man omtalar, att han för omkring tjugu år sedan blifvit sönderslagen, och att de delar af honom, som nu saknas, blifvit förde till Munkhammar och Melhammar, samt der inlagde i eldstäder. De återstående sju styckena lågo ännu i fjor på det nämnda stället i Oxhagen, hvarefter de under innevarande vår, på Kapitenen G. W. Thavenii och min anmodan, af innehafvaren utaf Westerby blifvit framförde till gården vid bostället, för att behörigen omhågnas och sålunda skyddas mot vidare åverkan.\*\*\*

De tre smärre stycken, som utgöra öfre delen af stenens högra sida, äro af jordsyra mäst angripne, och de å dem ristade runor, hvilka legat mot marken, derföre nog dunkla. En inre runrad inom slingan har isynnerhet blifvit anfrätt, och äro flere runor deri fullkomligt utplånade. Inskriften:

: HHTTR : THY : IRT ..... WTTR HT : HT : HHTH :  
NTI : KR(K)Y

.. (R)TR : ... NTH ..... H ...

Det är: ANSUAR AUK ERN ..... FAÞUR SIN HAN ENTAÞIS UTI  
KR(K)UM

.. (R)UR ..... UNK ..... AN ...

\* Skol-läraren C. G. Österberg upptäckte för ett år sedan ett stycke af en Runsten med upphöjda prydnader och af samma stenslag, som den här förut (N:o 9) beskrifne Sundbysten, liggande i dörren till Jäders kyrkas vapenhus och till stor del dold i muren.

\*\* Jfr. Kartan öfver Westerby af år 1729.

\*\*\* Den i Bautil (761) aftecknade märklige Runstenen, förr inmurad och till stor del dold i Tumbo kyrkmur — finnes icke mer. N:o 758 i berörde samling (i kyrkans södra dörrgolf och till en del under muren) är af mig aftäckt samt hel läsen. N:o 760 uppgifves i Bautil och i Liljegrens Run-urkunder vara vid »Rambron» i angränsande Thorshälla socken. Rambron känner nu ingen. Runstenen är vid en bäck, som rinner i Thorshälla-ån, mellan Brottsta (= bostad vid vägen?), samt Ekeby.



21.  
SÖDERMANLAND.  
Sötholms ad. Sorunda an. Berga

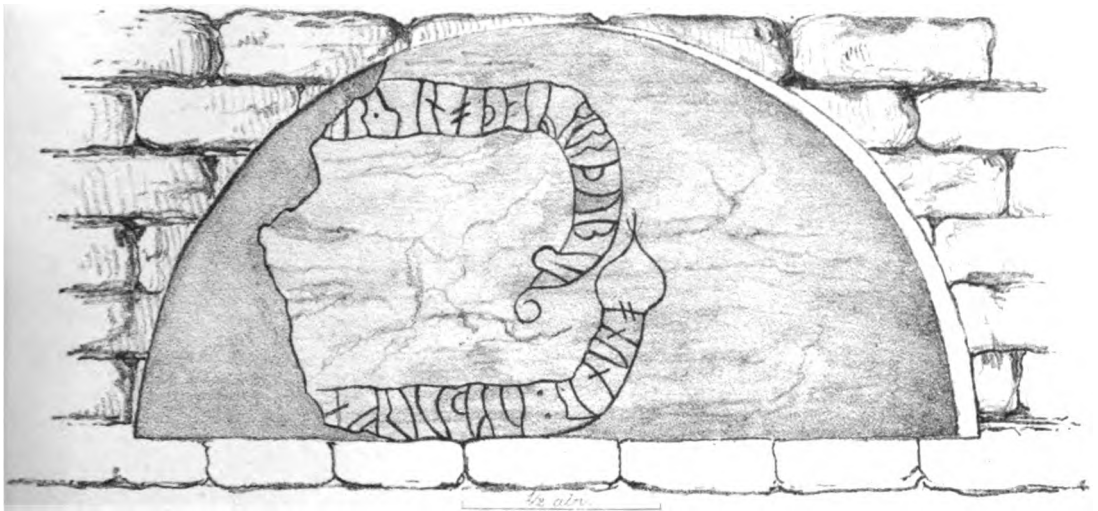


46  
 MDCCLXXXIII.  
 Máj 10. 1683.



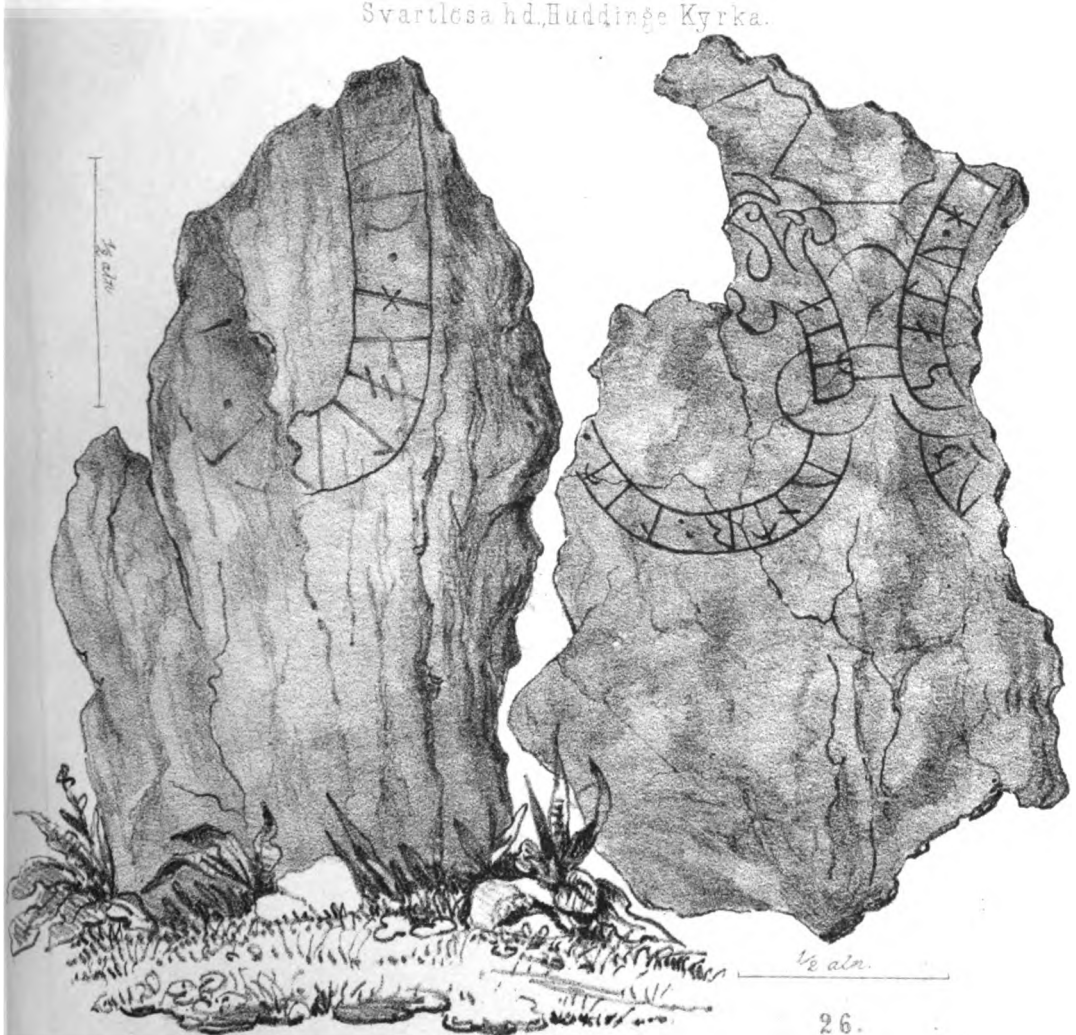


23.  
SÖGGERMANLAND  
svantinn nð. l. k. x. y. k. a. n.  
k. a. n. a.



24.

SÖDERMANLAND  
Svartlösa hd., Huddinge Kyrka.

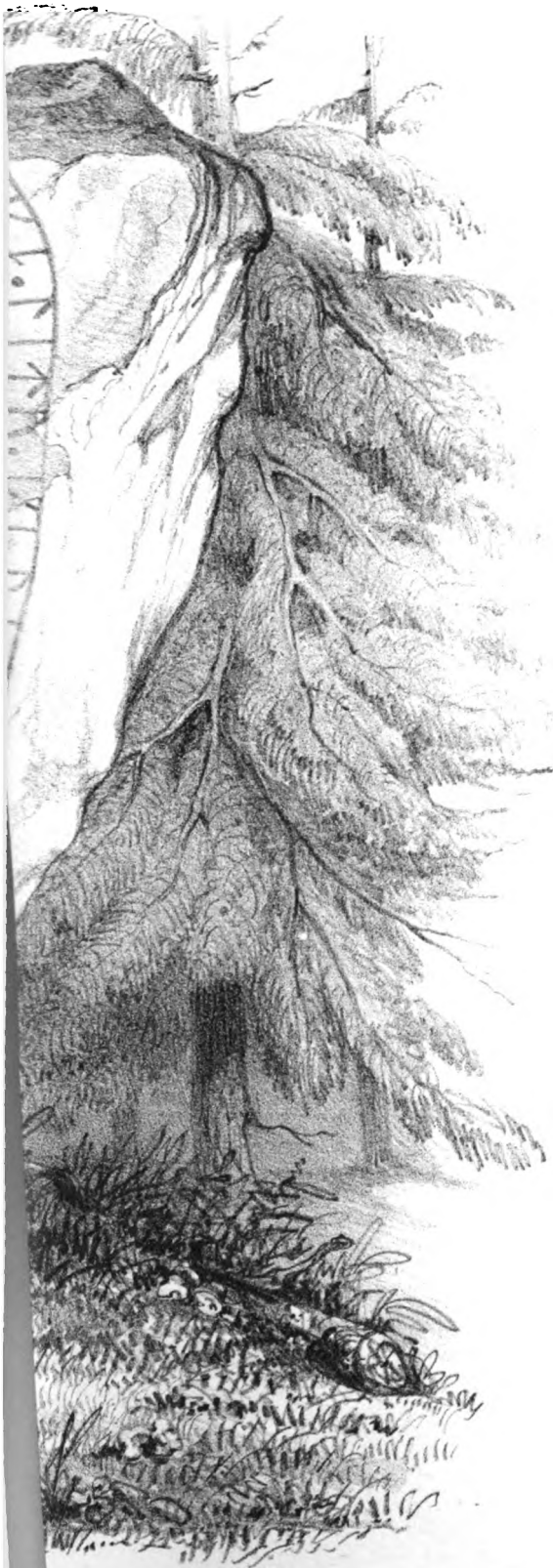


25.

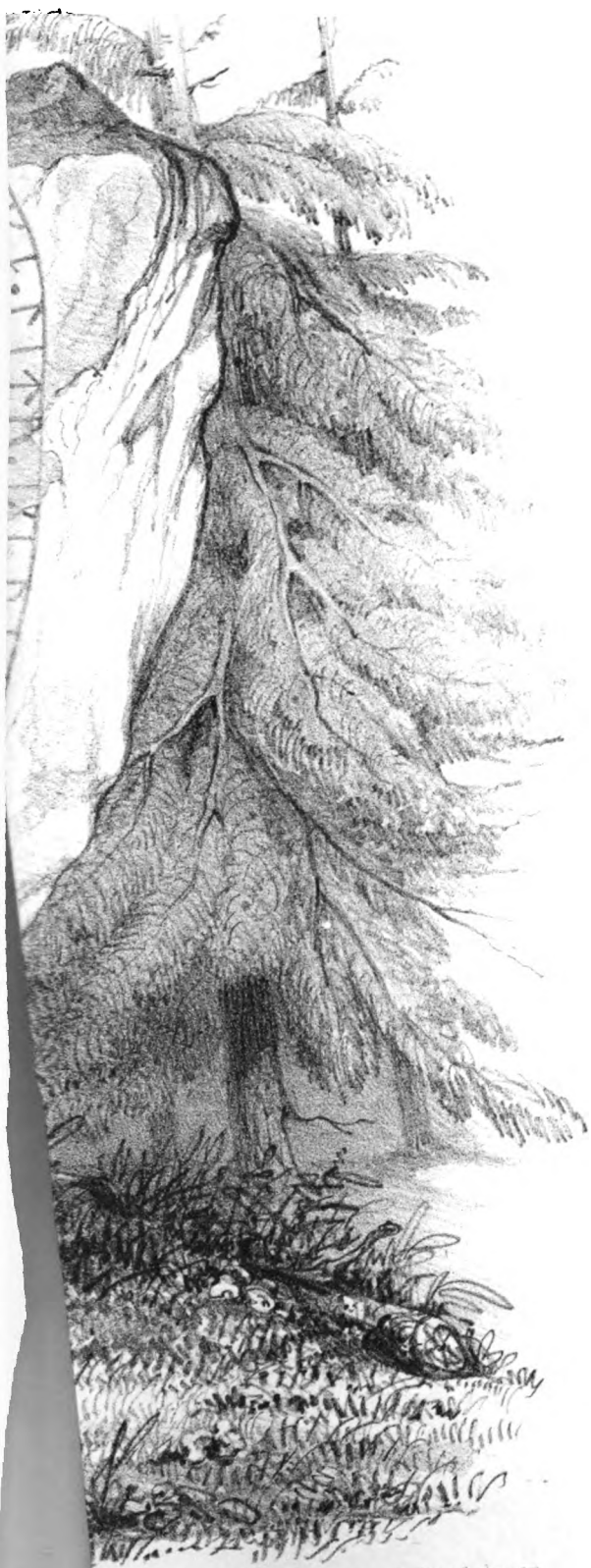
SÖDERMANLAND.  
Svartlösa hd., Kamboholm Holanda.

26.

SÖDERMANLAND.  
Åkers hd., och Kyrka.



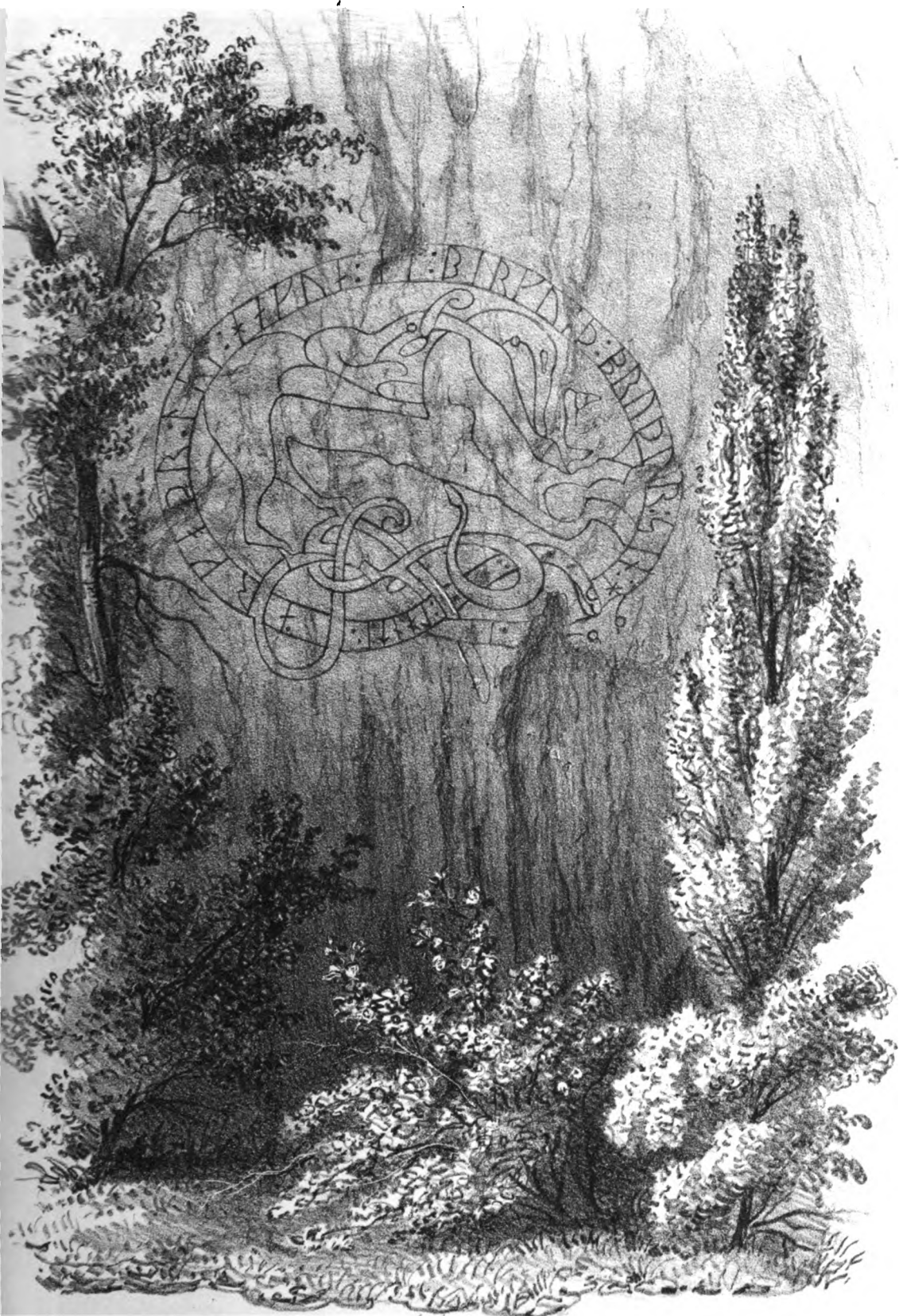
Tr. hos Salmsen.



Tr. hos Salmaan.



28.  
STURDACHLAND,  
EOLSKA HÖRNINGARIN AN 170.



1870

29.

GERMANY.  
Hilbert & Wigboldus sculp.

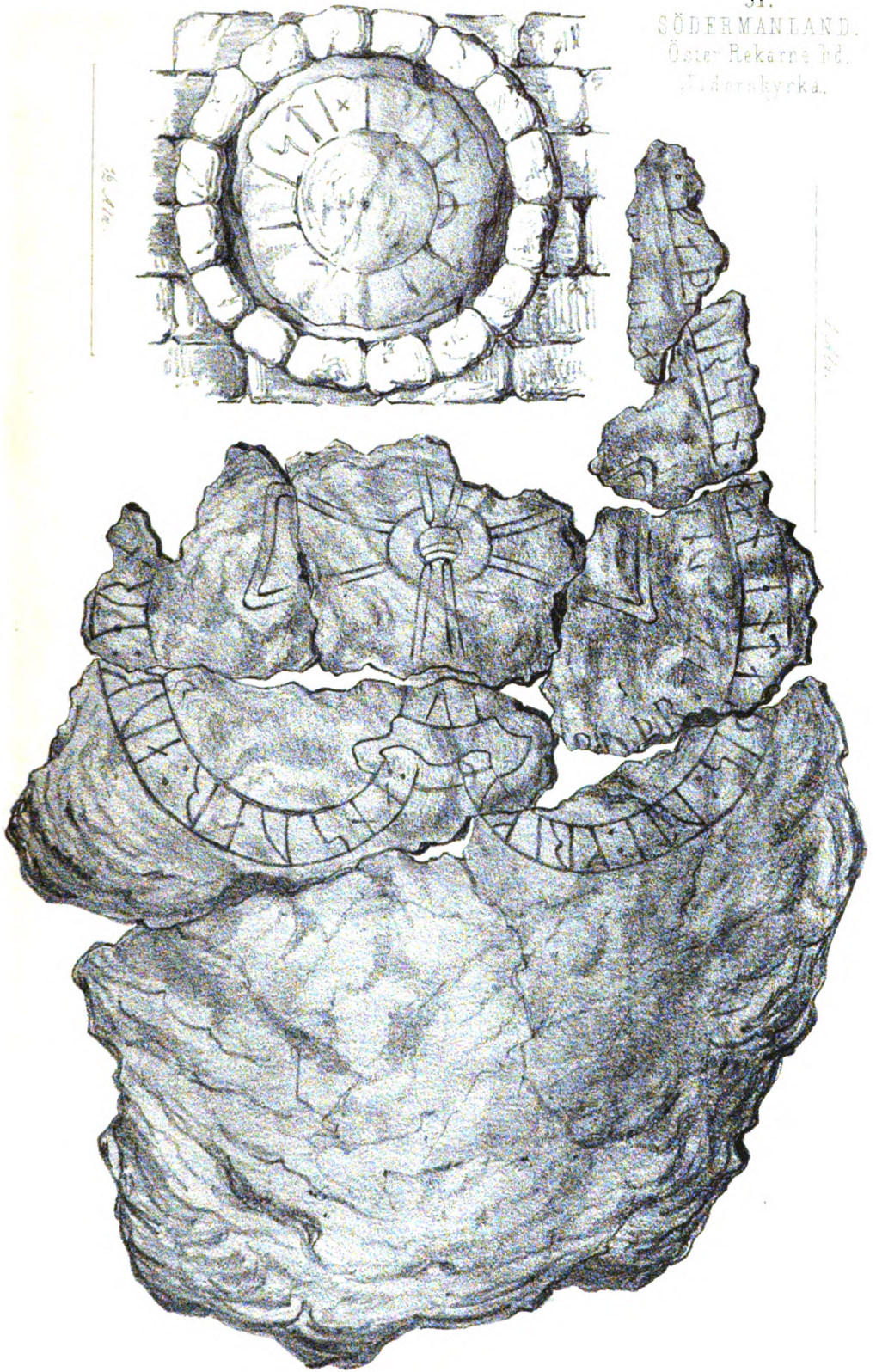


120.

30.

SÜDERMANLAND.

Sten. No. Ytterhögskär.



SÖDERMANLAND.  
Öster Bekarne hd. Tiderskyrka.



## 33.

*Södermanland. Svartlösa härad, Botkyrka socken, Hamra.*

Hanveden heter den bergiga skogssträcka, som skiljer Svartlösa och Sotholms härad. Hamra skog, söder ut i Botkyrka socken, hör till gamla Hanveden. Runstenen står i skogen vid den nu föga befarna väg, som från Botkyrka löper söder ut genom Hamra och Rikstens marker till Haninge, icke särdeles långt från Tullingesjön. En väg fram till denne sjö utgår från den förre der Runstenen är.

Stenen är af lösare, vittrig granit. Inskriften i följd deraf till större delen förderfvad. Följande är urskiljbart:

1.. • 𐌰𐌺𐌹 • 𐌹...𐌺(𐌺)..(𐌺) • 𐌱𐌿𐌿 • 𐌺𐌹𐌸𐌹𐌸 • 𐌺(𐌺)𐌺𐌺 ... 𐌺𐌹 𐌺...  
𐌺𐌺... 𐌸(𐌹) 𐌺𐌿𐌺𐌺

Det är: A.. AUK L... K(K)..(U) 𐌺INA IFTIR K(IU)𐌺K ... UR S.. KU... 𐌸(𐌹) SIALU

Det säges, att två bröder, en konungs söner, i gammal tid här kommit samman med sine krigsmän och kämpat, samt att bröderne stupat, hvarefter de derigenom försonade härarne rest stenen till de fallnes minne\*.

Fyra Runstenar i denna socken äro förut kände. Om stenen å Lindhofs (Söderby) egor, nära Tumba, är förr, sidan 48, taladt. Den i Liljegrens Runurkunder under 845 upptagne, i södra kyrkodörren liggande, är nu nästan oläslig. Hagelby-stenen deremot (riktigt afritad i Bautil 685) ännu stående och bibehållen; men den under 686 (Bautil) anförde märklige stenen »vid Hundhammars borg» har jag både länge och väl förgäfvets efterfrågat och sökt. Till ledning för framtida lyckligare sökare tör följande, ur Peringskölds handskrifter, tjena: »Uti hagan mellan Hundhammar och Bårg, der åtskillige stora skogvuxne Jarlehögar ära, hafver fordom varit en stoor Runesteen, som nu ligger på Bårgs ägor nedanför högarna omkulle, och mitt i tu afslagen, den Petter Törnevall *emot undergång afritad (!)*, och jag sedermera besichtigat.»

Dessutom är vid Norsborg, enligt Forsslunds upplaga af Tunelds Geografi öfver Sverige, 1:a Bandet, sid. 376, »på ett högt berg en plan i fyrkant, ristad med Runor», den nu ingen känner. Men, sjelf har jag upptäckt en gråstenshäll, liggande såsom grundsten under kyrkotornets sydvestra hörn, å hvilken sten följande runor äro i dag:

\* Säggen är först uppfattad af Skolläraren J. A. Styren.

(+N)Y : TNPI : PTHA : NITN : RTHHT : HTHT

Det är: (AUK TUFU FAIR LITU RAISA STAIN

de sista fyra runorna likväl bara till öfre hälfterne synliga; äfvensom i kyrkans yttre och norra vägg, nära tre famnar från marken, ett stycke af en Runsten af röd sandsten (jfr sid. 33, i noten), derå, jämte runorna ↑ och R, delar af ett pryddligt kors urskiljas.

## 34.

*Södermanland. Öster-Rekarne härad, Stenqvista kyrkogård.*

Runstenen har till år 1794 legat i golfvet till Stenqvista gamla kyrka, som vid nämnde tid nedrefs. Man känner icke när denna kyrka blifvit uppförd. Stenen säges varit nära ingångsporten, der han qvarlåg i jordbrynet, med uppvänd inskrift, till år 1824, då han fördes ett stycke sydvest om den nya kyrkan, der han nu finnes å kyrkogården.

Han är af hård granit, från 42 till 47 tum tjock.

Inskriften:

\*HTPI • THY • PRTHPTIA • THY • PPRPTNTR • RTHHTN • YIRKI •  
HIAHT • TT • PINPYNHT • PTHNR • HT

Det är: HALKI AUK FRAUKAIR AUK FORKAUTR RAISTU MIRKI SIRUN  
AT PIUPMUNT FAÞUR SIN

Runstenen å Kolunda gårdesbacke (Bautil 748) i denna socken är än stående och ristningen väl bibehållen, sådan den finnes afritad. Stenen i samma bys hage (Bautil 750) är deremot uppbruten och sönderslagen. Ett stycke af honom finnes ännu i hagen. Ett annat ligger såsom trappsten till en stuga i Kolunda; och det förmåles, att sedan stenen ditkommit folket i stugan alltid varit sjukligt. Det öfriga af Kolunda hagsten är förkommet. Inskriften har icke varit rätt läst.

## 35.

*Södermanland. Öster-Rekarne härad, Kjula socken, Berga.*

Icke långt från Heby, å hvars egor Öster-Rekarnes gamla Tingsställe på Tjula ås\* varit, är gården Berga. En nu försvunnen väg, ef-

\* Kjulastenen, (Bautil 753), en af de herrligaste i landet, är af mig noga granskad och afritad, samt bör å nyo utgifvas. Spjut, åt hvilken stenen är ristad

ter hvilken spår här och der synas, har sträckt sig från Heby till Berga och vidare i samma riktning.\* Runstenen står invid gårdsbyggnaderna i slutningen af en löfvig höjd, kallad *gröna kullen*, men skall för omkring femtio år sedan legat å en kulle i trädgården, som tyckes varit en ättehög. Der han nu står var han nästan liggande, till dess Befallningsmannen P. M. Kindblom för två år sedan lät resa honom. Skolläraren C. G. Österberg har för mig först uppgifvit denne sten.

Stenens skapnad är för sitt ändamål prägtig, men som han består af grofkorning fältspat-artad, något kvartsblandad, gråsten, med ovanligt skroflig yta, så är den föga djupt huggna ristningen delvis oläslig. Följande är klart:

(F)RISTIN : RITI : TSIN : PINI : AT : HI PIN FAS F FA FUR SIN ULFR  
 ... KU AN ...

Det är: (F)RISTIN RITI TSIN PINI AT HI PIN FAS F FA FUR SIN ULFR  
 ... KU AN ...

Tu ristfel förekomma i ordet *stin*.

I Peringskölds handskrifna samlingar uppgifves en nu icke bekant Runsten i Kjula kyrka.

### 36.

#### *Södermanland. Selebo härad, Ytter-Selö socken, Östa.*

När man sjöledes från Björkfärden och Flarn genomfarit Stallarholmssundet, synes till höger å den höga Selöstranden fyra stora ättehögar, tu och tu tillsammans. De ligga i Östa sjöhage,\*\* och de östra tu äro tecknade å närvarande ritning. Omkring dem äro många bauta-stenar, skeppssättningar, stenkretsar och grafkullar. Runstenen är midt ibland de sednare. En annan Runsten ligger några famnar derifrån, närmare stranden, likaledes bland talrika hedna fornlemningar.\*\*\* Den här afritade är till inskriften redan bekantgjord på det viset, att tre ord

och rest, säges bott på Ingespjuta i närliggande Wallby socken, och sägner om honom höras ännu.

Högstena Runsten i graunskapet (Bautil 754) står ännu, men inskriften är i det närmaste utplånad.

\* Vägen finnes icke upptagen å Jakob Steenklyffts karta öfver Berga af 1645, och har således tidigare blifvit igenlagd. Sednare kartor öfver egendomen saknas.

\*\* Å Anders Samuelsons karta af 1639 nämnd *Östa Siöång*. Namnet *Byviken* (Liljegren, 942, 943) känner ingen.

\*\*\* Se Liljegrens Runurkunder, 942. Inskriften har *kerþar*, icke *kerþer*, *stan*, icke *stain*, *þina*, icke *þinsa*, samt *Sigfast*, icke *Sikfast*.

äro orätt läste, samt ristningens inre rad utelemnad.\* Stenen står nordost om högen, som sades, bland kullar och kretsar; och man urskiljer snart en öppen lemnad rak gång mellan dem fram till inskriftsidan. Inskriften:

ÞNDRBARM : RHTI : HTT(D)...I : ATI : NHBK : KTRR :  
 HMM \* TT...M : \*NI \*

Det är: ÞURBYRNA RESTI STA(D)...A YTI USBAKA FAÞUR SINA ATLLA HUI

En svår afflagning har gjort den inre raden till en del oläslig. Af det återstående i den kan likväl slutas, att *Ospak* ägde (*ats*) något ställe i orten, hvilket ställe tör kunna bestämmas.

Den af Danske och Norske författare ofta omtryckte och åberopade inskriften å Nervallastenen (Bautil, 720, 728) i denna socken bör riktigare utgifvas.

## 37.

## Södermanland. Selebo härad, Öfver-Selö kyrkogård.

År 1844 utvidgades Öfver-Selö kyrkas södra dörr, som är å en i medlet af 1700-talet uppförd utbyggnad. Sedan äfven tröskelen, hvilken bestod af huggen teljsten, då blifvit uppbruten för att omläggas, fanns derunder denne Runsten, sprängd i tre delar. Pastor Gabriel Aulin lät varsamt upptaga och föra styckena till inre sidan af kyrkogårdsmuren, sydvest om kyrkan, der de nu ligga, så sammanfogade, som ritningen visar.

Stenen är af gråsten, kring en half aln tjock. En starkare höjning löper längst efter hans ristade sida, något till höger. Ristningen är så till inskrift som prydnader fullständig, ehuru smärre gropar här och der något litet gifvit sig in på båda. Inskriften:

IKIATR : (T)NY : NIHTI (·) HTT\*NR · BTH : RTHTN :  
 HTTIT · TT · KTRR · KTRR · HT · TNY · YITNY · TT ·  
 B\*TTT · HT · TNY · IT · TT · HNT · HT · TNY · IRTHH ·  
 TT · BR\*TRR · HT · IHBIR · TNY · TIRY · \*IRY · RNTH ·  
 TRIR(T)T : HTTY ·

Det är: IKIALR AUK UISTI STAIHULFR ÞAIR RAISTU STAIN AT KARL FAÞUR SIN AUK KILAUM AT BOANTA SIN AUK IKA AT SUN SIN AUK IRNKAER AT BROÞUR SIN ISBIRN AUK TIFKYMI HIUKU RUNIR ARIK(A) STKINK

\* Felaktigt allmängjorda Runinskrifter skada; de outgifne missleda åtminstone icke: hvarföre först och främst alla origtigt allmängjorda inskrifter borde nöjaktigt å nyo utgifvas.

↑↑↑↑↑↑↑↑↑↑ är väl ristfel för ↑↑↑↑↑↑↑↑↑↑, likasom ↑↑↑↑↑ för ↑↑↑↑↑. I det tomma rummet näst före inskriftens sista ↑ har aldrig funnits någon runa.

I »Laurentii Vidbyensis, Selensium past. et præp.» uppsats om Öfver-Selö sockens antiqviteter af år 1667 nämnes en Runsten »i Runsö giärde, emellan grinnen och byn, strax iempte vägen», hvilken sten icke återfunnits.

Den märklige Nyblestenen (Bautil 737) är af mig, efter mycket letande, återfunnen, så sjunken i marken, att bara en tvär hand af hans öfre kant var ofvan jord. Inskriften bör bättre utgifvas.

Å Ljungastenen (icke Lunge, såsom i Bautil 725, och hos Liljegren läses) är namnet *þvürrik* icke säkert; de två sista Runorna i *stain* bortflagade, samt *þasi* klart, i stället för det hittills uppgifna *sasi*. — Förenämnde pastor Lars anför (1667), att »ålderstigit folk berättat derunder (nämligen under Runstenen) ligga een Gubneur, hvilken hafver rådt öfver heela öden (ön), öfre- och yter-Sehlöös Socknar, som hafr med slungande bortiatgat fienderna ifrån Kohlsund. Item berättas hans sju frillor vara begrafna i samma lunden.»

Någon lund är nu icke vid Runstenen, men flere stora ättechögar i byn tätt invid honom. Sägner glömd.

## 38.

*Södermanland. Rönö härad, Runtuna socken, Löfsund.*

Uppusa hög å Runvikens östra strand är Södermanlands största ättechög.\* Nära derintill, vid Löfsund, är sjöns utlopp genom en å till Sandbysjön och vidare genom Svartaåns dalgång till Saltsjön. Löfsund heter en vacker egendom, belägen på en förr omfluten höjd i det forna Leffsundet eller Löfsundet, nu en sänkning mellan de två sjöarna.

1846 omlades den väg, som norr ifrån löper öfver sundet och holmen fram till allmänna Nyköpingsvägen; och vid sökandet efter dertill nödig sten träffades denne Runsten, 190 alnar vester om vägen, nedanför den befästade höjd, som är å norra sidan af sundet. En gångväg sträcker sig ännu från körvägen vestligt ut efter sundet förbi Runstens nämnda plats och fram till en annan farväg.

Stenen var af de »herrarn», som ledde vägarbetet, redan ämnad att användas till vägens fyllande, då egarinnan af Löfsund,\*\* underrättad om fyndet, lät föra honom till gården, der han nu pryder den vackra parken.

\* Högens omkrets vid roten är 640, samt höjd 108 fot. Midt upp i högen är nu en stark fördjupning. En uppsats af 1683 förmåler, att »en steenhäll» då varit på honom. Sägner i orten uppgifva att en Höfding med namnet Rönung ligger i högen, och att häradet af denne Rönung har sitt namn.

\*\* Enkefru Friherrinnan Zaphira Westring, född Löwen.

Det är mig icke bekant om stenen vid uppbrytandet afslags, eller om detta var förut skedt.

Inskriften:

†HIBINRT : HNT : HBTRH : RTH... TH...H : HNT : BRNPNR :  
HT BRNITH

I kanten:

HHT : HTH : HN(I)

Det är: NISBIURN SUN SBARS RAL... AL...R SUIN BRUFUR SIN FRUIAR

I kanten:

STAN IFTIR SU(I)

## 39.

*Södermanland. Rönö härad, Runtuna socken, Eneberga.*

En fjerdingväg norr ut från Löfsund utfaller i Runviken en från Membrosjön kommande å, och den nämnda vägen följer å här varande Eneberga ägor åns östra strand ett stycke. Runstenen står vester om vatt-  
net, hårdt invid stranden, i byns gårde, och synes väl från vägen. Han  
skall för några år sedan legat öfvertäckt af jord, och har nu en lutande  
ställning.

Inskriften:

BINBNPFR : BNI : BTH : RTHBN : HHTH : BTHI : TH :  
HTRNPF : HTRN : HT \* ...HT

Det är: FIUFULFR BUI FAR RAISFU STAIN FANSI AT FARULF FA-  
PUR SIN ...MA

Efter HT förekomma några runtecken till runorna HT, som sluta  
inskriften. Inom slingan, under korset, som liknar det å Löfsundsstenen,  
äro några svaga och afbrutna rister.

Om Söderbysten (Bautil 802) i denna socken skall framdeles ta-  
las. Nu anföres blott, till forskares tjänst och med anledning af Lilje-  
grens grumliga yttrande i hans Runlära, sidan 110, Peringskölds upp-  
lysning rörande det af honom fullständigade, viktiga stället i inskriften.  
»Att jag», yttrar han, »hafver i min lectur och uttyhdning upfyllt det af-  
slagna med *farin widu um alfur heimsens* hafver så vähl de qvarstående  
Runor och rummets tillåtelse med skriftens mening, samt andra inscrip-  
tioner gifvit mig anledning till.» Bautil 477, 1139, m. fl. åberopas.

## 40.

*Södermanland. Oppunda härad, Blacksta socken, Bjudby.*

Blacksta sockens många fornlemningar äro föga kände. Ringmurar, grafvar och bautastenar resa sig allestädes å höjderna utmed sjöarne, och dalgångarna.

Uti och vid den fordom segelbara däld, som sträcker sig mellan Vass-sjön och Långhalsen samt vidare, äro icke mindre än fyra hittills obekante Runstenar, af hvilke tu höra till de märkligare i vårt land.\*

Dalgången upptager delar af Bjudhy, Hofby, Blacksta och Fyrby egor, samt har på 1600-talet först blifvit delvis röjd och upptagen till åker och äng.\*\*

På förstnämnde bys ägor är, nästan midt i sänkningsen, som här är upptagen till åker\*\*\*, en aflång höjd, hvarå, enligt gamla efterrättelser, ortens forna tingsställe varit. En väg läser för icke länge sedan sträckt sig från Bjudby backe öfver dalen tätt förbi tingshöjden till allmänna vägen i Hoby hage. Pastor Nicolaus Marchelius beskriver 1668 platsen sålunda: »Vijdh Biudby i Blackstadh sockn uthmed allmenne vägen och vägskilnaden finnes och två sådana griffter (Skeppssättning), hvardera af 44 famnar, vijdh dess eena ändhe liggia steenar tio eller tolf, uth medh een stoor Sandhögh, dher ett *Doomsäthe* eller *Tinghställe* fordom varit hafver; dher östan före ligger en slät steen, dess bredd två alnar och dess längd sex alnar, antingen han så lagd ähr eller uprest och sedan kullfallen, veet man inthet», samt sednare (1683): »Vijdh Biudby i Blacksta Sockn stå tolf stycken Steenar, dher som de har hål-lit Ting.» Lars Hallman † yttrar, att den ena af socknarnes tingsplatser

\* Följande, utan påstöt tillkomne, bör hevaras:

»Utdrag af Sockenstämmo-protocollet vid Michaëli-Sockenstämma med Blacksta församling den 2:a October 1853.

§ 4. Lofvande Sockenmännen, på Pastors uppmaning, att biträda med härvarande Runsteuarnas uppresning, på det de ej må öfverlemnas åt glömska och förstöring.

In fidem

A. Ekstrand.

P. 1.»

\*\* Redan å Erik Angers karta öfver Bjudby af 1689 är en liten nyodling angifven närmast Hoby skogshage.

\*\*\* Förr Bjudby *Hemhage* kallad. Å kartor nämnas häromkring: *Glosan* (en intaga), *Stockängen*, *Korshagen*, *Hemgjölet*, m. fl.

† »Blacksta och Wadsbro socknar, beskrifna af Lars Hallman 1748.» Hskr., förvarad i Blacksta kyrka. Tu Band 4:o.

»är straxt bredvid den jättegravven, som vi nyss nämnde i Bjudby hage och kallas tingshögen; en vacker hög, så jämn och slät, som vore han svarfvad, fast man nu i sednare tider hafver till landsvägens örande å ena sidan gjort häruti ett farligt ingrepp», och i ett tillägg af 1753, att »Bjudbyhögen måste årligen bidraga till landsvägens förbättring», samt att deri vid grushemtning funnits vanliga hedna graflemningar.

En ansenlig grusgrop intager nu hela tingshögens plats, och af jättegravven återstå bara tre alnar af ena ändan. Den liggande stenen, hvilken Marchelius omtalar, är nog en af de två här varande Runstenar, sannolikt denne.

Han var till nästlidne sommar liggande med nedvänd inskrift nära höjdens östra sluttning, till en del i ett större afloppsdike, och är af hård, något ljus granit. Framsidan flat, föga ojämn; frånsidan mer skroflig. Inskriften, fullständig och väl bibehållen, lyder:

ÞNRHTHT : THY : THHTHT : THY : THHTRI : RHTTH :  
 HTHT : TT : HTTH : THY : THY : ÞNRHT : ÞNRHT HT :  
 NTRN · THH · THHTH · HTTH HTÞNRHT · HTT : TH  
 RHT · HTHT  
 HTHTHTIR RHT : RHTH

Det är: ÞURSTAIN AUK AUSTAIN AUK NATFARI RAISTU STAIN AT  
 FINUIÞ AUK ULIF ÞURKIL BURUÞR SIN

UARU ALIR  
 UIKIKS SUNIR  
 LATBURNIR MAN  
 LITU RITA STAIN

STAINKIR RIST RUNAR

Af det onödiga strecket upptill å stafven i Runan † uti THHTHT kan slutas, att man i förstone ämnat rista HTHTHT.

#### 41.

*Södermanland. Oppunda härad, Blacksta socken, Bjudby.*

Denne Runsten skall förr varit omkring femtio alnar från nyss beskifne, men ligger nu i vestra sluttningen af en löfvig backe i samma gårde, fast närmare Bjudby. \*

\* Äfven här äro grafkullar och stensättningar ända fram till byn, och på andra sidan derom vidtager åter en sträcka af de vackraste högar och bautastenar.



För mer än fyrtio år sedan, då stenen ännu låg å sitt förra ställe och med nedvänd inskrift, företog sig då varande jordegaren Erik Lönnberg, som hoppades att under honom finna skatter, att å stenen tända en väldig stockeld, hvarigenom han sprängdes i tolf stycken, hvilka omvändes och spriddes. Trettio år derefter upptogs af nuvarande egaren, Häradsdomaren Erik Andersson, platsen deromkring till åker, och han lät då föra de spridda styckena, med undantag af två ristade och ett oristadt, hvilka än saknas, till ofvannämnde backe, samt, så godt ske kunde, sammanfoga dem. En vacker handling!

Stenen är af fast granit. En icke obetydlig rygg sträcker sig efter midten af hans framsida uppifrån och ned. Ristningen är djup och å alla oskadade ställen tydlig.

Inskriften:

ÞORSTAIN ... HAT : HATTIT : ÞITT ... HIR : HIRÞITT : TIR :  
 HNT : HIT : \*ÞTI : NTÞ TIR : HIRÞITH : NKR : TRITKR :  
 KRIT : NTRÞ : Þ( ) \*ÞIT : TT : \*TRÞI TTÞR  
 ÞNÞ \*HÞBI : HIRN ÞT( )Þ BRNTI : TIR : HIRÞI : ÞT( )...  
 HITT ÞITT

Det är:

ÞORSTAIN (LIT REI)SA  
 STAIN ÞENA  
 (IFTIR) SIK SIALFAN  
 AUK SUN SIN HEFNI  
 UAR TIL ENKLANS  
 UKR TRENKR FARIN  
 UARÞ ÞA HAIMA  
 AT HARMÍ TAUÞR

KUÞ HIALBI SIALU ÞAIR)A BRUNI AUK SLOÞI ÞAIR (HIAKU) STAN ÞENA

Magister Docens Carl Sæve har gjort mig uppmärksam på, att förestående två inskrifter delvis äro *visor* i fornyrþalag, den förre inskriften, under N:r 40, med en half (fyrradig), samt den sednare, under N:r 41, med en hel (åttaradig) visa.

Redan Saxo och efter honom Worm orda om visristade Runstenar i Danmark, deraf föga tör kunna slutas. Men Johan Peringsköld är den förste, som verkligen insett, att flere runinskrifter ega fornnordisk versbyggnad med alliteration. I sin förklaring öfver ristningen å Tjulastenen (Bautil 753) säger han inskriften vara »i en visa här sammansatt», och vid den af honom öfversatta och i rätt fornyrþalag ordnade inskriften å Tyfstege-stenen (Bautil 780) har han tecknat: »Carmen generis Adonici,

seu drapula, Liuffingzliod», äfvensom vid några andra inskrifter (Bautil 807, 822 m. fl.) ordet *carmen* finnes af honom skrivet.\*

Trettio runinskrifter på vers äro i vårt land uppdagade. Än flere finnas. Och likväl djerfves en Professor P. A. Munch yrka, att »endast den så kallade (!) Isländska litteraturen »har bevarat — — den forn-nordiska skaldekonsten.»\*\*

Ehuru den ofvan åberopade uppsatsen om Blacksta och Wadsbro socknars fornlemningar af Pastor Nils (1668) icke upptager någon Runsten för orten, så är beskrifningen likväl en af de fullständigaste, samt tillika nöjsammaste, som vi ege från så gammal tid; och med »rummets tillåtelse» meddelas derutur följande:

»Vidh Hedenlunda gårdh i Waasbro sockn, undervijste migh välborne herr Stuartt (Anders) siälff, hvarest hedningarna hafva haft sin lund vjdh een Eek, dher af Byen ähr kallat Hedenlunda; hvilken Eek nu förtorkat ähr, ståår i een Åkertappa, dess stubbe af 7 allnar pass behållen; dher uthmed västan förfinnes de dödäs griffter uthi jordhögar 40 stycken, inhägnade i een kalfhage, mycket lustigh, af välluchtande örther som dher växa, och dhenna iordeplatsen kallar bemålte herr Stuartt, *dhen Gildan Akree*, i det att förnämare och höghe ståndspersoner skole liggia der begrafne; och bevijsar han det med exempel, som hafver sig tilldragit öfr 50 åhr sedan; då en sädheslada skulle flöttias och sättias dher uth medh på södher sijdhan, var een jordhög, som stod i vägen för Byggningsfolket, hvarföre till att jämpna platsen hafr de uti herr Stuartts frånvaro uppkastat en jordhögh och der inne funnit tuu Lijk vara uppbrändhe, medh Lindevedh, effter som der Lindekohl funnos; desse var een manspersön, som hafver haft svärddh hvilkes klinga var förtårdh, men kroopen behållen; men den andre var een qvinsperson hvilkes Rubijner, och hvijte ädlestonar medh asko och dhels småå hvijte brände been i hoopskrapade stodo dher i grifften uthi een kruuko; dhenna kruka stodh sedan längie uthi hans bod, men veet intet hvem tog henne bort; dheraf han slutar att dhessa 40 griffter måtte vahra af *den gildan aker*.

Men sedan visar han mig bättre i väster pass 200 famnpar uthi Örlunda Backe, dher et stort tal af dhe dödäs griffter finnes i Sandmark, dhem han kallar *dhen ogildan akre*, somblige öfre (!) uthi högar, somblige uthan högar märkte medh upreste steenar, dher een deel ännu stå uppe, och een del kullfalne, af 2 alnars längd. Dessa griffter äre instängde uthi välborne herrrens *fåhaga*. — Han berättar att för en lång tijd sedhan kom dijt up en Wästgötedräng, som begynthe gräfva uthi dessa griffter; men då välborne herren dhet förnam, dreff han honom sin koo.»

\* Se hans handskrifna Samlingar (in folio) å Riks-bibliotheket i Stockholm.

\*\* I många Gåtor och Vallqväden lefver denna skaldekonst ännu, mer eller mindre ren.

ra am  
n skid  
nd upp  
Mand  
evare  
  
Blacks  
uppg  
fullst  
; och  
  
derr  
na ha  
unda  
af  
er un  
af  
emålt  
e st  
mpel  
ille  
ög  
z ha  
ne  
adst  
rån  
ot  
em  
ni  
te  
ni



With list of Runic characters on

1872

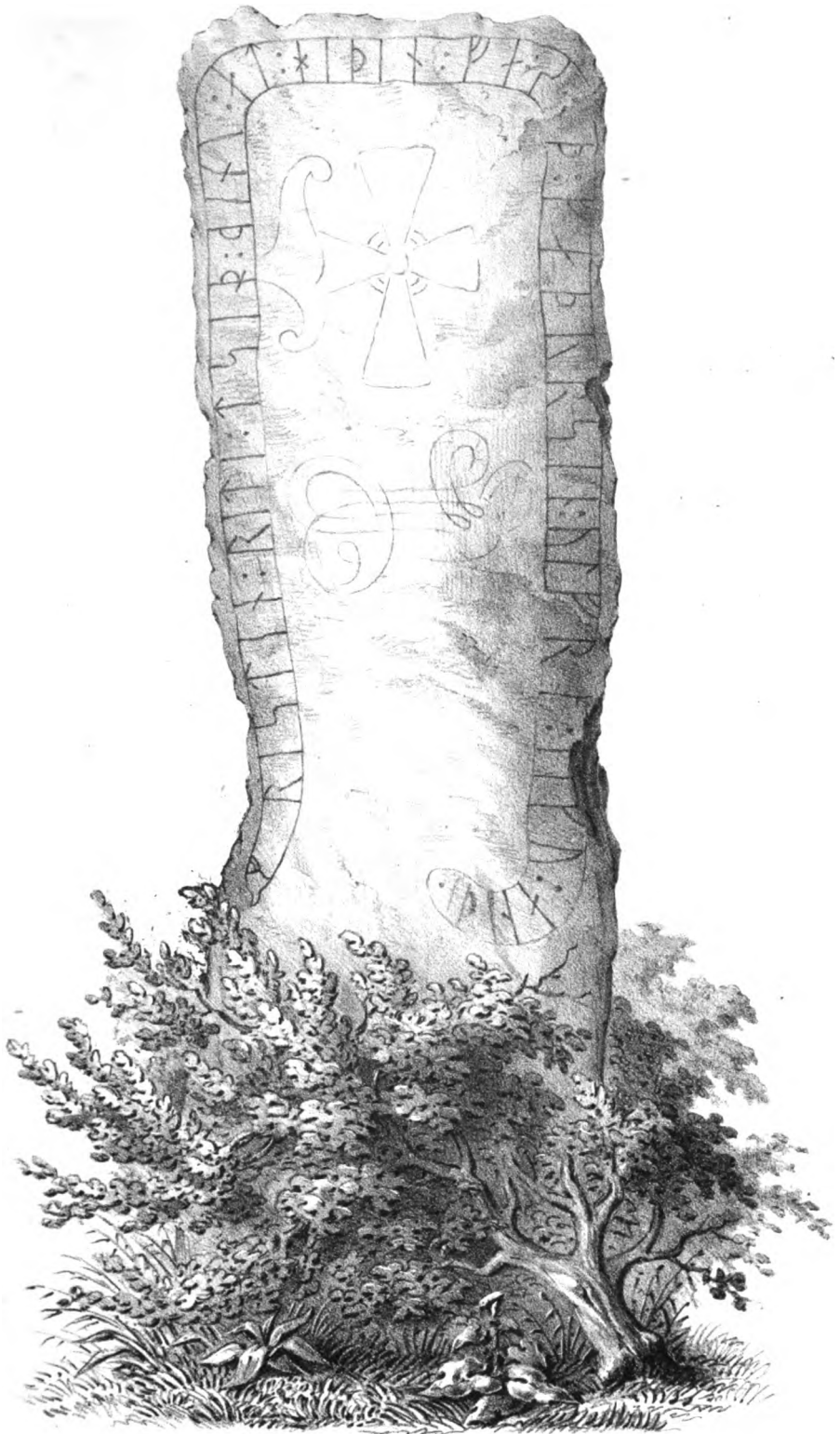


1.16v

34

SÖDERMANLAND

Öster Rekarne hd, Stenqvista kyrkogård.

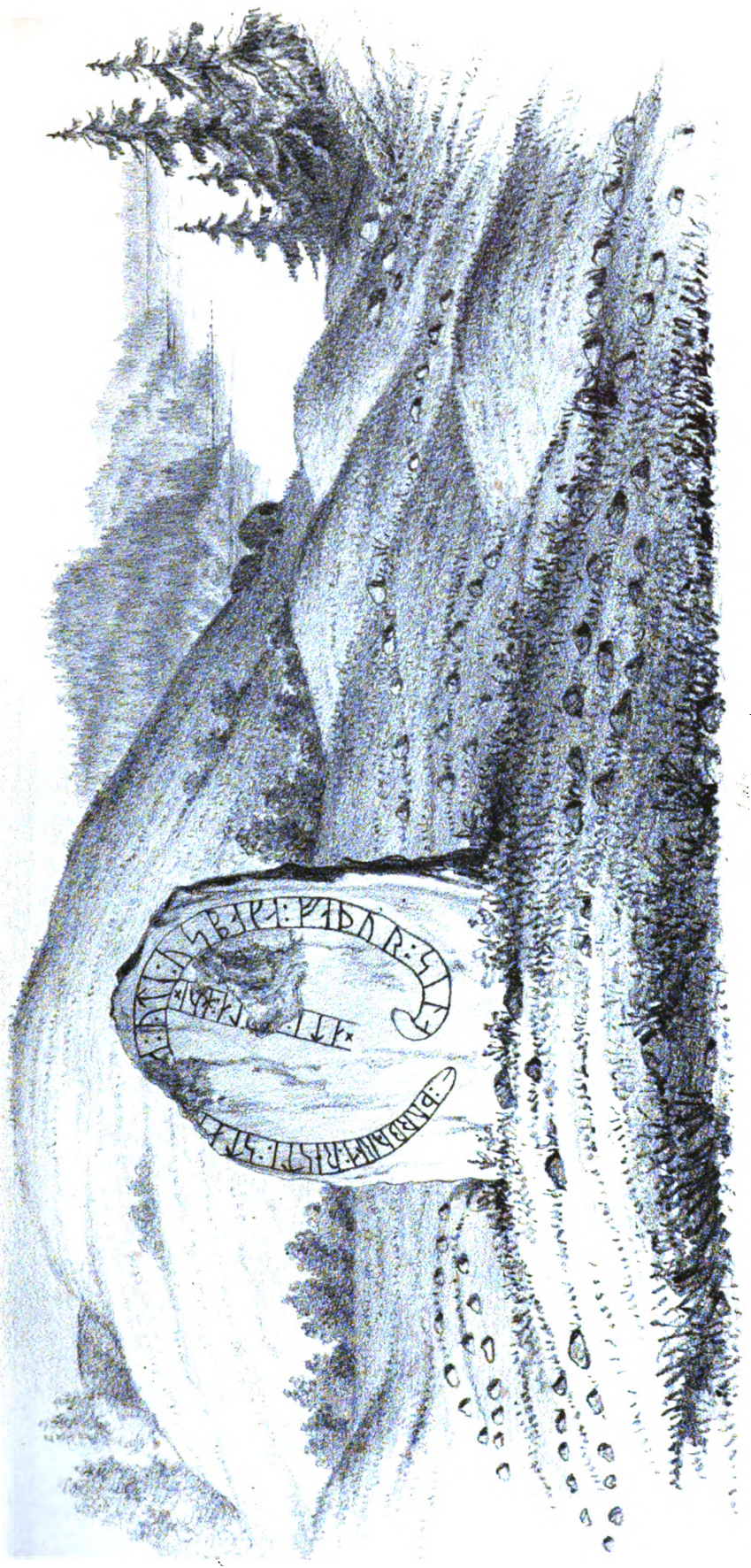


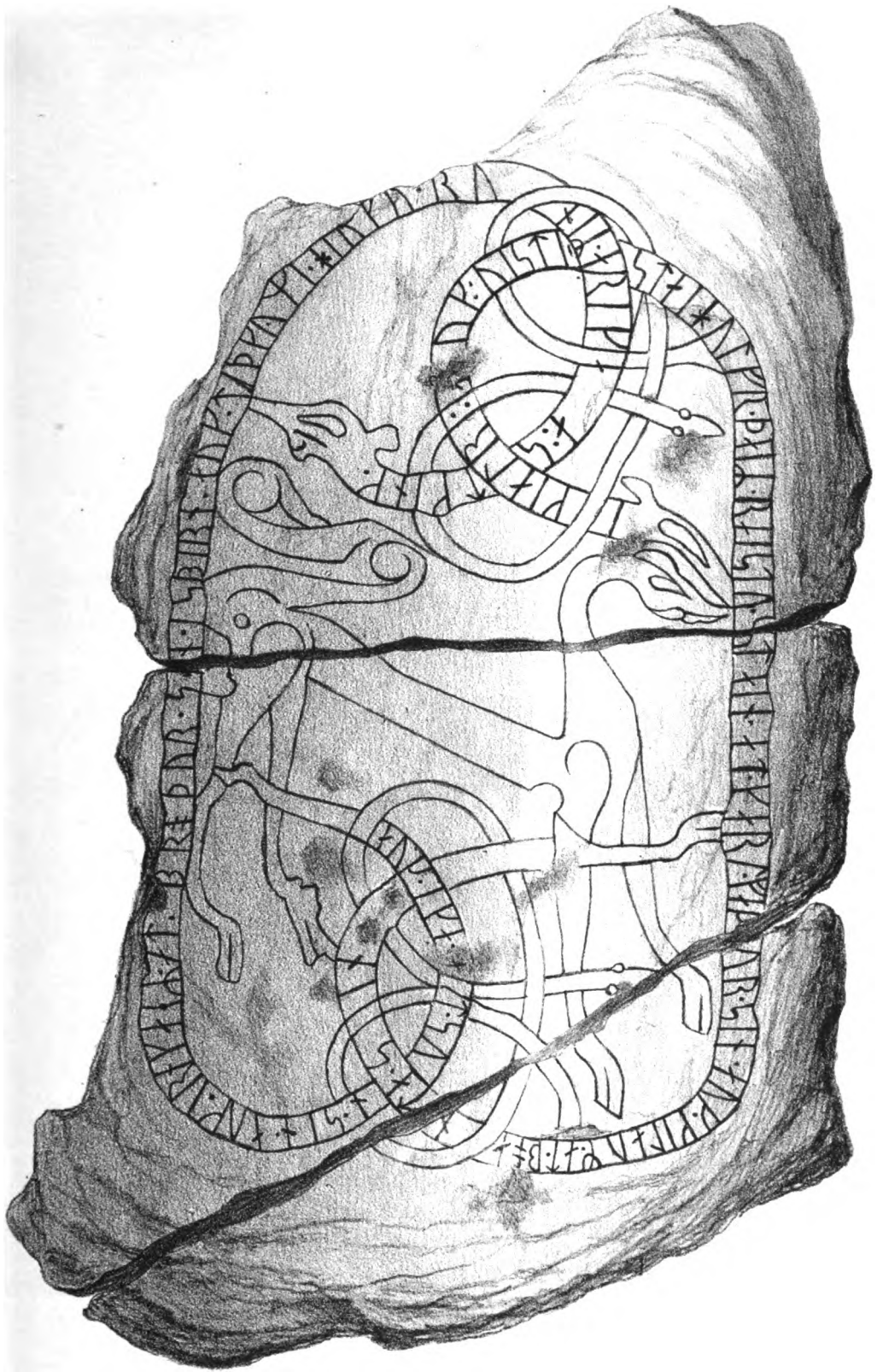
1 A. u.

35

SÖDERMANLAND

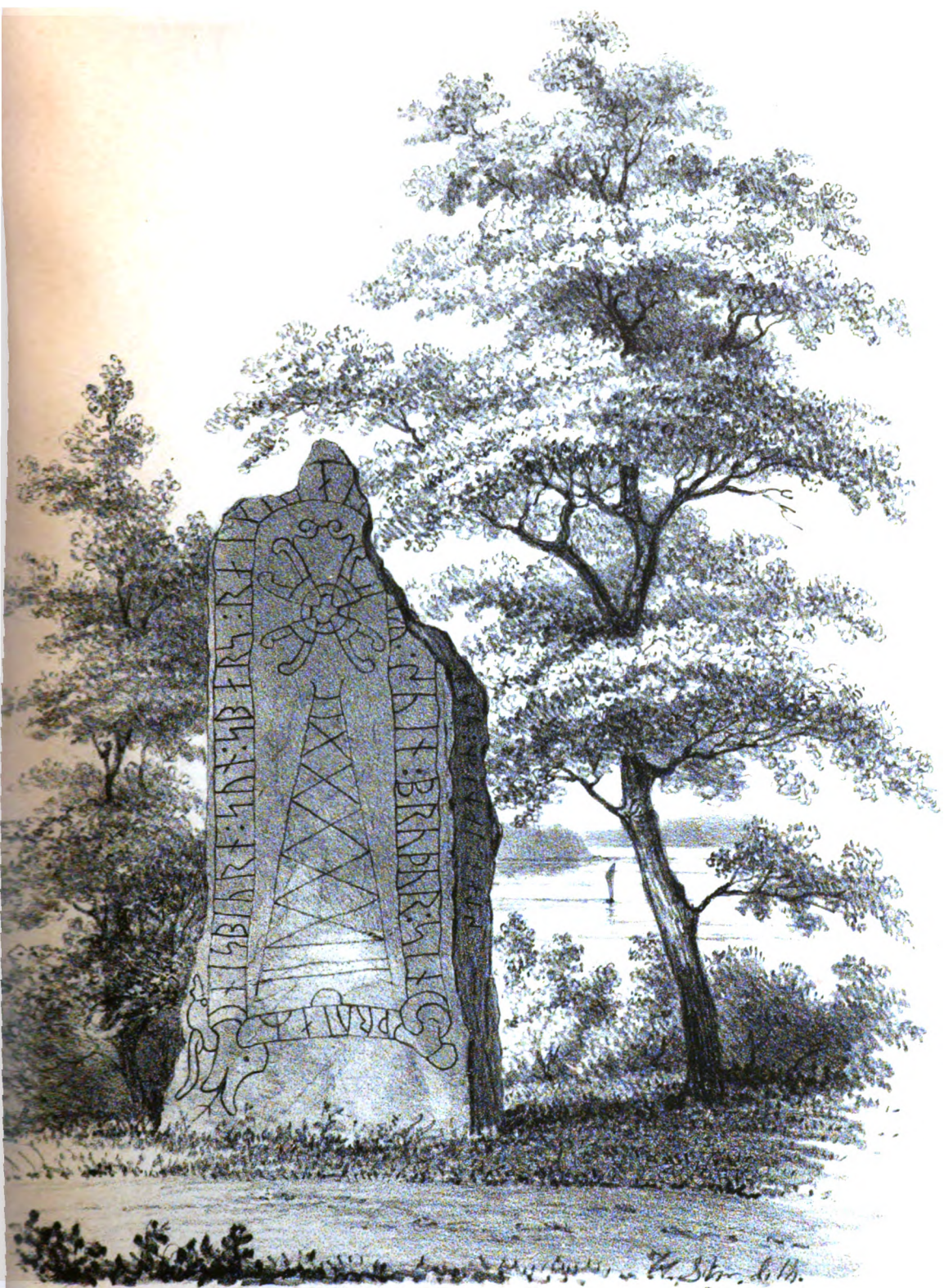
Öster Rekarne hd, Kijula sn, Barğa.





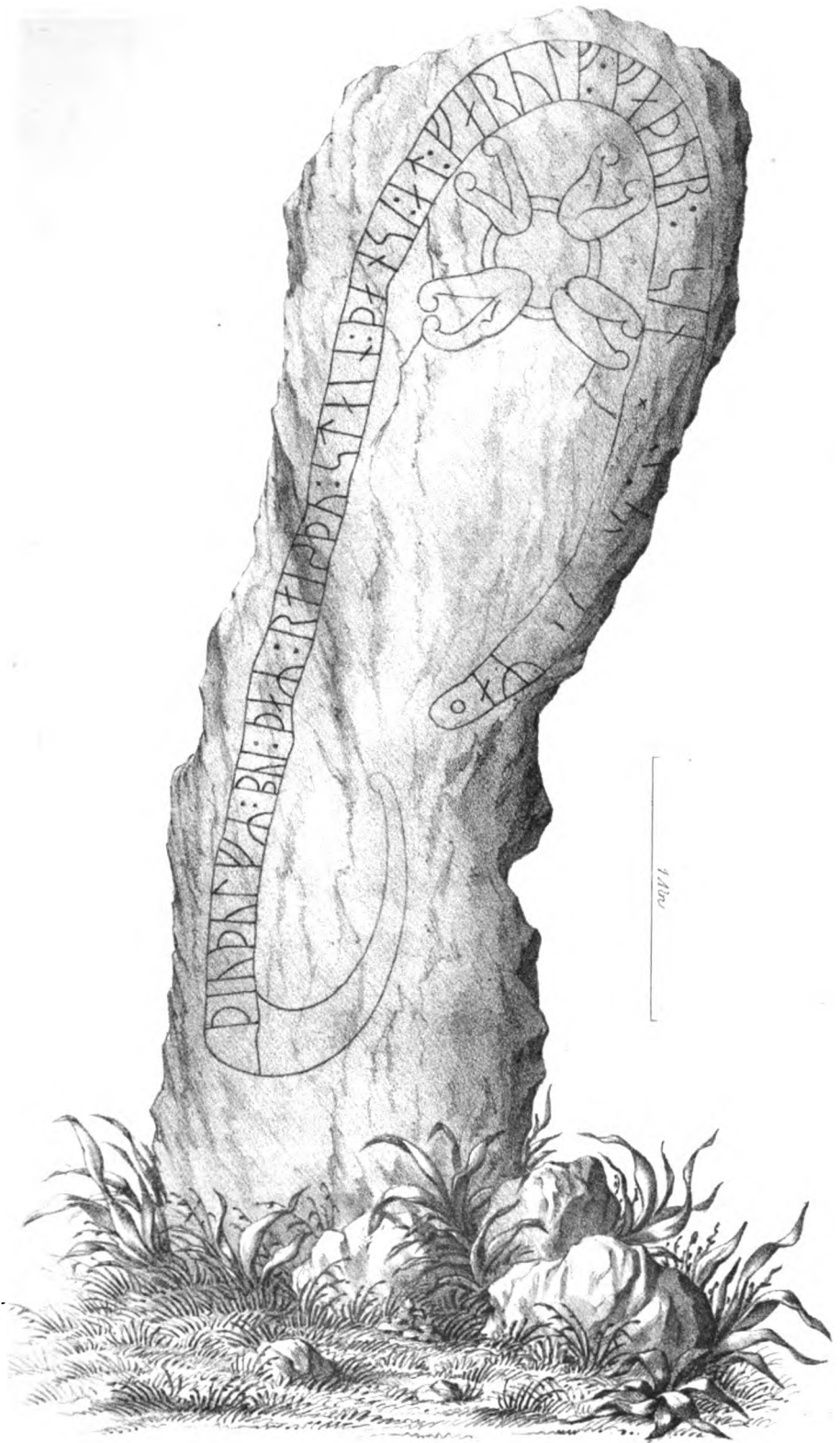
1890  
27

CHABERMANLANE.



48  
 58  
 SVEERMANLAND  
 Rone harad. Runtenn. L. Isfenna





39

SÖDERMANLAND

Rono hd., Runtuna sn., Eneberga.



1abr.

40

SÖDERMANLAND.

Uppunda hd Blacksta sn Bjudby

## 42.

*Södermanland. Oppunda härad, Blacksta socken, Trinkesta.*

Den tredje af de vid Blacksta-dälden (se *M* 40) varande fyra hittills obekante Runstenar är å Trinkesta (Blacksta prestgårds) egor. Stens-ängen — törhända så kallad af Runstenen — upptager här sänkningen, hvilken å detta ställe skiljer från Trinkesta öfriga mark en till sjön Långhalsen liggande bergig löfhöjd, benämnd Näset. Runstenen står i Stens-ängen, utmed norra sluttningen af höjden. En mindre väg från ett nu ödelagdt hemman å höjden, kalladt Stensäng, löper förbi stenen samt vidare öfver dälden till landsvägen i granskapet af prestgården. Å höjden, som hel och hållen utgör en hage, äro många grafkullar och stensättning, samt mot sjön tre gamla ringmurar.

Runstenen, stående vid kanten af ett mindre röse, är af granit. Inskriften, föga djupt huggen, lyder:

ᚸᚠᚢ : ᚠᚢᚱ : ᚢᚱᚠᚢᚱ : ᚱᚠᚢᚱᚢ : ᚢᚠᚠᚠ : ᚠᚠ : ᚢᚢᚠᚱᚠᚠᚠᚠᚠᚠ(ᚠ)  
ᚸᚱᚢᚢᚢᚱ : ᚢᚠ

Det är: BALI AUK UFAIKR RAISÞU STAIN AT SUARTHAFÞ(A) BRUÞUR  
SIN

Stenen upptäcktes i medlet af 1700-talet af Kyrkoherden Lars Hallman, och låg då omgifven af en stenkrets.\* Den felaktiga teckning af inskriften, som Hallman gjort, upptager några afbrutna och otydliga runmynder framför namnet ᚸᚠᚢ, hvaraf kunde slutas att *tre* bröder rest stenen; men af dessa runor återstår nu intet. Runan ᚱ i ᚢᚢᚠᚱᚠᚠᚠᚠᚠᚠ är väl felristad och bör vara ᚠ.

## 43.

*Södermanland. Rönö härad, Lid kyrka.*

Om Lid sockens fornlemningar finnes blott en enda efter rättelse, så lydande: »Borg, en finnes i Sanda by och kallas *Sanda åhs*. Item ättebackar medh steen kringlagde. Gåhlsjö, en jättekättel i berget, om ett tynnemått. Svijstad, ättebacke en, med små jordehögar. Store Lundby, finnes jättefiät; Item der jättar sutit hafva; Item hähl, som kallas jättegrytor.»

\* Jfr Hallmans, sid. 41, åberopade beskrifning om Blacksta och Vadsbro socknar.

Å nästan alla icke odlade höjder i Lid sockens södra del äro minnesmärken. Vid lilla och stora Lundby förekomma de i största antal. På Våringe egor är en större bautasten och bland många grafkullar en skeppssättning, kallad *jätteskeppet*. I Svista hage står äfven bland högar en vacker bautasten o. s. v.; hvartill komma sex hittills icke kände Runstenar.

En af dem ligger såsom tröskel i dörren till sakristian i Lid kyrka. Han är af rödaktig sandsten. Båda ändarne öfvermurade, så att det öfversta af slingan med dess inskrift är till stor del doldt. Sedan muren der blifvit aftäckt, är hela inskriften aftagen sålunda:

Þ#RNB#R : #NY : HTH#B#P : Þ#H : R#H# : HT# : H :  
 Y#B#R : H#H : HTH#P#R...#Y : Y#R : #(#) : Y#H# : H#H

Det är: ÞORUÞR AUK STAINBOG ÞAR RASA STAN AT MOÞUR SINA  
 STAINFR... AK KAR A(T) KUNU SINA

Slutorden i modrens namn synas varit tre, men de äro nu oläsliga. Andra runan i #H är till en del felristad.

## 44.

*Södermanland. Rönö härad, Lids kyrkogårds-port.*

Östra porten till Lids kyrkogård röjer en hög ålder. Muren å högra sidan om genomgångsporten är fem kvarter bredare än den till venster, och ini porten är å förstnämnde högra sida en hvälfd dörröppning med krökt trappuppgång till en liten stenlagd plan, hvarifrån man har utsigt åt kyrkogården genom en något mer än en aln bred samt jämnt en aln hög, rundhvälfd glugg (se ritningen), som är 3 alnar, 2½ kvarter från marken. Ingen å orten vet omtala ändamålet härmed.

I väggen under gluggen är en Runsten af granit inmurad. Hela foten äfvensom kanterna hafva synbart blifvit afslagna nära inpå slingan, hvilken, jämte öfriga ristningar, till sistlidne sommar var så öfverkalkad, att knappt en runa kunde skönjas. Runstencn har fordom ofelbart haft annan plats.

Inskriften:

BI#R# : R#H#P# : H#H# : Þ#H# : #P#H# : #H#Y# : B#R#B#R \*

Det är: BIURN RAISÞI STAIN ÞANSI IFTIR HAILKA BRUÞUR

## 45.

*Södermanland. Rönö härad, Lid socken, Sparsta egor, Hagstugan.*

En märklig Runsten. Han var till medlet af fjoråret liggande nära kanten af en nyupptagen åker å en dældomgifven höjd, Hällbacken kallad, ej långt från torpet Hagstugan å Sparsta mark. Då någon väg icke tyckes sträckt sig hit, har väl meningen varit, att han skulle synas öfver dalen mellan sjöarne Glåkern\* och Kappstasjön till en å andra sidan löpande väg, hvilken förr varit en större gångstig.

Stenen är af ljus granit och firsidig. Hufvudristningen upptager tu sidor. Ett för icke länge sedan, till stor och obotlig skada, afslaget större stycke af honom, hvilket innehållit delar af tvänne sidors ristningar, har mycket och väl sökts, men icke funnits. Redandet af det hela blir derföre nog svårt. Det öfverblifna af inskriften uppställles förslagsvis sålunda:

ƷINRIK : ƷIRBŃ : †† : Ʒ†BŃR : ƷŃB†† : †ARB : †RIRI†† (:)  
 †† : ††Ʒ†R† : ƷI†††† : ŃRB (?) †Ń† : Ʒ††††  
 ƷŃB†† : ††† : .....ƷB.

Efter samstafva runorna å stenens tredje sida\*\* återstå: Ʒ(I)RŃŃ (:)

†.....

FIURIR KIRFU  
 AT FAÞUR KUÞAN  
 TYRÞ TRIKILA  
 AT TUMARA  
 MILTAN URÞ  
 AUK MATAR

KUÞAN ÞAT .....KÞ

K(I)RÞU O.....

I närheten af Runstenen äro några smärre grafkullar och knappt en famn vester från honom ligger en vacker fylld stenkrets af nära femtio alnars omfång. Gamle män berätta, att å marken mellan Runstenen, Hagstugan och Gunilstorpet många »gamla stenmärken» varit att

\* Så finnes namnet å alla äldre kartor från 1600-talet. Sjön nämnes nu Glåttra-sjön.

\*\* Ehuru denna tredje sida aldrig kan komma i samsigte med de tu andra ristade, har jag tillåtit mig att med prickar utmärka henne, för att visa läget (i stark förkortning) af de der kvarvarande runorna, som äro icke mindre än sju tum höga.

skåda\* innan den upptogs till åker, då äfven Runstenen blifvit störtad och varit i fara att alldeles krossas, bortföras samt blifva till vägfyllnad. Jag lät i October månad sistlidet år, på Kongl. Antiquitets-Akademiens bekostnad, åter resa honom.

## 46.

*Södermanland. Rönö härad, Lid socken, lilla Lundby.*

I den dald,\*\* som sades sträcka sig mellan sjöarne Glåkern och Kappstasjön, är helt nära förstnämnde sjö och på lilla Lundby egor en aflång medelmåttig höjd, Ålkistbacken, med sträckning från norr till söder, öfver hvilken vägen från Lid kyrka till Råby socken löper. Höjdens norra ända består af en klippa, och från denna sänker sig förhöjningen mer och mer till södra ändan. Klippans norra vägg, som ligger mot dalrännilen, är kal, men ofvanpå höjer sig en utmärkt vacker ättehög med derå rest bautasten. Högen eger mer än 150 alnars omkrets, samt nära 30 fots sluttningshöjd. Bautastenen, af hård mosslopen gråsten, är nära två alnar hög. Söderut från högen är höjden jordig, samt betäckt af större och mindre grafkullar och stenkretsar, de förre nästan alle med fotkedjor och en med sådan dubbel.\*\*\* Ner mot höjdens södra ände der åkerjord vidtager, märkes en af plögen till hälften afskuren skeppssättning, och vid mitt besök å stället sistlidet år sågs vid skeppets behållna östra spets en betydlig grop, full af småsten, ris och orenlighet, hvarur uppstack tre tum af en sten, som troddes vara »skrifven.» Jag lät rensa hålet och fann midti en stor liggande Runsten, hvilken icke utan möda fördes ur gropen, som derpå hårdt fylldes, hvarefter Runstenen åter fick intaga sin gamla plats i upprät ställning.

Han är af fast gråsten och, med undantag af inskriftsidan, nog ojämn. Inskriften, mycket angripen af jordsyra och säkert aldrig djupt ristad, har varit särdeles svår att reda och de två sista orden äro och blifva törhända oläslige.

\* Å en höjd i närliggande Åusta gårde äro mer än tjugu grafhögar, alla väl behållna.

\*\* Å en karta (i Landtm.-kontoret) från 1600-talet är ännu dalden utmärkt såsom en vattenled, men öfversvämmas nu bara höst och vår delvis.

\*\*\* Vid af mig anställd gräfning i tu sådane mindre kullar utan fotkedjor, hvardera af 15 alnars omkrets och obetydlig höjd, fanns i den ens, jämte kol, aska och ben, en större, enkel Urna af bränd lera, samt deri, bland finare aska och stycken af hufvudskallen, ett tve-eggadt spjut af järn med hål för skaft, tio tum långt, och en vacker stridsyx, äfven af järn och försedd med fyrkantigt skaft-hål. I den andra kullen hittades, utom vanliga graflemningar och en något söndrig Urna, flera vackra perlor af agat och kristal, samt andra med mosaikprydnader. Kullarne återställdes i sitt förra skick.

Inskriften:

𐍺𐍱𐍯𐍲𐍯 : ††††††† : 𐍱†𐍻 : 𐍲†𐍮𐍱𐍯 : 𐍺†††† : 𐍱††𐍺 : 𐍯††𐍻 :  
 𐍺††𐍲𐍱† : 𐍱𐍲𐍯𐍱𐍲 : 𐍺†† : 𐍱𐍯𐍲 : †††††† ††††† : 𐍱††† :  
 𐍲𐍯†††† † ††††††††† : 𐍯††† : 𐍺††† ( ) 𐍯††..† ( )

Det är: SBIUTI HALFTAN ÞAIR RAISÞU STAIN ÞANSI IFTIR SKARÞA  
 BRUÞUR SIN FUR AUSTR HIÞAN MIÞ RUARI O SIRKLANTI LIKR SUNR UIN..R

Efter 𐍺†††, hvári bara kännestrecket i † är något matt, följer  
 likligen skiljetecknet †, men hvilket ock har utseende af †. Näst fram-  
 för inskriftens sista †, som är nog tydligt, äro två nästan utplånade  
 stafvar, hvilka tyckas kunna tagas för †† eller ††, om de icke tillsam-  
 mans bildat ett †.

## 47.

*Södermanland. Rönö härad, Lid socken, Wäringe.*

Till lilla Lundby gränsar i öster Wäringe (nu Kapellansgård),  
 hvars egor i söder ligga mot den nämnda sjön Gläkern. Å stranden  
 af denna sjö, i Wäringe östra gärd, äro många kullar och stensättningar,  
 bland hvilka denne Runsten står.

En trogen och tillförlitlig afritning af inskriften är allt hvad jag  
 för närvarande kan meddela.

## 48.

*Södermanland. Rönö härad, Lid socken, stora Lundby.*

Om denne Runsten gäller hvad (om *M* 47) nyss sades. Det har  
 till och med synts mig möjligt, att runorna äro i sednare tider ristade  
 å en gammal bautasten, hvaremot likväl ett och annat, såsom den under  
 lång tid nog anfrätta huggningen, talar. Stenen, som tyckes vara upp-  
 till afslagen, står midt i en märklig fornlemningsplats i stora Lundby löf-  
 hage, omkring 30 alnar från körvägen mellan Ludgo och Lid kyrkor.  
 Nära intill honom i sydvest ligga i fyrkant fyra större stenar och vid  
 20 steg sydost derifrån är en någorlunda bibehållen skeppssättning, i  
 båda ändar spetsig och af nära 40 alnars längd, samt 6 alnar bred  
 midtöfver.\* Många kullar och stensättningar äro deromkring.

Efter mitt besök å stället i Augusti månad i fjor har Runstenen  
 blifvit störtdad af egendomens innehafvare, som lærer hoppats finna  
 skatter under honom.

\* I midten af denna skall för många år sedan funnits ett långt svärd, saint  
 »en rund mössa af järn.»

## 49.

*Södermanland. Daga härad, Gåsinge kyrka.*

Daga härads märkligaste Runsten (Bautil 718, Liljegren 925), af lös sandsten, låg ännu 1830 såsom tröskel i Gåsinge kyrkas södra dörr, midt i tu remnad och å båda ändar öfvermurad. Nämnde är låt församlingens då varande v. Pastor uttaga och med grofva järnband fästa de två halfvorna vid kyrkans yttre, östra gafvel, der de nu äro. Inskriften å stenens midt är sedan slutet af 1600-talet, då Runstenen först afritades, mycket skadad af tramp, och äfven å sin närvarande plats skall den fortfarande lida och omsider alldeles utplånas; hvarföre en säker och fullständig afritning deraf här intages.

Inskriften:

RAKNA . RAISTI . STAIN . P(A)NS(I) . AT . SUIN . BUTA . SIT . AUK  
SIFA . AUK . RAKNBURK . AT . SIT . FAÞUR . KUÞ . HILBI . AT . H(AN)S . UIT . IAK  
ÞET . UAR . SUIT . UESTR . MIÞ . KUTI .

Det är: RAKNA RAISTI STAIN P(A)NS(I) AT SUIN BUTA SIT AUK SIFA AUK RAKNBURK AT SIT FAÞUR KUÞ HILBI AT H(AN)S UIT IAK ÞET UAR SUIT UESTR MIÞ KUTI .

På tu ställen förekommer H|↑, utan tvifvel ristfel för H|+.

Flere än denne runinskrift äro icke kände i Gåsinge socken, men någre hittills icke bekante, varande i andra socknar af häradet, skola framdeles allmängöras.

## 50.

*Uppland. Danderyds Skeppslag. Solna socken, Stenbrottet.*

En kort och ofullständig förteckning från 1600-talet öfver minnesmärken i Solna socken meddelas här för sin ålders skull, och lyder:

»Uthi öfre Frösunda och Anders Jöranssons gårde är en stoor uthuggen Runsteen. \*

\* Bautil 143, Liljegren 367. Dbk.



Uthi kyrkehagen vedh Prestegården nedre vedh sjöen är en gammal Skantz som sijnes Styckeavnarnes rum, stelle och updragande. Der emoth svarar äfven een gammal bårgh på andra sijdhan siöden.

Uti Presthagen äre åtskillige Jättegriffter att finna.

Vedh Ählby och Hufvestad är efter H:s N:s H:r Gabriels berättan några upresta stenar, som förmenas vara Ruunstenar.

Uthi Carlbergs Fågelgård finnes ett Runeberg.»\*

I denna förteckning saknas, bland andre Runstenar, förevarande, hvilken icke eller finnes nämnd af någon annan författare,\*\* förr än C. O. Funck (1852) upptog honom på sin karta öfver Stockholmtrakten. Dock har han ända till våren sistlidet år legat med nedvänd inskrift så sjunken i marken, att föga af honom varit i dag, och knappt något af inskriften. Vid nämnde tid lät jag resa honom.\*\*\*

Han står vid en enstaka, mindre och jordtäckt klippa i den dald, som sträcker sig mellan Brunsviken och Karlberg, på lägenheten Stenbrottets egor, icke långt från Karlbergs damm, så att han är väl synlig från Bomstugan vid Karlbergsvägen mellan Stockholm och Solna kyrka. En gammal »gångstig från Sollna in i staden», upptagen å P. Wijckmans »topografiska karta ifrån norra tullen till Carlberg» af år 1699, † har strukit tätt förbi honom, och från denna har, der Runstenen är, en annan gångstig sträckt sig norr ut, så att han stått vid korsvägen.

Han är af hård granit. Runor och slingor svagt inhuggne. Hela huggningen har fullkomligt tycke af andra Uppländska runristningar.

Inskriften:

††††† \* ††† \* †††††††† \* ††††† \* ††††† \* ††††† \* ††††† \* †††††††† \*  
††† \* †††††††† \*

Det är: ANUTR AUK ÞORKIRSL ÞAIR L(R)TU RASA STAI(N) IFR ASKAUT

††††† för ††††† eller †††††; jfr Södervissinge-stenen på Jutland, utgifven af P. G. Thorsen 1839. ††††† för †††††; jfr Eds-stenen, Bautil 166, Liljegren 397. † i detta ord är stupadt.

\* Bautil 145, Liljegren 366. Denne märklige sten är af mig och andre förgäfves sökt. Rudling har i sin bok om Stockholm detta om honom:

»Uti Köksgården midt emot Orangehuset ligger en gammal Runsten.» Ehuru Rudling derefter upptager för honom samma inskrift, som förekommer under det nämnda numret i Bautil, står likväl hans uppgift i strid med så väl den bautilska ritningen, hvilken verkligen visar ett runeberg, beväxt med trän, som med uppgiften i närvarande förteckning, hvarföre icke olikt synes, att den lösa sten, som han nämner, är eller varit en tredje Runsten vid Karlberg.

\*\* Karlbergs gamla drifhus har icke legat der denne sten är.

\*\*\* Kongl. Antiquitets-Akademien bekostade resningen.

† Det torde förtjena nämnas, att enligt samma karta, »en gammal gråstensmur» sträckt sig från höjderna norr om Rörstrand ner till sjön mot Sabbatsberg. Törhända en forntida befästning.

Jag må här slutligen nämna, att Johan Bureus upptager i sina handskrifna samlingar \* tu runinskrifter i Stockholms stad, hvilka tåra vara förkomne. Den ene skall varit »i Torgzbrinken uthi her Augustini hws» och den andre »i gamle M. Olofs Nericiani hus.» Burei afskrifter af dem äro thvårr ofullständige, men visa ingen öfverensstämmelse med de runinskrifter i Stockholm, som nu äro bekante.

\* Förvarade i Riksbiblioteket i Stockholm.

*Första Samlingens slut.*

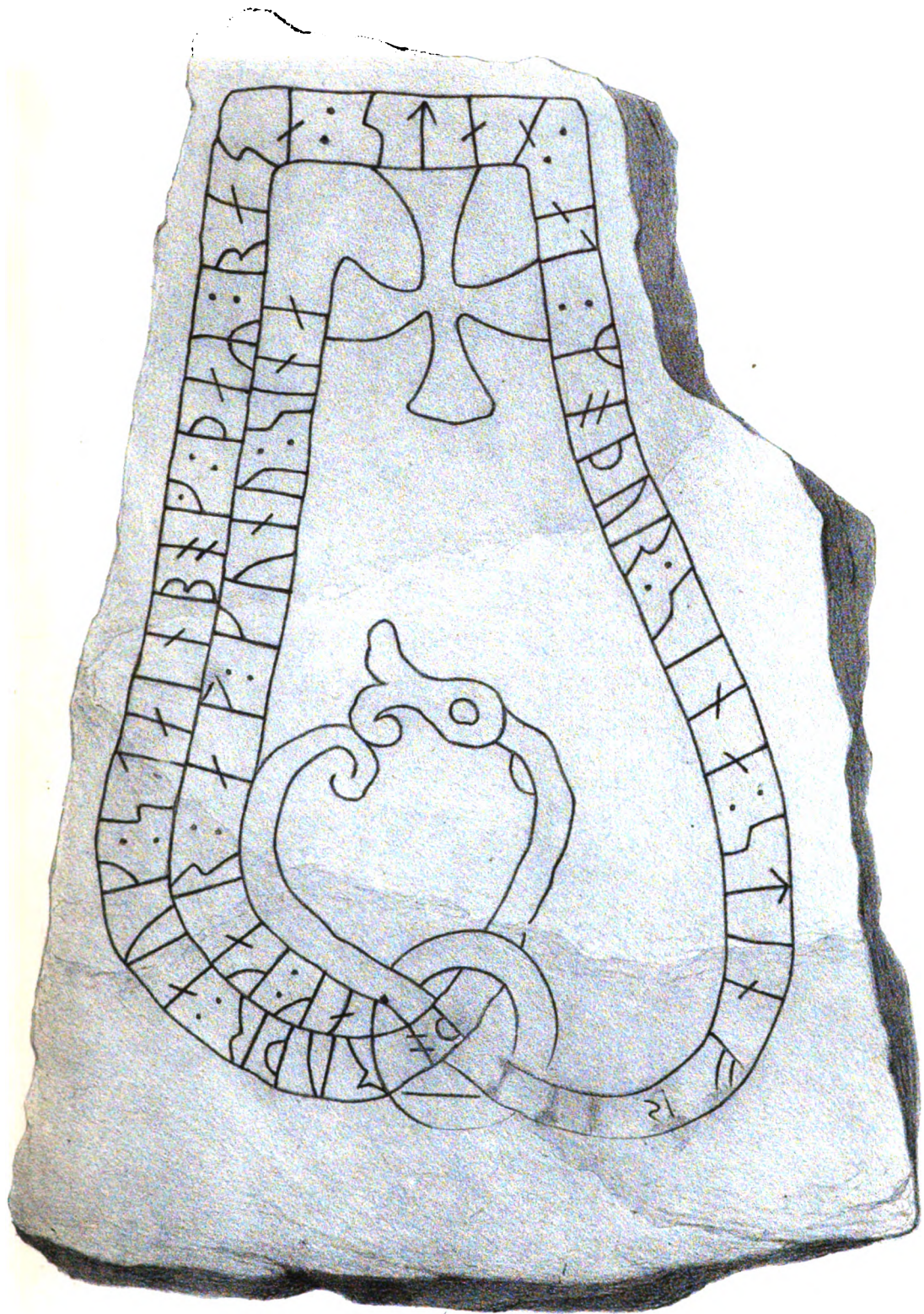
---



1 a3n

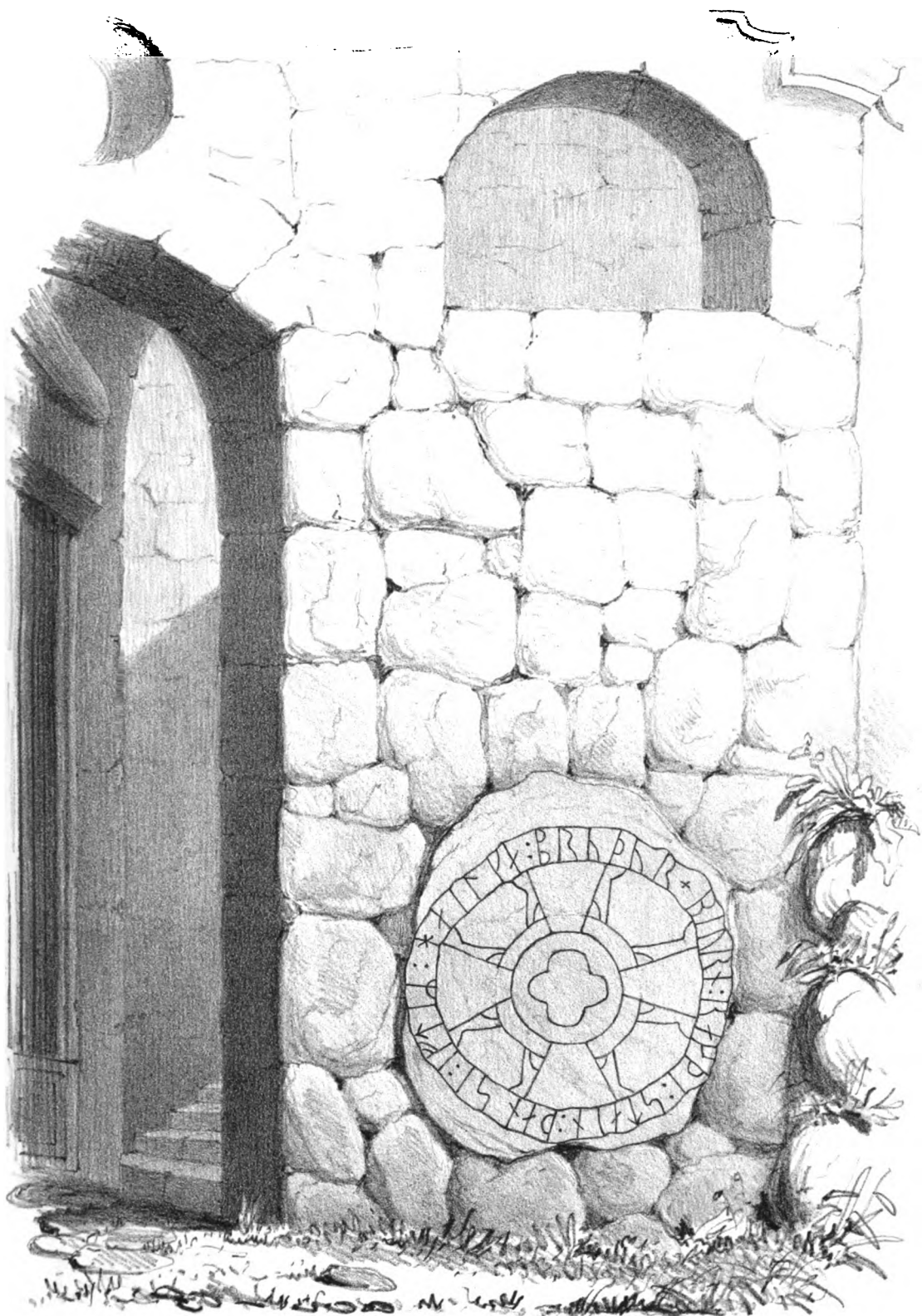
4 2.

SÖDERMANLAND.  
Oppunda hd., Blacksta sn., Trinkesta



43.

NOT EMBELLISHED.  
HIST. MUSEUM, LIT. MUSEUM



100  
44  
SIEPMAIANI  
Eand. 100. 100. 100. 100.

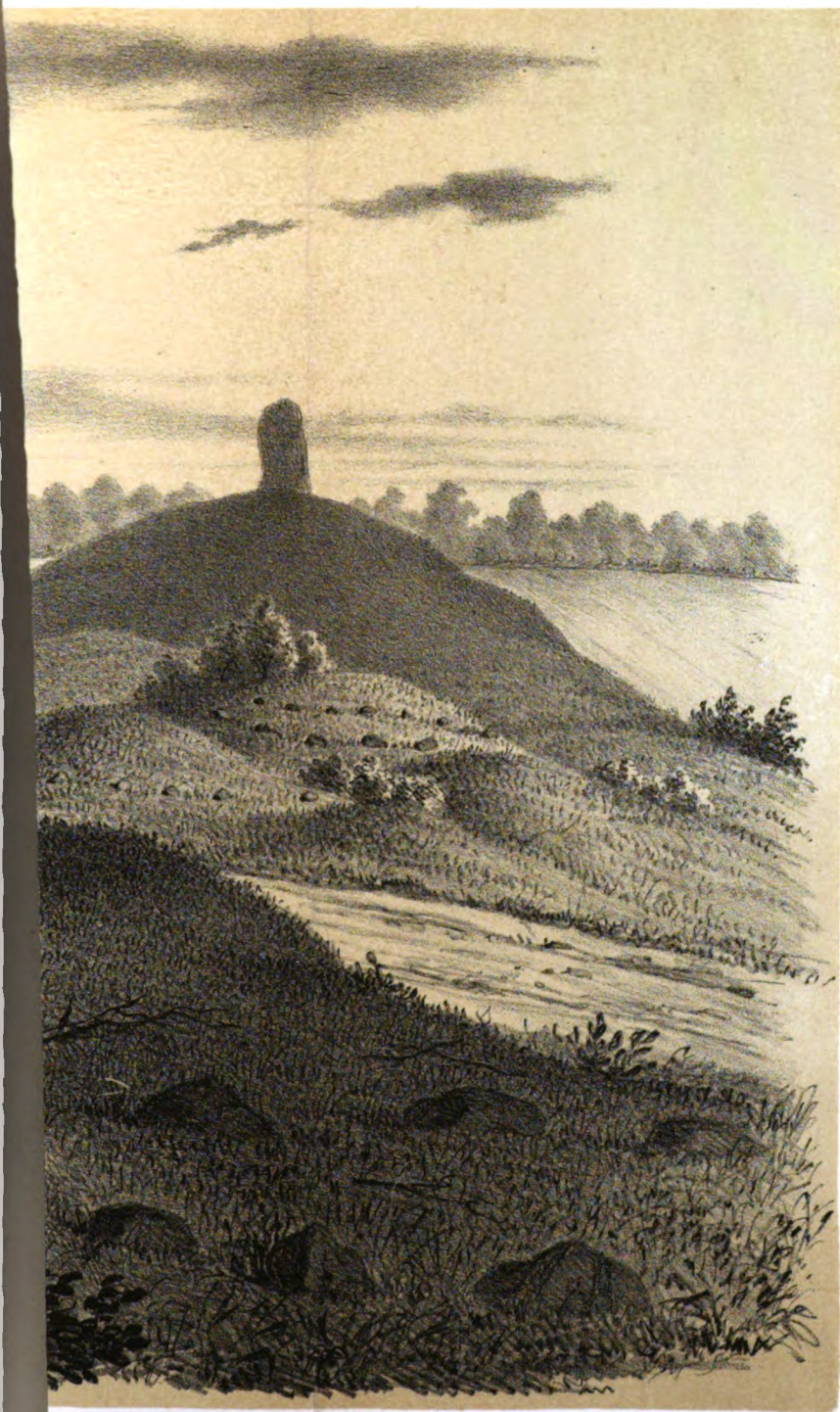


1 aln.

45.

SÖDERMANLAND.

Rönö h.d. Lid sn. Sparsta egor, Hagstuðun.

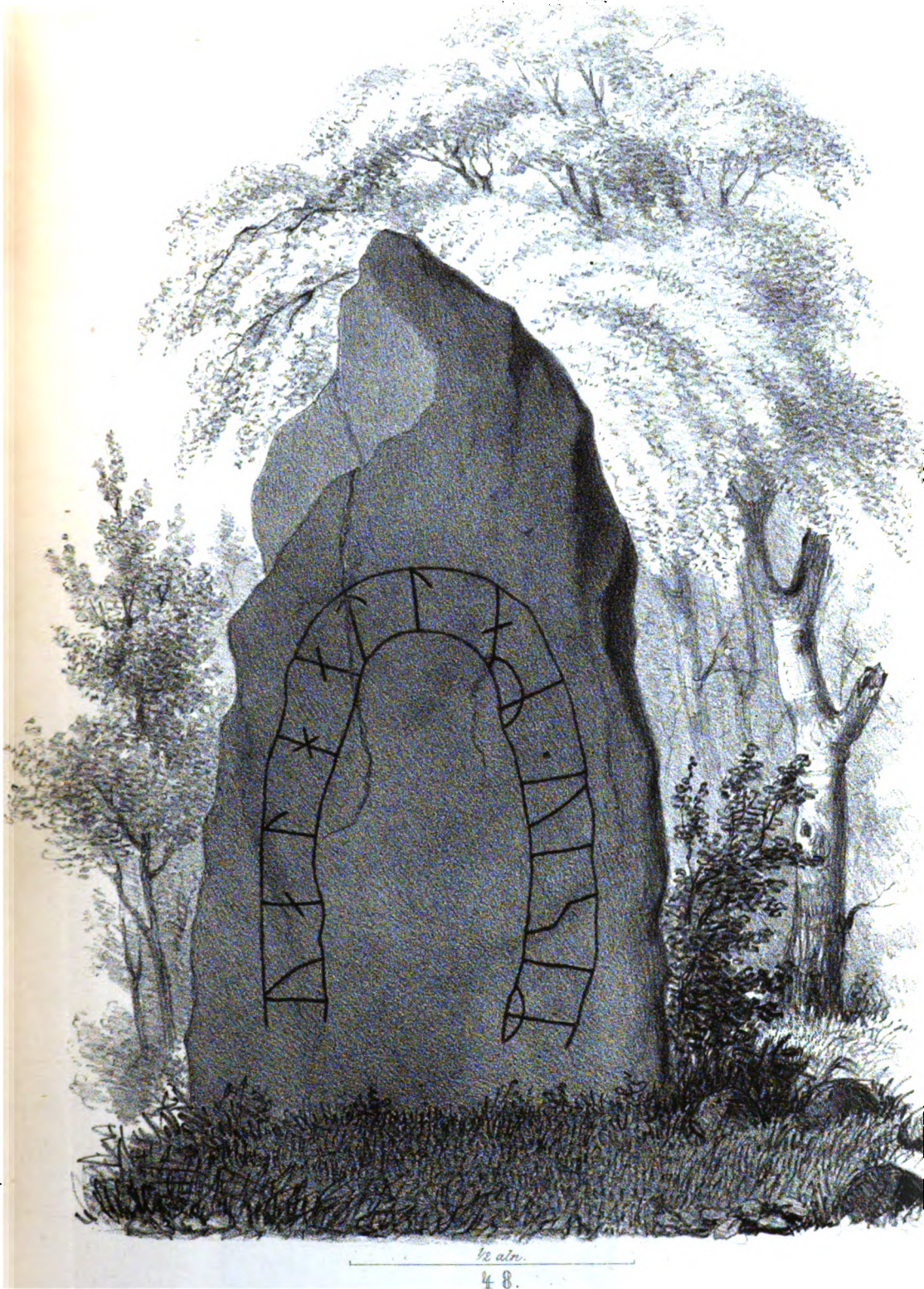


1 m.



47.  
 SÖDERMANLAND.  
 RUNIC MONUMENTS.



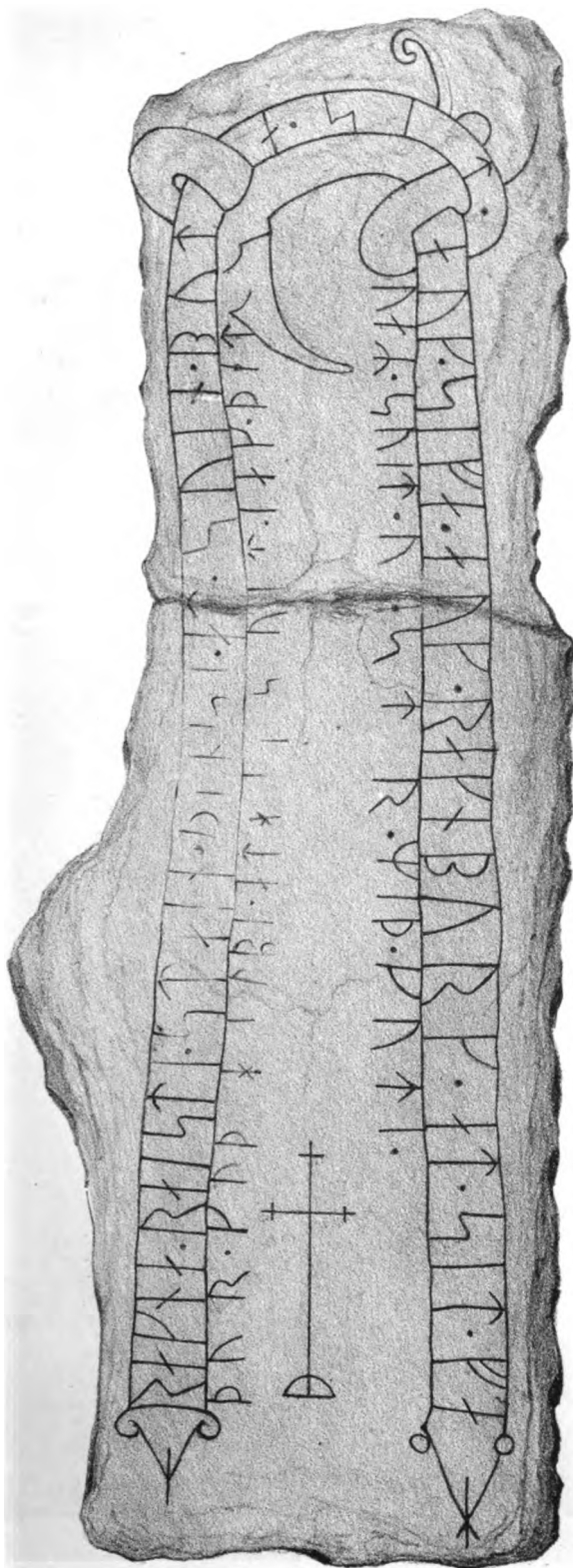


48 alm.

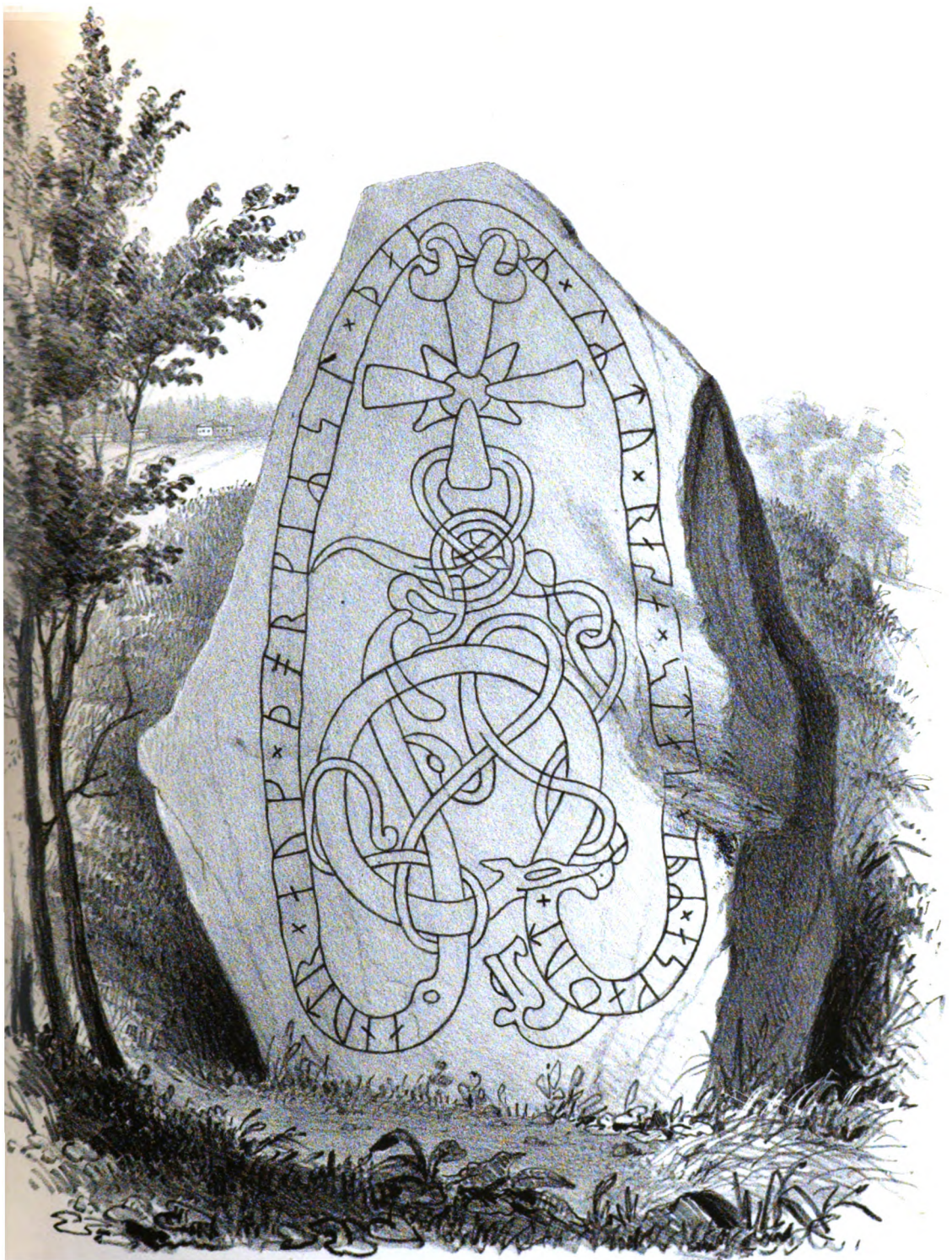
48.

SÖDERMANLAND.

Rönö h.d. Lid sn. stora Lundby.



49.  
SÖDERMANLAND  
Daga härad. Göinge kyrka.



1870

50

1870

1870

SVENSKA  
RUN - URKUNDER,

UTGIFNA

AF

RICHARD DYBECK.

---

Andra Samlingen.



STOCKHOLM,  
TRYCKT HOS J. O. BECKMAN, 1857.

## 51.

*Uppland. Färentuna härad, Sånga socken, Löfstad.*

Runstenen under föregående numret ledde oss in i Uppland.

I den nämnda trakten af landskapet, men i Sånga socken, ligger Löfsta gård, icke långt från Målarstranden. I en skogsbacke nära intill gården äro någre ansenlige ätthögar, af hvilke en eger rest bautasten, och i slutningen af denne höjd äro ännu omiskänliga tecken efter en för länge sedan förlagd, smal väg, som, utgående från nuvarande vägen mellan Riddersvik och Löfstad, tyckes sträckt sig norr ut och törhända förenat sig med vägen till Jerfälla kyrka.

För några år sedan upptogs mellan den förlagda vägen och Löfstad ett åkerland, och bland flere större och mindre stenar, som då uppbrötos, fanns denne Runsten, hvilken var liggande och alldeles betäckt af jord.

Han är af gråsten, ojämn och något mer än en aln tjockast, samt synes för länge sedan varit utsatt för eld, hvarigenom en större afflagning å skriftsidan skett.

Inskriften:

BI✠RST : tNK : YNN.t : þHt : NtN : \*ttNt : Httit\* .... Ht

Det är: BIORN AUK FULUA þAIR LITU HAKUA STAIN ... SIN.

## 52.

*Uppland. Sollentuna härad, Jerfälla socken, Eggelunda.*

Vi draga norr ut och äro snart i Jerfälla, samt färdas der förbi Krusbacka, ett torp å Skylsta egor, liggande å norra delen af en bergshöjd, på hvars flata vägg eller sida häråt allmogen visar en »utkrusning», hvilken nog gifvit stället namnet och är den i Bautil (159 och 4449. Lilj. 384) rätt återgifne runristningen.\* Snart komne till lägenheten

\* Funcks stora karta öfver Stockholmstrakten, som ej anför denna ristning, upptager riktigt en mindre körväg från Skylsta mot trakten af Krusbacka, men vet icke att vägen sträcker sig utmed berget (just der runristningen är), samt fortgår söderut, der den öfvergår till gångväg och (kanske fordom klöfjeväg) fortgår genom skogen till de större vägarne i Bromma socken. En synnerligt märkvärdig runskrift åt detta hållet skall framdeles allmängöras.

Lindal å Skälby egor se vi oss om efter ett vackert runstenspar inom en väl lagd stenring, afritadt under *M* 458 i Bautil (Lilj. 385—386). Men ringen är sönderbruten. Den ene af Runstenarne (Lilj. 385), som en längre tid legat såsom dörrtröskel i Lindalen, finnes nu åtminstone i närheten af sin gamla plats. Felen i den bautilska ritningen af samme stens inskrift äro för många och betydliga att här anmärkas, utan bör hela ristningen å nyo utgifvas. Äfven den i Bautil meddelte ritningen af den andre Runstenen har sina fel.\*

Gården Eggelunda är icke långt härifrån. Utanför boningshusets gafveldörr ligger såsom trappsten det stycke af en Runsten, som är afbildadt under *M* 52<sup>a</sup>, samt till samma ändamål vid en uthusdörr det med *M* 52<sup>b</sup> betecknade. Ristningarna tillsammans lyda:

\* .. *HTHTTR* \* *HT* \* *HTHT* \* *HTHT* .... *HTHTHT*

Det är: SKAUTR LIT RAISA STAI .... BUANTA

Runstenen under Nr 160, 162 i Bautil (Lilj. 383), hvilken förr legat i Jerfälla kyrkodörr, finnes nu icke.\*\*

## 53.

*Uppland. Danderyds Skeppslag, Lidingsö socken, Islinge.*

Lidingsön eger flere minnesmärken.\*\*\* Ön genomskäres från öster till mer än hälften af Hustegafjärden och Kyrkviken. Från den sistnämnde sträcker sig en dæld till vestra stranden (lilla Värtan), der Islinge är. En gångväg löper utefter däliden och vid denna ligger ett stycke af en Runsten med följande inskrift:

\* *KIRI* \* *HT* \* *HTHTTR* \* *HT*....*TIR* . *BIERT* : *HTTR* \* *HT* \* *HT* . *HT*...

Det är: KORI AUK INKA(UT)R AU....TIR BIERN FAÞUR SIN KUÞ HA-

\* Ol. Rudbeck (Atl. II, s.s. 347, 550) läste slutet af denna inskrift så: *Hala ok Uifr rista runir a Isa*, — och det slog an! Peringsköld (handskr. Saml.) förmäler, att Rudbeck »fått en af Collegii former, hvarefter Hr professoren låtit honom något förändrader till sitt berömliga värk å nyo omskiäras», samt tillägger, att »eburu stenen af första början aldrig varit helgader till Isa gudinna, uthan allenast af tvänne systrar, Helga och Holmfrid, upprest efter deras fader Ulfast, så är Herr Rudbeckius för sin fattade mening inthet til förtänkiandes, efter han uthi ett godt upsåt til fäderneslandets heder och förnämligast gudinnan Isis förmente ähra denne sten framgifvit.»

\*\* Ristningen å Hanstalundsstenen i denna socken är felaktigt återgifven i Bautil *M* 155 (Lilj. 2011). Der står t. ex. *HTHTHT*, som bör vara *HTHTHT*.

\*\*\* Nära kyrkan är en vacker bautasten, hvilken för icke länge sedan blifvit åter rest, äfvensom en dylik bland flere skadade grafhögar vid Sticklinge.

Peringsköld nämner i en af sine handskrifter en Runsten vid Lidingö kyrka («kapellet»), hvilken sten nu ej finnes der, om icke dold i murarne.

## 54.

*Uppland. Lagunda härad, Girista socken, Furby.*

I trakterne kring den betydliga sänkning med sjöar och vattendrag, som från Ekolen sträcker sig öster ut genom flere socknar mot Sevala socken i Vestmanland, är en stor mängd Runstenar. Giresta är en af socknarne och ligger på södra sidan om sänkning.

Liljegren (751) uppgifver efter Peringsköld en »aafritad» Runsten på Finstads utjord i Giresta socken och ett mindre stycke af denne ligger der ännu invid gårdesgården till en åkervret. En höjdsträcka med flere grafhöggar, några stensättningar, samt märken efter en förlagd väg, uppstiger vester om vreten och har stenen fordom nog stått högre upp bland grafvarna.

Det öfverblifna af inskriften lyder: ...𐀕𐀗..𐀔...𐀕𐀗𐀗𐀗𐀗 . 𐀔...𐀗 . 𐀕...  
Det är: ...UL..N...SINAR A...R S...

Men begifve vi oss öfver den nämnda lilla vreten öster ut och tage vägen öfver en obetydlig granbacke, äfven med smärre grafkullar, så finne vi å Furby här varande gårde två väldige hallar, den ene liggande och oristad; den andre några steg derifrån, med en hittills icke känd runeristning.

Sistnämnde sten är af röd grofkornig granit; skriftsidan något bakåt lutande. Baktill har stenen en hvass rygg och de två sidorna häråt äro, till följd af stenens vida större tjocklek nertill än upptill, lodräta. Den ristade sidan, vänd mot söder och en sänkning, har följande inskrift:

1 Slingan: 𐀕𐀗𐀗𐀗𐀗𐀗𐀗 . 𐀔𐀕𐀗 . 𐀕𐀗𐀗𐀗𐀗 . 𐀗𐀗𐀗𐀗 . 𐀕𐀗𐀗𐀗 .  
𐀗𐀗𐀗𐀗𐀗 : 𐀕𐀗𐀗𐀗𐀗 : 𐀗𐀗𐀗𐀗𐀗 . 𐀗𐀗 . 𐀗𐀗𐀗𐀗

2 Slingan: 𐀕𐀗𐀗𐀗𐀗 . 𐀕𐀗𐀗 . 𐀗𐀗𐀗𐀗𐀗𐀗 . 𐀔𐀕𐀗𐀗𐀗𐀗𐀗𐀗 . 𐀗𐀗𐀗𐀗 :  
𐀗𐀗𐀗𐀗𐀗 . 𐀕𐀗𐀗𐀗 . 𐀗𐀗𐀗𐀗 .

Det är: FURKUNTR AUK KUNAR 𐀗AIR LITU HAKUA STAIN 𐀗INSA AT  
ANUT

FA𐀗UR SIN BOANTA AU𐀗FRI𐀗AR BALI RISTI STAN 𐀗ISA.

Slingorna äro, såsom man finner, alldeles i konstnären Bales stil. Runan 𐀗 i 𐀗𐀗𐀗𐀗𐀗 torde här vara af misstag stupad.

*Södermanland. Oppunda härad, Blacksta socken, Fyrby.*

Tre runinskrifter i Blacksta socken äro i den föregående samlingen (Nr 40, 41 och 42) anförde. Vi komma nu till den fjerde och sista.

Fyrby löt heter en vidsträckt skog, som sammanhänger med stora skogar i Blacksta och öster ut liggande socknar. Från Blacksta kyrka fortgår åt detta hållet en häradsväg till Årdala och Husby socknar och vid denna väg, omkring en fjerdedels mil från kyrkan, är Fyrby.

Flere minnesmärken finnas här. Å en jämn plats sydost om och invid byn äro många utan ordning reste eller satte stenar af en alns höjd och derunder. Bland dem ses en aflång krets likaledes af satte stenar, 25 alnar lång och 10 alnar bred, hvarförutan många nu förstörde bautastenar omtalas.

Norr om byn är marken äfven jämn och någon högst betydlig stensättning synes varit i bytågten närmast vägen.\* Ett åkerland, å gamla kartor benämndt »stora brättet», bildar här ett hörn mot vägen samt skogen och en större jordfast klippa af gråsten står i hörnet. Dess norra, något bakåt lutande sida, full af små mörkröda kristallkorn, är någorlunda jämn och har i en enkel konstlös slinga följande ovanligt matta runristning:

þ·nþak : þþþþþ : þþ : þnþþþþþ : þrþþr : þþr :  
 þþþþþþþ : þ : þþþþþþþ : þþþ : þþþþ : þþþ : þþþþþ :  
 þþþþþþþ : þþþr : þrþþþþþþ : þþþþr : þþ .

Det är:

AK UART HASTAIN  
 þA HULMSTAIN BRUþR  
 MENR KYNASTA  
 A MIþKARþI  
 SETU STAIN  
 AUK STAKA MARGA  
 EFTIR ABALSTAIN  
 FAþUR SIN

Flere missristningar torde förefinnas i denna inskrift. Sakert är t. ex. första runan i þþþþþþþ rättad från þ till þ. — þþ kan väl möjligen stå för þþr, o. s. v.

Ristningen har i långliga tider varit förgäten.\*\* Vid mitt första

\* Flere grafkullar och stenkretsar äro ännu nära derintill i skogen på andra (uorra) sidan om vägen.

\*\* Jag har förut (1:a Saml., sid. 44) uppgifvit att i vårt land finnas omkring trettio runstenar med inskrifter, affattade på vers (Fornyrþalag). Vid närmare granskning af de bautilske och Liljegrenske inskrifterne finnes sådana stenars antal uppgå till flere än hundrade.



besök å stället var den ristade klippväggen så öfverväxt med mosse, att bara två runor kunde urskiljas.

## 56.

*Södermanland. Oppunda härad, Vadsbro socken, Hedenlunda.*

Den Liljegrenska afskriften (Runurk. 900) af denna runskrift, meddelad af »M 1», skall, jämnförd med förevarande, visa huru nödig en ny granskning af våra runristningar är.

Stenen, hvilken fordom lærer stått i skogen norr om Hedenlunda vid vägen till Flens socken, har i medlet af 1700-talet blifvit störtad och lagd till trädgårdstrappa vid gården, och när han några år derefter skulle åter föras till sitt gamla ställe, »så slogo honom vårdslösa händer midt i tu.» För flere år sedan var det öfre stycket af honom inlagdt i en trädgårdsmur och finnes nu rest å en liten kulle i parken. Det nedre och mindre stycket är förkommet. En i orten befintlig gammal teckning deraf (gjord af Lars Hallman) har blifvit fogad till min ritning af det återstående större stycket, så att inskriften nu framträder hel, så lydande:

YITIF#TNPFI : TNF : HTITPTIF : ÞTIA : RTHITN : HT(IT :)  
 ÞTHI : TT : HIKITF : BRNÞNR HT HTTTHA : HNTA : NRTNÞA

Det är: KITILHAUFI AUK STINKTIL ÞAIR RAISTU ST(IN) ÞANSI AT  
 SIKITL BRUÞUR SIN SINLR SUNR ULAUFR.

Med YITIF och YITF i de tu namnen förstås å båda ställen  
 YITIF. — HTTTHA är felriktadt för HTITTHA.

## 57.

*Södermanland. Oppunda härad, Husby socken, Ramsta.*

Vid vägen mellan Husby och Årdala kyrkor ligger Ramsta by, en knapp fjerdingväg från förstnämnde kyrka. Genom byns gärde löper norr ut en mindre körväg, hvilken fortgår genom den norr om gärdet varande höga skogsmarken, der vägen grenar sig till Årdala och Stäringe.

På föga afstånd från ett ansenligt berg i gärdet, kalladt *Skänkulleberget*,\* låg, när jag första gången besökte stället, ett mindre stycke af en Runsten med uppvänd skriftsida i åkern på högra sidan om och invid vägen. En större sten sågs ligga några alnar derifrån, och

\* Ett annat berg i granskapet heter *Postalsberget*.

sedan vid undersökning äfven han funnits ega ristning, men denna var å underliggande sidan, blef stenen af tillstådesvarande personer omvänd, samt båda styckena sammanlagda.

Stenen är af granit och på flere ställen svårt angripen af jordsyra, hvarigenom inskriften flerstädes mycket lidit.

Inskriften:

HNPT : HNY . IPT . HNY . IRINTIH . BRIBI . \*HPT . YNPPN..  
 PNY . YH(RN)T . HTT.. P..T . BTIAH . HNTIT . YHBNR . HHT  
 HNY : HT YNPPHTT . BRNER . HHT . \*.T NT . HNT : TNE(N)

Det är: AUFA AUK IKA AUK IRINTIS BRIBI. Hafa muþku. þum  
 KA(RU)A STA. Þ..A .BTIR SUAIN FAÞUR SIN AUK (Ö)T KUÐFAST BRUÐR  
 SIN H.N UA. SUN AUÐ(U)

Efter YHRNT måste väl ett NTIT antagas. Förslagsvis kunde de skadade orden i stenens venstra kant återställas med YNPPNR . I . T (eller \*ÞNY, namn på något ställe. HT för TT är ovanligt, om ej förr osedt. Efter NT förekommer en högst otydlig liten ristning, kanske blott ett skiljetecken, så att det derpå följande ords H skall betjena äfven det föregående (NTH . HNT)

## 58.

*Östergötland. Memmings härad, Kullerstads socken, Odensåker.*

Från den lilla sjön Laxfjärden rinner Kullersta bäck norr ut mellan Odensåkers (uttalas Onsåker) och Kullersta byars egor samt utfaller i Glan. Vägen mellan Norrköping och Linköping framgår här öfver Kullersta bro.

Då man för kort tid sedan företog sig att sänka Laxfjärden, måste, för strömfårans rensning under Kullersta bro, denna rifvas. Brons båda landfästen bestodo öfverst af bara klumpstenar, hvilke fördes å sido. På ett djup af två alnar upptäcktes då under vägen vid vestra brofästet, således å Kullerstasidan, två flata stenhällar, den ena dubbelt större än den andra. Desse upptogos, och fanns den mindre ega ristning å den sidan som legat nedåt. Den större hällen, som saknade ristning, blef krossad och använd till den nya bron. Den ristade stenen fördes till östra sidan om bäcken och restes der invid landsvägen några alnar från bron på Odensåkers egor.

Han är af gråsten, åtta tum tjock och flat å båda sidor, men ojämnare å baksidan. Ristningen mycket matt till föjd af ytans frätning af järnhaltigt vatten.

Inskriften:

\* HAKUN \* KARFI \* BRU \* FISA \* IAN \* SU \* SKAL \* HAITA \* KUNA(R)S  
 BRU \* IAN \* SAR \* UAR \* SUN \* HAKUNAR \*

Det är: HAKUN KARFI BRU FISA IAN SU SKAL HAITA KUNA(R)S  
 BRU IAN SAR UAR SUN HAKUNAR

Kännestrecket till  $\uparrow$  i det sednare  $\uparrow\uparrow$  är otydligt och kan tagas för en spricka eller anfrätning, men i alla fall återstår  $\uparrow$ , och hvad skulle väl bli af  $\uparrow\uparrow$ ?

Runstenen har från början väl varit rest vid bron och det af Håkan, hvilken säkert varit den förste som tagit sig före att bereda en öfvergång öfver detta vatten. Jag tror att denna första bro haft bara den större flata oristade hällen — bred nog för gående och klöfjande — till öfverliggare och att denne hvilat på enkla och låga underlag af smärre stenar. Vid brons ombyggning lång tid derefter makades väl den väldige öfverliggaren något åt landsidan, der han nu fanns, och Runstenen, hvilken äfven pröfvades tjenlig till brofyllnad, störtades och lades bredvid den förre.

Gamle Håkans beramande att bron skulle (till minne af hans son) heta *Gunnars bro* tyckes man icke efterkommit, så vida ej namnet Kullerstad är ett förändradt uttal af Gunnarstad.

## 59.

Östergötland. Åkerbo härad, Törnevalla socken, Stratomtå.

Denne märklige Runsten — den ende af de femtioåtta beskrefne, som jag icke sjelf sett — står vid en mindre väg på sidan om en stenig höjd \* i Stratomtå gårde, vester om byn.

Han är af gråsten, omkring tre kvarter tjock, och ristad å båda flatsidorna.

Redan 1760 uppgafs inskriften vara »oläslig» \*\* och femtio år derefter sades detsamma. \*\*\* Landtmätaren Carl Dahlqvist har likväl för tre år sedan, såsom det synes, nöjaktigt läst hela inskriften, hvilken lyder:

(vestra sidan)

: HAKUN : KARFI : BRU : FISA : IAN : SU : SKAL : HAITA : KUNA(R)S  
 BRU : IAN : SAR : UAR : SUN : HAKUNAR \*

\* Upptagen å Nils Lundbergs karta af 1693 öfver Stratomtå, och der nämnd *Granbacka*. Norr om höjden visar kartan »Holmängen».

\*\* Broocmans Beskrifning om Östergötland, sid. 210.

\*\*\* Videgren, om Östergötland, sid. 540.

(östra sidan)

: 𐌺𐌹𐌿𐌿 : 𐌱𐌹𐌺𐌹 : 𐌿𐌹𐌿𐌿 : 𐌿𐌹𐌿𐌿 : 𐌿𐌹𐌿𐌿 : 𐌺𐌹 :  
 𐌿𐌹 : 𐌿𐌹𐌿𐌿 : 𐌿𐌿 : 𐌿𐌹𐌿𐌿 : 𐌺𐌹 :

Det är: ASTRIÐ AUSUALTI AUK MUNTR ƆAU LITU RAIS.

STAIN ƆANSI IFTAR HALFTAN FAÐUR SIN AUK ASTRIÐ AT BUNTA SIN

Mellan 𐌿𐌹 samt 𐌿𐌹𐌿𐌿 är ett tydligt skiljetecken, men något † efter 𐌺 i 𐌹𐌿. finnes nu icke.

Det märkligaste i denne stens ristning är den inom vestra sidans slinga föreställda farkosten med mast, segel, åra och besättning af två man, af hvilke den ene (till venster) synes sköta ett mindre segel. Skada att ristningen lär vara ytterst matt.

Det töfvar icke förr än jag å stället sjelf pröfvar mig; och skall jag derefter meddela hvad dervid kan varda ytterligare uppdagadt.

Jag har ofta och sist sid. 4 haft tillfälle att visa felaktigheter i Bautilska och Liljegrenska afskrifter och ritningar af runinskrifter. Ett tillägg må här få rum.

Då jag nästlidne sommar infann mig vid hemmanet Sund i Helgesta socken af Södermanland för att närmare granska den der enligt Bautil (825) och Liljegren (944) befintlige märklige Runstenen, visades mig af en gammal man ett mindre, synbart afslaget, stenstycke af en sådan sten, liggande bland andre stenar i grunden till ett svinhus, och voro å stycket ristade runorna 𐌹𐌹𐌹𐌿 — Fyndet eggade mig att vidare spana. Ur den låga och glesa grunden häfdes sten efter sten, och efter ett par timmars sökande (tre järnspett voro i jämn gång) fanns det under 53<sup>b</sup> aftecknade stenstycket, hvarå är ristadt: 𐌿 | \* | \* 𐌿𐌹 | \* 𐌿𐌹𐌿𐌿𐌿𐌿 \* 𐌿𐌹𐌿𐌿 \* 𐌹𐌹 \* 𐌿𐌿

Man finner att desse tu stycken höra tillsammans, ehuru en liten mellanskärfva (med runan †) saknas, och om de beklagligen äro de ende som nu mer kunna återfinnas af Sundstenen — det jag befarar —, så innehålla de lyckligtvis dock det märkligaste af inskriften och rätta i viktiga omständigheter de förut bekantgjorde afskrifterne. Ett stunget Ɔ är veterligen knappt förut kändt; af 𐌿𐌹 | kan blifva något helt annat än af 𐌿𐌹 |; och 𐌿𐌹𐌿𐌿𐌿𐌿 i stället för det bautilska obegripliga 𐌿𐌹𐌿𐌿𐌿𐌿 ger en klar mening.\*

Jag vore, i anledning af detta och dylikt i hundradetal, frestad att orda om en ny förbättrad och tillökt upplaga af Bautil. Eller skola Danskar och Norrmän gifva oss den?

\* Ordet förekommer blott på en enda Runsten utom denne, nämligen å den först af mig bekantgjorde Blacksta-stenen, under *M* 41 i denna Runsamling.

## 60.

*Södermanland. Öster-Rekarne härad, Stenqvista socken, Kolunda.*

Kort efter det Runstenen under N:r 34 i första samlingen af detta arbete påträffades och allmångjordes, fanns denne, ej långt från den förre.

Stenqvista sockens fleste och märkligaste fornlemningar äro inom Kolunda bys område, som vidtager i närheten af och söder om kyrkan. Vägen mellan Stenqvista och Ärla kyrkor löper förbi Kolunda by, och der är vid en avväg till Husby socken en höjd invid det så kallade Nybygget, hvilken fordom hetat Ramsbacken.\* Höjden har varit be- täckt med stenkretsar och grafkullar, af hvilka några få ännu återstå mellan de på sednare tider upptagna åkerlanden, och i vestra sluttningen närmast korsvägen står lutande Runstenen under N:r 748 i Bautil (Liljegr. 794).\*\*

Hösten 1856 hade en äldre man efter erhållet tillstånd begynt upptaga ett mindre åkerland å höjdens östra sluttning. Å platsen var en rund grafhög, tolf alnar nedomkring och två alnar hög, hvars utjämnande kostade mycken möda, hålst han omgafs af en fast och tät fotkedja, samt svåra stenar voro lagde äfven inuti. Den ihärdige hade dock ensam hunnit arbeta sig till midten af kullen, der en liggande större sten mötte och till hvars bortförande han måste anlita biträde. Då nu stenen blifvit ren från öfverliggande jord, fanns hans ena uppåt varande flatsida ega runristning. På uppmaning af tillstädeskomne Skolläraren Carl Reinhold Kjellström lossades Runstenen derefter varsamt och fördes till en närstående stenhägnad, mot hvilken han nu är rest. Vid fortsatt gräfning der stenen legat träffades ett större lager af kol, blandadt med smärre ben, hvilket lager sträckte sig från midten nästan fram till fotkedjans nordliga del. Närmare undersökning skedde icke.

Runstenen, af svartglimrig hård stenart, är 12—16 tum tjock. De fyra runraderna, med undantag af den öfversta, hvars slut möjligen gått förlorad genom någon afflagning, tyckas vara fullständiga och säkert är att stenen upptill ännu har sin ursprungliga trubbighet.

\* Se Past. Anders Stenii berättelse om Stenqvista och Ärla. Handskr. från 1682 i Riksbibliotheket.

\*\* Pastor i Stenqvista vid år 1672 har i en uppsats tagit det inom denne Runstensslinga ristade ansigtet med derunder varande prydliga kors för en »munk i messekrud». — »Ett ljitet stycke derifrån (nl. Runstenen) står en *stoor bork*, medh stoora hengande grenar på alle hennes sidor. Är noget mehr än halfannan fampn tiock och kallas den *Ramerska borken*».

Den svårtydiga inskriftens runor äro följande:

ÞHIA : HITH : HTIT : HHTI(+)  
 ÞNRKITH : THY : ÞNHN  
 \*HTR · ÞþNR : THY : ÞNþNR  
 IÞTIA ÞHTRÞN TRIPIK(+)  
 ÞAIR SITU STIN SUNI(N)  
 ÞURKITILS AUK FULKU  
 HIAR FAPUR AUK MUPUR  
 IFTIR KIARÞU TRIKI(L)A.

Grafvarna å Ramsbacken hafva genom en grafsträcka säkert stått i samband med fornlemningarna i Ragnelsbacken, belägen norr ut i Kolunda gårde. Här återstå än flere mer och mindre skadade kullar, stenkretsar och fallne bautastenar. I östra slutningen och jämna med den nämnda vägen är en i båda ändar spetsig skeppssättning, trettio alnar lång och åtta alnar bred. De reste för- och akter-stenarne äro nästan lika höga: nära två alnar. Ett annat stenskepp har legat i samsträckning dermed. Men deraf äro endast spridda lemningar i behåll.\*

## 61—62.

*Södermanland. Öster-Rekarne härad, Husby socken, Berga.*

Södermanland i vester har ännu långt fram i medeltiden varit glesare befolkadt än det öfriga af landskapet. Redan med Stenqvista och Husby hitåt liggande socknar begynna fornlemningarna, deribland Runstenarne, aftaga. »Denne Huusby församblings störste deel ähr aff skogh och ödemark icke så länge sedan uptagen och excolerat», yttrade Pastor Lars Sundius 1668.\*\* Trakten kring kyrkan har synbarligen

\* »Olof Jonsson» berättade 1682 för Stenius, »att sakkunnige gamle män, som för honom bodt, hafva sagt der (å Ragnilsbacken) skulle vara jättegafvar». Om en Ragnela, som här skall bott och ligga begravnen, höras många sägner.

\*\* Pastor i vester ut angränsande Näsuhulta socknen, Nils Netzelius, säger vid samma tid sig »per traditionem hafva bekommit, att denna vår ort för några hundra år sedan varit en terra incognita et inculta, der inga gamla saker passerat, och hafver Näsuhulta varit under Huseby, der icke flere gårdar varit än Barö, såsom fäbodas för een Canik, och Juleta kloster, Gräfsboda, som nu kallas Haneberg, Magda, af hvilken Magdestigen kallas ved Ökna midt på skougen, Näsna, Vesterby och Österby; desse här byar hafva lijka såsom aflat och födt utaf sigh alla de andra små nästen och krypen». Så säger ock Pastor i Wingåker, Marcus Simming (1680) »de äldste efter sina förfäder berätta», att till ett då raseradt kapell i Wingåker icke allenast Wingåker, uthan ock Store Malm och Skyllinge socknar i förtydhen hört, hafva, och ther haft sine begrafningsstäder förr än the mackt(!) att uppbyggja sigh kyrkior»; tilläggande: »Då måtte landorten här varit ringa excolerat och upbrukat».

först blifvit upptagen.\* Der äro på Husby, Ryningsbergs, samt Rossviks egor grafvar och andra minnesmärken i mängd;\*\* men eljest bara i en enda trakt, nämligen vid Lundby och dertill gränsande Berga. De vid Lundby uppgå till trettio och vid en af dem är en fyra alnar hög bautasten.

Berga ligger å en höjdstrecka vid Tandlaån, som utfaller i östra Hjelmaren. Höjden vester om byn är betäckt med vackra stenomsatta grafkullar. Efter en sådan, i fjor till marken bortgräfvnen, synes i år bara en rund, gräslös fläck. En tre alnar lång bautasten, som stått på kullen, ligger midti.

Invid ett af byns uthus, stående jämte flere, der höjden icke långt från ån upphör, äro inom en tämligen behållen stenkrets af omkring fyra alnars tvärmått, tvänne stenar med ristningar, som omiskänligt äro urgamla. Båda äro af gråsten, den större tre alnar och den mindre dryga två alnar hög.

I vårt land förekomma ett icke ringa antal Runstenar »med tydliga runor, men som icke gifva vanliga ord»,\*\*\* och till dem hör den större af ifrågavarande, hvars inskrift är något skadad i öfre kanten till höger. Den fullt trogna och tillförlitliga afritningen af stenen med dess ristning, sådan den nu befinnes, antvardas åt framtiden, som tilläfvntyrs har lösningen sig förbehållen.

Å den mindre stenen synes under ett matt korstecken en enkel ristning, törhända föreställande ett djurhufvud. Runor saknas.\*\*\*\*

### 63.

*Södermanland. Öster-Rekarne härad, Jäders socken, Mora.*

Från den lilla sjön Lappen, en vik af Söderfjärden, sträcker sig ett lågt slättland med två träskartade mindre sjöar och derefter jämte

\* Förhållandet har varit enahanda i vestra Södermanlands alla socknar.

\*\* Ett på sednare åren mycket skadadt minnesmärke på Husby egor, der jag i år upptäckt äfvnen en stor ättehög, är i sitt orubbade skick aftecknad och beskrifvet i Runa för 1842, h. 1, sid. 31 o. f.

\*\*\* Bautil 682, 1130, m. m. f.

\*\*\*\* I Södermanlands Presterskaps skriftliga uppgifter från 1806 till E. M. Fata förvarande å Akad. Bibliotheket i Upsala, sägas två Runstensstycken vara vid Berg, i Husby socken, det ena med inskrift:

IKTIA BINRT BNTTT HIT YNPTT

och det andra med orden:

YND #ITBI TT #H,

men om dem känner man nu intet. Uppsatsen tillägger, att äfvnen en hel Runsten funnits å kyrkogården, hvilken sten krossades vid kyrkans reparation 1787.

ett vattendrag nordvest genom Jäder och Sundby socknar till Granfjärden af Mälaren, der det slutar med så kallade Ramsundet, nu en djup och smal dæld i skilnaden mellan de två socknarna, genom hvilken ock vattendraget utfaller i sjön. På vestra sidan om dalen ligger Sundbyholms sätesgård och på östra sidan Mora by. En mindre väg från grannskapet af Sundby kyrka löper öfver däliden fram till Mora och andra österut liggande byar. Dalens östra sida på Mora-området utgör en vidsträckt bergeshöjd \* med långsluttande kullriga hållar, på och mellan hvilka gräs och löfskog vexer.

På en af dessa berghållar, icke långt från bron, öfver hvilken vägen löper, är en ristning, hvilken väl redan finnes afbildad i den sällsynta tredje delen af Olof Rudbecks Atlantika, \*\* men som i en trognare afritning så till inskrift som slingor och bilder här meddelas åt en större allmänhet.

Ristningen utgöres af trenne i ändarne hopgående djurslingor, hvilka tillsammans bilda en aflång krets. Den nedre innehåller runristningen. De två öfre hafva krokprydnader. Inom slingorna äro föreställda tvänne människobilder, den ene med afslaget hufvud och med fallen strids-hammare. Vid den andra, som har i venstra handen ett vapen (slunga?), står en sadlad häst, bunden vid ett trä, hvori två foglar sitta.

Inskriften:

HIRIR : PIIRPI : BNR : P#HI : YNPIA : TRIRY : TTIA :  
 NRYS : KNR : HTN : #NYPIRY : P#BNR : HNRNPTR :  
 BN(+)+T : HI(+)

Det är: SIRIFR KIARPI BUR POSI MUPIR ALRIKS TUTIR URMS FUR SALU HULMKIRS FAÞUR SUKRUÞAR BUA(N)TA SI(N)S.

Det i ristningen förekommande ordet BNR är af forskare ofta omhandladt. Det är väl felristadt och torde böra vara BRN. Också har den medlersta runan genom ändring fått utseende både af N och R. Sista runan har dock lemnats oändrad.

I dalslutningen nedanför runhällen utskjuter en rasad mursträcka, liknande ett större brofäste, och midt emot på andra sidan dalen (i Sundbyholms trädgård) är äfven en sådan lemning, något tegelblandad, hvaraf kunde slutas att man här begagnat qvarlefvan till grund under ett hus.

\* Brocman (anm. till Ingvar Vidtarnes saga, sid. 122) har omkring 1760 hört höjden benämnas *Skeviks backe*.

\*\* Man vet att »collegii formar» ofta läntes åt Rudbeck för att aftryckas i hans bekanta verk. Han säger sig ock hafva fått denne af Hadorph och Peringsköld; tilläggande om ristningen: »sådana artiga monumenter skall man knappt finna i hela verlden». Formen gick väl förlorad i Upsala branden efter aftryck ej finnes i Bautil.



Flere stenkretsar äro å berget och grafkullar finnas i mängd å höjderna allt intill Mora.

Det synnerliga må sist nämnas, att ristningen å »Göksten» på Näsbyholms egor, Härads socken, Åkers härad (Liljegren 966), har bildristningar, hvilka, ehuru rääre, öfverensstämma med ifrågavarande. \* Båda upplysa hvarandra. Inskrifterne äro olika.

## 64.

*Upland. Sollentuna härad, Bromma socken, Stora Engeby.*

Engeby gård ligger vid vägen mellan Bromma kyrka och Mälaren (Tyskbotten), derifrån forna öfverfarten skett till Lofön. \*\* Runstenen står å en stenig mindre jordförhöjning på Engeby norra gårde, der en mindre avväg utlöper sydligt från den förra till Åkeshof och Stockholm. Han är af gråsten, omkring tre alnar hög och tolf tum tjockast. Hans lutning till höger, remna nertill åt samma sida, samt genom afflagningar vållade skroflighet vid marken, hvarigenom en del af ristningen gått förlorad, göra likligt att han varit utsatt för både eld och hårda händer. Hvilket är så mycket beklagligare, som han hör till de vackraste minnesmärken i hufvudstadens grannskap.

Inskriften:

ÐAIRNTR \* RAH \* RTHH \* HTTH \* IHTAR \* BIRH \* ÞTBNR \*  
 AKPRIBTR \* THH \* THR \* IRÞHÞH \* NATH \* ... (KR)IP  
 KIR HATH

(Inskriftens þ læses som t, samt t som þ. Undantag härifrån göra t i BINRH och t i NATH.)

Det är: ÞEIRUTR LET RAESA STAEN IFTER BIRN FAÞUR EKEKRIFAR HAN OAR IRFEKR UEÞA ... (KR)IP KIR SETU.

De bortflagade runorna torde tillhört namnet på den ene af två personer, som »satte» stenen.

Vackra grafkullar äro å löfhöjderna kring Runstenen.

»Trägårdsmästarens Mester Oluffs hustru och smeden Mester Lars» uppgåfvo 1682 för Berthold Dalholm en Runsten »vid en grind på Åhlsunda (nu Ulfunda) egor». \*\*\* Jag har än icke funnit honom.

\* Mannen närmast hästen har här en stridshammare i den höjda venstra handen.

\*\* En aldrig granskad eller allmängjord inskrift å ett »Runeberg» eller »Runhäll» vid Edebyviken å Lofön, hvilken inskrift nu ingen kan utvisa, nämnes af E. J. Björner. Häfdaålder, sidd. 140, 181.

\*\*\* Jfr Hans »Ransakning om Monumenter i Sählentuna härad», i Riksbibliotheket.

Runstenen vid Glia (nu lagdt till Ulfunda), Bautil 449, Liljegr. 371, ligger vid grinden mellan sätesgårdens nordvestra gårde och eng, intill den föga befarna mindre, törhända äldsta väg, som från Stockholms omgifning ledt till Bromma. Den bautilska ritningen är god. Jag anmärker blott att det första | uti þ|t|t|t| är på stenen ett missristadt tydligt t, samt att n och t i þ|t|t|n|t|t genom en med ristan det samtidige skrofla i den qvartsaktiga stenen blifvit oskapliga, särdeles t, hvars kännestreck bara till höger om stafven kunnat angifvas, i följd hvaraf runan liknar j. Liljegrens förmodan att här bör läsas þ|t|t \* t|n|t|t är nog riktig. Stenen är icke angifven å Funke karta.

## 65.

*Upland. Sollentuna härad och kyrka.*

Ett hittills icke bemärkt stycke af en runsten, inmuradt i foten till en väggpelare i Sollentuna kyrka å norra sidan.

Det öfverblefna af inskriften:

.. rnr | \* þ (\* ) r ... n (\* ) þ|t|n|r ... þ|t|b| : \* ...  
.. LUKI OK K...U FAÞUR ... HALBI H...

Den af Liljegen (390) för Sollentuna upptagne Runhallen vid Säby (Bautil 139, 163) är i tillgränsande Gerfälla socken.

## 66.

*Upland. Waxala härad, Upsala.*

Af röd granit. Funnen mellan 1840—1850 någorstädes vid segelleden mellan Stockholm och Upsala, samt ditförd af en skutskeppare. Stenen är nu uppställd och skyddad i Herr Kralls gård, hörnet af Waxala- och Dragarebrunns-gatorna.

Inskriften:

þ|t|n|t | n|t | r|t|t | t|t|t|t | þ|t|t|t | t|n|t | t|t | þ|t|r|t|t

Det är: OSGUN LIT RITA STAIN EFTIR SUN SEN ÞORGISL.

Äfven nämnd i Dalholms Ransäkning.

## 67.

*Upland. Waxala härad och socken, Gränby.*

Funnen 1850 vid åkerrödning i slutningen af *Sala backe* och nu liggande i backen invid sjelfva vägen  $\frac{1}{2}$  mil från *Upsala*, å *Gränby* hemmans egor. Består af gråblå grofkornig granit och är på många ställen afslagen. Från en half till en aln tjock.\*

Inskriften:

HIRIÞ (I) Γ... HNNI I ÞRIHTT I HHTNY II . HIR (I) HTI I  
RIKR (I) #N ... II ABIR RIHTI

Det är: SIRIÞ L... NHUKI FRINTA SINUM IN . IAR ATI RIKR  
HU ... IN YBIR RISTI.

I *Lars Bures* samling af ritningar af Runstenar, förvarad å Riks-bibliotheket, samt mig anvisad af vice Bibliothekarien *G. E. Klemming*. förekommer en ritning af en del af en Runsten, som enligt vidfogad anteckning skall finnas i *Waxala socken*. Egorna äro icke nämnda.

Inskriften:

ÞNRHTI : 4(?4)NY : RHT(?Þ)N...T : BRNÞNR : HIT . YND  
#HTBI : #.. HHT NY (Y)NY : YNBI...T YHTYBI.

Det är: ÞURSTIN N(?A)UK RON(?Þ)LI...A BRUÞUR SIN KUÞ HIALBI  
HO.. SIAL UK (K)UÞS MUÞIR...T MARKAÞI.

## 68.

*Upland. Erlinghundra härad, Haga socken, Thorslunda.*

En genom bränning illa skadad större Runsten, som för trettio år sedan varit stående vid en bro norr ut i socknen, men nu finnes rest i en stenhägnad vid inkörsvägen till *Thorslunda gård*.

Inskriften:

...(4Þ)ÞA \* (4N)IT \* HNT \* HIT \* NY \* YIRBI : BRN \* ÞNR.  
4(4) \* HHTN \* B(4)Þ (\*?) HHT(4?)HT \* #I... ÞHTNR ... HT \* #H

Det är: ...(AF)ÞR (SU)IN SUN SIN UK KIRÞI BRU FUR . N(S) SALU  
B(A)Þ STA(N?)TA HI... FAÞUR ... ALT HIK.

Först sedan min afritning af denne Runsten var tryckt upptäckte jag ett aftryck af honom i *Bautil* (N:r 14). Att han någonsin stått nära fem mil från *Thorslunda*, nämligen vid *Husby* i *Markims socken*, *Semminghundra härad*, såsom der uppgifves, är föga troligt. Men visset är att inskriften redan för nära 200 år sedan varit skadad.

\* Afritningarne af denne och föregående (N:r 66) äro meddelade af Herr Magist. Carl Säve.

## 69.

*Upland. Erlinghundra härad, Sigtuna.*

Dessa två stycken af en sönderslagen Runsten äro under sednare åren använde till mursten inuti en källare, belägen i den tomt, som omgifver murlemningen efter S:t Olofs kyrka. Ingen vet eller vill säga hvar de förut lågo eller om flere delar af samme sten träffats.\*

Inskriften:

... *NY · NH · FTN · NITN · RTH(H)T ... FTTH · THTH · ...*

Det är: ... UK USI FAU LITU RAI(S)A ... FINA E(F)TR ...

## 70.

*Upland. Erlinghundra härad, Sigtuna.*

Äfven två Runstenslemningar, nu liggande på en gård, som gränsar intill södra sidan af nämnda S:t Olofs tomten och är vid Storgatan (äfven Kungsgatan kallad). De bestå af röd granit.

Inskriften:

... *NYR \* T... (I)THYNTTR \* THY \* TH ...*

Det är: ... ULFR A...(I)NKIMUNTR AUK AI ...

Uppllysning om stenens forna plats, samt om de felande delarna af honom, har förgäfvets sökts.

## 71.

*Upland. Erlinghundra härad, Sigtuna.*

Detta Runstensstycke af gråsten har i urminnes tider legat såsom trappsten till Gården N:r 21 vid Sigtuna Storgata, omkring 30 famnar vester ut från föregående. Runorna äro, fastän dagligen trampade, klara och tydliga.

Inskriften:

*HTH(T?) ... \* THY \* YRTH \* TH \* TH \* NYR \* BTH(T) \* HT \*  
YTH \* \*...TH \**

Det är: SUAI(N?)... AUK FRAU TIS AT ULF BON(T)A SIN KUÞ H...ANS.

\* Källaren är från klostertiden och är på sednare tider rensad och till murarne iståndsatt.

Runstenen under N:r 302 i Bautil (Liljegr. 9), som enligt Peringsköld (Monum. Thiund., handskrift å Riksbiblioteket) varit rest icke långt härifrån i Borgmästarvreten, nära Baut. 300 (Liljegr. 8), finnes nu icke der och ingen vet hvar han är. Stenen N:r 300 (Liljegr. 8) är ett väldigt löst stenblock, liggande jämte flere dylika i en brant sluttning i vreten. Ristningens öfre del är till följd af antänd eld vid stenens mycket framstupande flatsida bortflagad. Efter þr i höggra slingan finnas tre skiljeprickar (:). Liljegrens (J. Burei?) þnr, för Bautils þnr, är riktigt.

## 72.

## Upland. Erlinghundra härad, Sigtuna.

Mer än en forskare både i forna och nyare tider har koksat upp till den prägtiga St Olofs-ruinens tinnar, men ingen af dem lärar bemärkt ett nära tolf alnar högt upp i gafen till utbyggnaden vid tornets vestra sida inmuradt stycke af en runsten, bäst synligt från förbilöpande landsvägen. \* Det är af gråsten.

Inskriften:

... (HT)HT : þHTHT : þTHT : ÞRIÞNNÞ : ÞTTR : Þ# ... \*\*

Det är: ... (ST)EIN ÞENTSA IFTR KRIMULF MATR KO ...

Ett annat stycke, äfven utgörande öfre delen af en Runsten, 4½ kvarter högt och nära 2 kvarter bredt, är af mig funnet å ett trädgårdsland öster i staden, anamadt och aflemnadt till Antiquitets-akademien. Följande med vänderunor läses derå:

... þTHT \* þT þ (eller d) ...

Det är: ... EFTIR TOT þ (eller O) ...

Den märklige Runstenen i Sigtuna St Maria-kyrkas golf — Bautil 304, Liljegr. 42 — förtjente en bättre plats! Han är till ristningen ett mästestycke i konstväg, och ehuru de yttre runslingorna äro mycket skadade, borde en ny afritning af honom allmängöras. Den bautilska och Liljegrenska läsningen þþ þIRIþI ... þþþþþþþ förhjelper jag till: þþ þIRIþI þIR þþþþþþþ: HAN FIRþI TIL SIHTUNUM.

\* Redan Joh. Magnus bemärkte att Runstenar under äldre medeltiden användts vid kyrkobyggnader: »prouit cernere licebit in immanibus saxis, e campis et montibus in parietes ecclesiarum translatis, in quibus litterarum gothicarum longo atque obliquo ordine leguntur gesta dictorum gigantum». Hist. gent. septentr., Lib. VII, cap. 14. — Gustaf I:ste utgaf år 1554 ett »edikt» rörande vården af gamla grafstenar i Sigtuna. Det första i sitt slag hos oss.

\*\* Runan þ i detta ord har ock ett visst utseende af þ.

*Upland. Åsunda härad, Svingarns socken och kyrka.*

År 1767 bygdes orgelläktaren i Svingarns kyrka och då lærer detta öfre stycke af en Runsten, »för att icke ligga onyttigt», fått sin plats under en af läktarens pelare, hvars fot derföre täcker en del af ristningen. Stycket är af gråsten.

Inskriften:

\* RŦ ... RY \* RYHTHT \* RY \* HTHT RŦŦ \* HTHT \* HTHT \*  
HT \* HT \*

Det är: RU ... YK UMSTAL UK STEAN LITU AKUA STEN AT EST.

Vi ega inom denna kyrkas murar en af vårt lands märkligaste Runstenar, Bautil 634, Liljegr. 734. Han låg till år 1853 såsom tröskel i dörren mellan vapenhuset och sjelfva kyrkan, med båda ändarna långt in i dörrposterna, i följd hvaraf inskriften var till betydlig del dold. På 1760-talet lät Brocman borttaga några stenar ur muren, hvarigenom den bautilska läsningen något litet ökades.\* Men Brocman finnes icke ens hafva rätt läst hvad han aftäckt. Kongl. Nordiska Oldskriftsällskapet i Köpenhamn tillkommer hedern att hafva räddat denna ovärderliga stenkronika,\*\* och inskriften har derefter ändteligen kunnat riktigt förklaras. Det är nu sällskapets rätt att först bekantgöra ristningen i sin helhet.

*Upland. Hagunda härad, Tible socken, Skilsta.*

Skilsta by ligger vid Säva-ån och gränsen mellan Tible och Hagby socknar. I byns östra gårde, ett stycke norr om sockenvägen mellan Ålands och Ramsta församlingar, finnes en stenig höjdstrecka, å hvilken denne Runsten är.\*\*\* Han står lös ofvan jorden, lutad mot några

\* Se anm. till Ingvar Vidtarnes saga, sidd. 94—95. Det aftäckta tillmurades derefter.

\*\* Den omkring sex alnar länge stenens utmuring, upptagning och inmuring i väggen inuti vapenhuset skedde åren 1853—1854, under tillsyn af Herr D. Frunck och mig, samt kostade öfver 200 R.dr R.mt.

\*\*\* En mindre väg löper nära intill honom norr ut åt skogsmarken och vidare.

större likaledes lösa stenar. Är af gråsten, i venstra kanten nära en aln, men i den höggra blott ett kvarter tjock.

Inskriften:

· 𐌿𐌰𐌹𐌸 · 𐌹𐌺𐌹 · 𐌰𐌿𐌹𐌸𐌸𐌹𐌸 · 𐌹𐌺𐌹 · 𐌹𐌺𐌹𐌹𐌹 · 𐌹𐌹𐌹 · 𐌹𐌹𐌹  
 𐌹𐌹𐌹 · 𐌹𐌹𐌹𐌸 · 𐌸𐌹𐌹𐌹𐌸 · 𐌰𐌹𐌹𐌹 · 𐌹𐌹 · 𐌰𐌹𐌹𐌹𐌹  
 𐌹𐌹𐌹𐌹 · 𐌿𐌰 · 𐌹𐌹𐌹𐌹 · 𐌹𐌹𐌹𐌹(R) : 𐌹𐌹 · 𐌰𐌹𐌹𐌹𐌹 · 𐌹𐌹𐌹𐌹(R) ·  
 𐌹𐌹𐌹𐌹(R) · 𐌹𐌹𐌹 · 𐌹𐌹 · 𐌹𐌹𐌹

Det är: JOKER AUK FASTKIR AUK AURIKR LITU RITA STEN UFTIR BORKER FAÞUR SIN FREHA(N)

SELFR IOK URIKR  
 UFTI(R) SIN FAÞUR  
 RUNI(R) ÞISA(R)  
 RAÞI SA KUNI.

Första delen af inskriften är ristad med vänderunor, hvilka här icke kunnat återgifvas.

Öster ut ligger Kasberget, som sträcker sig mot Mjöbro, och derpå är en stor, svårt skadad ättehög, äfvensom flere grafkullar. Gamla stensättningar lära ock funnits närmast kring Runstenen,\* der marken nu är upptagen till åker.

## 75.

*Upland. Hagunda härad, Gryta socken, Säva.*

Omkring sex fjerdingväg söder ut från Tible löper landsvägen mellan Enköping och Westerås öfver Säva-ån. Der är *Säva bro*.\*\* Icke långt från vägen och bron, på vestra sidan om denna och norr om gården, ligger en klippa eller vräksten af grofkornig gneis, med lemningar af runristning å södra sidan.

Ristningens nedre delar hafva i följd af bränning, troligen för mycket länge sedan, gått förlorade; och icke nog dermed! Till byggnadet af den nya bron år 1852 eller 1853 behöfdes sten, och då ursprängdes tu stora stycken af Runstenen, hvaraf det å östra ändan borttog mycket af slingorna och inskriften.

\* Enligt Pastors Berättelse om sockens antiqviteter, från slutet af 1600. Runstenen tillika med »*Kaasberget*» äro angifne å Johan Botvidssons karta af år 1636 öfver *Skillesta*, och den förstnämnde äfven å Fahle Olof Burmans karta af 1769.

\*\* För några år sedan flyttad från gamla brostället, som var 30—40 famnar söder ut.

Det återstående af denna är:

... (HN)P : \*HHPH : PTHH (N)ITN : YHHPH : HTHT : PHTH)...  
\*HN ... PBIHRT : H(NH)

Det är: ... (AU)K ONEKR PAIR (L)ITU MARKA STAIN PINS(A) ... OLU  
... PBIARN A(UK).

I Berättelsen om Gryta sockens fornlemningar (från 1600-talet nämnes en fallen sten på Säby gårde i denna socken, hvilken sten förmodades vara Runsten. Jag har förgäfvat sökt honom.

## 76.

*Upland. Hagunda härad, Balingsta socken och Prestgårds eng.*

Balingsta socken vidtager öster om Säva å och bro. Mellan is och Balingsta kyrka ligga Böksta bys egor, samt den vidsträckt Prestgårdsengen. Vid norra sidan af denna äro fyra stycken af en större Runsten, hvilken i medlet af 1600-talet blifvit sönderslagen. Det femte stycket var före 1677 »inmuhradt i bogårdsmuhren.»

Stenen är af granit, jämntjock tre qvarter, och har i helt, högrest skick redan i och för sig varit ett pråktigt minnesmärke på den flacka och vida Uplandsrymden. Nuvarande vägen mellan Balingsta kyrka och landsvägen löper ända till 50 famnar norr om Runstenens frånsida, men säkra märken finnas efter en väg i engen, hvilken väg strukit nära intill Runstens ristade sida, som, efter hvad de tu i jorden än kvarstående grundstyckena utvisa, varit åt söder.

Jag antager att Runstenen blifvit åverkad redan i början af 1600-talet, då Balingsta kyrkas bogårdsmur uppfördes, att sprängningen skett genom stark eld, anlagd å marken tätt intill den ristade sidan, hvars nedre del med derpå varande ristning dervid bortflagats, samt att då det första stycket af den sålunda krossade hällen blifvit framfördt till kyrkan för att läggas i bogårdsmuren, någon besinning äfven inställt sig, i följd af hvilken de i engen kvarblefna styckena fått ligga orörde.

Inskriften:

(H)KI : HNP : INKIR(B) (:) PTH : ITN : RTHH : HTHT : PHTH :  
HT : HHT : HHT : HT : HRTHTHTR : HNP · PTHH : BRNBR :  
RTHITN · HT : BRN ...

Det är: (IN)KI AUK IUKER(P) PAU LITU RAISA STAIN PINA ATAIST  
SUN SIN ERNFASTR AUK PAIR BRUFR RAISTU AT BRU ...



De första namnen torde varit **HTPI** och **INPIRIB**.

Det märkligaste å denne sten är den ovanliga bildristningen inom slingan. Bara denna gör detta minnesmärke förtjent af att iståndsättas och för efterverlden väl vårdas.

Så säger Johannes Peringsköld: »På Prästeången finnes en stoor Runesten, fordom i fem stycken sönderslagen, hvaraf det femte blifvit i kyrkiomuren inmurat, och de andre äro qvarliggiande i ången, hvilka nu yttermera sammansatte utvisa en rund sköld med yppet felt, i hvilket är utmärkt en anstälter jacht, våre Göthers ridderliga öfning; ty här sitter en ridderlig jägare på sin häst, som med ett spjut och en falk samt två hundar efterföljer en hiort, lemnandes efter sig en skutin hare och en skyttebåga, Skythernas gamla märke».\*

Peringskölds eller hans ritares teckning af stenen är synbart gjord på fri hand och nog vårdslöst. Söker man å stenen hans »hare», så står der i stället en man med toppig mössa samt med spänd båge och pil i händerna. Han har törhända en orm under sig.

Närvarande ritning är gjord efter aftryck, tagne på sjelfva stensstyckena, och följaktligen fullt trogen.\*\*

## 77.

*Upland. Häbo härad, Håtuna socken, Bjursta.*

Fornlemningarna i Häbo härad äro få och hednagrafvarna här antyda en gles forntida befolkning. Oupplade höjder saknande minnesmärken äro icke sällsynta.

Nordvest från Håtuna kyrka på Bjursta egor sträcker sig söder ut en stenig ås, hvarå dock är en mängd vanliga forngrafvar. Öfverst på höjden ses en väldig ättehög, men så skadad att han icke kunnat uppmätas. Stensättning samt mindre kullar ligga allestädes i slutningarna, och på åsens vestra sida är bland sådane denne Runsten i nordvestra hörnet af en i tu rum afdelad firsidig stensättning, femton alnar lång och tio alnar bred. Stenen är af granit, från tre kvarter till en aln tjock.

\* Monumenta Thiund., p. 261. Handskrift å Riksbibliotheket.

\*\* Det femte stycket af stenen, hvarpå varit ristadt någon liten del af slingan, hästens ena framben, samt bringa och hals m. m., finnes nu hvarken i engen eller i bogårdsmuren. I dessa delar har således Peringskölds ritning måst följas. Märklig är bucklan i hästens bringa, hvilken återfinnes på de äldsta medeltidsmålningar, såsom å de i gamla Upsala kyrka. (Peringskölds Monum. Upland.) Deras bestämmelse var väl enahanda med sköldbucklornas.]

Inskriften:

RUNNINNA · NIT · VIRT · VITRI · DINT · ITIA · HVINTT ·  
HNT · HIT ·

Det är: RUFILFR LIT KIRA MERKI ÞISA EFTIR AKMUNT SUN SIN.

## 78.

*Upland. Häbo härad, Kalmare socken, Skörby.*

För att undersöka en märkvärdig fornlemningsplats på Skörby egor, norr ut från stället i den så kallade *Baltes hage*, följde jag en smal skogsväg, ledande från Ytter-Grans socken. Några famnar in i skogen norr om hagen och nära vägen låg bland en mängd stenar detta stycke af en runsten, till en del höljdt af gräs.

Inskriften:

... (HV)TIR : BIART : VITRI : HIT : NTH : H(NT) ...

Det är: ... (AF)TIR BIARN FAÞUR SIN UAS S(UN) ...

Runstenen vid Mansenge, Baut. 322, Liljegr. 35, sökes nu för-gäfvcs.

## 79.

*Upland. Häbo härad, Öfver-Grans kyrka.*

Denna obetydliga lemning af en runskrift är ristad på en aflång, mycket ojämn gråsten, hvilken ligger såsom tröskel till Öfver-Grans kyrkas vestra vapenhus.

Inskriften:

... N · T ... TT · NNY · BNRRNRR : HIT

Det är: ... U L ... AT ULF BURUÞUR SIN.

Å Runstenen N:r 36 hos Liljegren, hvilken sten är inmurad i Grans kyrkas bogårdsmur utantill (icke innantill), läses HVITITVIR, icke HVITITVIR, samt VITRI, icke VITRI.

Mycket vore att om denna och Ytter-Grans sockens Runstenar tillägga. Nu anmärkes blott att de två Runstenarne vid Ekala bro,

Baut. 332, Liljegr. 45, 46, stå såsom grindstolpar vid Ekolsund i Husby Sjutolft socken, Trögds härad.

## 80.

*Upland. Åsunda härad, Sparrsätra kyrka.*

Äfven en föga betydande del af en runsten, inmurad i Sparrsätra kyrkas södra vägg, innantill.

Inskriften:

... R1YR \* NIT \* HYN(H) ...

Det är: ... RIMR (icke RIKR) LIT AKU(A) ...

Runstenen Nr 724 hos Liljegr., Baut. 640, är icke vid Testby i Vårfrukyrka socken, men ligger såsom tröskel i Karksta by uti Sparrsätra. Å honom läses \*HRTH, icke YIRTH.

## 81.

*Upland. Åsunda härad, Sparrsätra socken, Nyby.*

Från Nyby, som ligger öster ut från Sparrsätra kyrka, löper norr ut jämte ett mindre vattendrag en gångstig till Lötén (skogen) och vidare till landsvägen på Lådig eller Lådö egor.\* Runstenen ligger invid stigen i en engs-teg, kallad *Norrstn* (den norra), omkring 200 famnar från byn. Slingan löper utmed stenens nästan alla kanter, och han har således säkert aldrig varit ämnad att resas. Den ristade sidan är mycket anfrätt af väta. Tjockleken fem qvarter. Undre sidan äfven flat och nästan jämnare än den öfre.

Inskriften:

... \* NYR \* N (\*) HYN(?)RI NITN \* HNY Y ... HVA HTH \*  
NHNITIL \* HNR \* HT

Det är: ... UNR U SKN(?A)RI LITU AKUA M ... HISA AFTIR  
U(E)LKITIL FAÞUR SEN.

Jag antager att þ i HÞRI bör vara t, så att namnet blir HÞRI.

Här äro många prägtiga minnesmärken. Ett större spjut och en stridsyx a af järn äro i en förstörd hög i byns norra gärde detta år funne.

*Södermanland. Daga härad, Dillnäs socken, Nible.*

En mossslupen, spräckt håll låg för två år sedan i norra slutningen af en höjd uti en hage, förr kallad Herrmanshagen, å Nyckelsjöns östra strand, mellan Nible och Lifsinge. En gångväg mellan byarna sträckte sig öfver höjden nära stenen.

Vid å nämnde tid företagen uppodling af hagen fästades en närmare uppmärksamhet på den liggande stora stenen, hvilken nu skulle bortföras. Herr Baron m. m. August Wilhelm Stjernstedt besåg honom vid samma tillfälle, samt lät, i förmodan att den undre sidan vore ristad, vända styckena, och när de så verkligen funnos ega runskrift, blefvo den styckade stenens sju delar förde till en å höjden varande låg berg-häll, der de väl sammanlades, så att inskriften kunde hel läsas.

Stenen är af granit, nästan öfverallt 45 tum tjock. Den ristade sidan är ovanligt jämn och slät, samt hela ristningen tydlig, som vore den gjord i går. Baksidan föga ojämnare.

Inskriften:

BARKUIP̄R \* HNY \* PN : \*HNY† \* R†H†N \* H†H† \* P†H† :  
 †† . NNY : H†† \* H†† . \*†† \* H††P̄H \* YIP : IK††RI \*  
 YNP \* H†BI \* H††† \* NNY \*

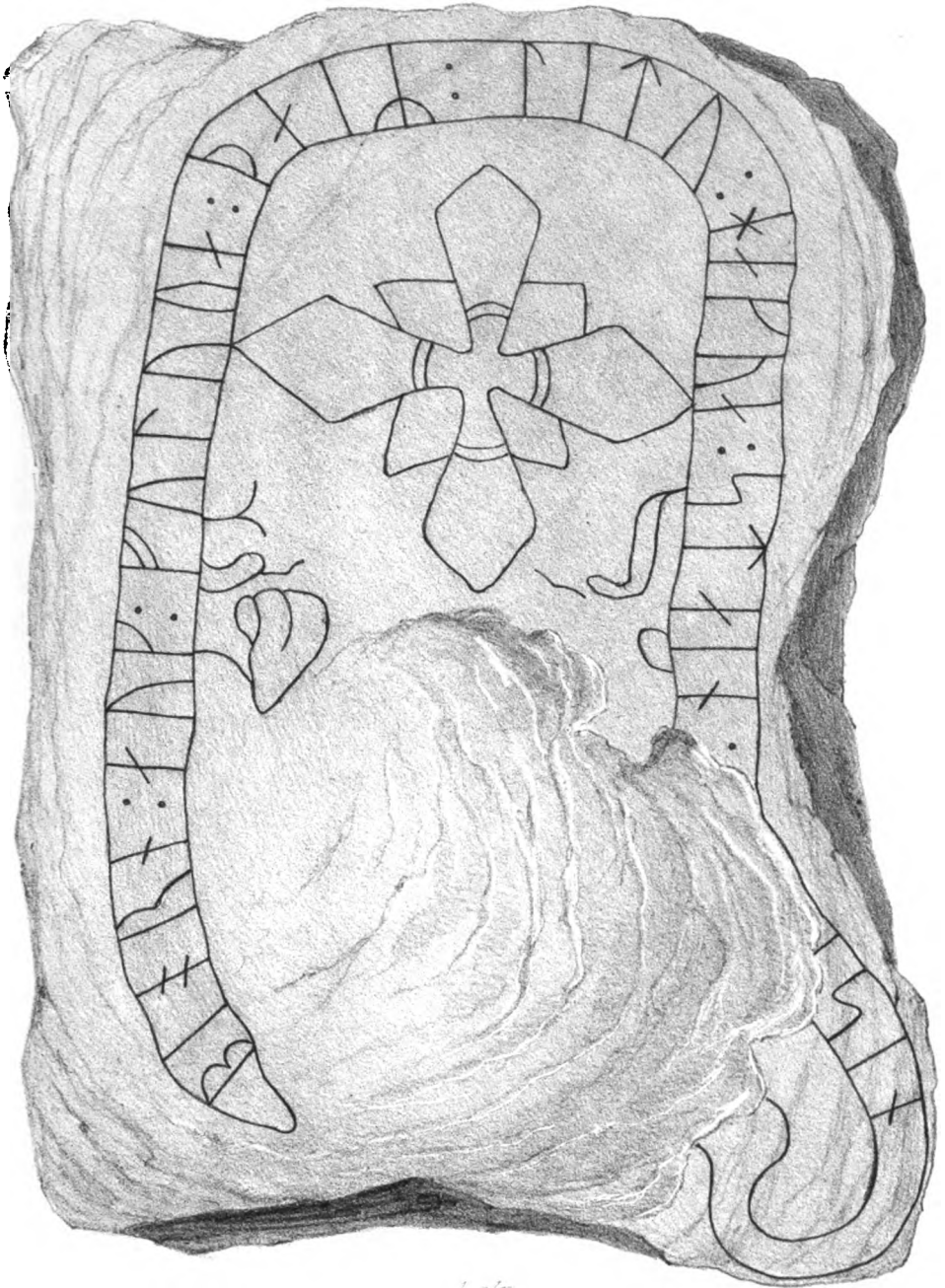
Det är: BARKUIP̄R AUK P̄U HELKA RAISTU STAIN P̄ANSI AT ULF  
 SUN SIN HAN ENTAP̄IS MI P̄ IKUARI  
 KU P̄ IALBI SALU ULFS.

Ett matt men tydligt ↑ näst efter ordet H†† (se ritningen), på hvars staf en djup skiljeprick sedermera blifvit satt, synes antyda att man först tänkt sig ↑†, ↑‡, eller ↑†P̄R i stället för H††P̄H.

Hålen i de stungna runorna äro borrade.

Den ännu ouppodlade egentliga höjden eger flere grafminnesmärken, såsom en något afgräfvnen ättechög af femtio stegs omkrets, flere vanliga stenkretsar, samt två fallne bautastenar.

Man bör kunna hoppas att den nyligen med plog nära kringskurna höjden med sina öfverblefna fornlemningar hädanefter fredas, samt förvänta att lemningarna behörigen återställas i ursprungligt skick.



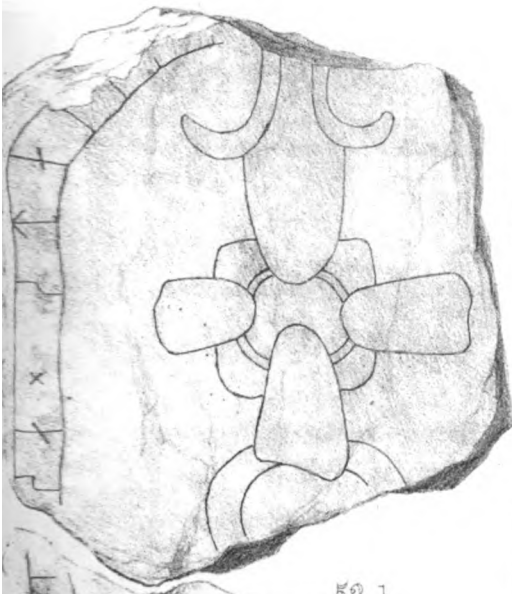
*1. 10.*

50.

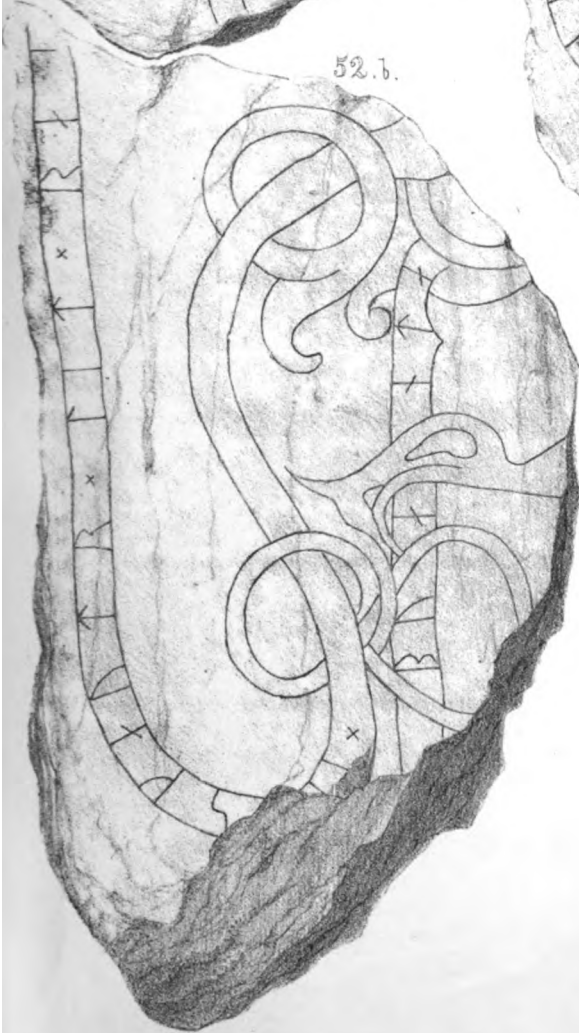
WPLAND.

Farentuna hd, Sångea sn. Lofsta.

52. a.

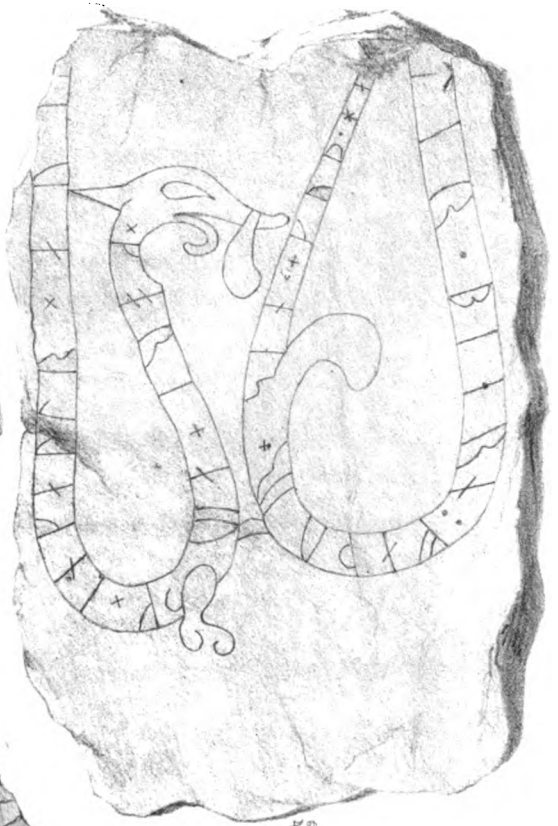


52. b.



52.

UPPLAND.  
Sälsjöns hd., Jerfälla sn.  
Häggelunda.



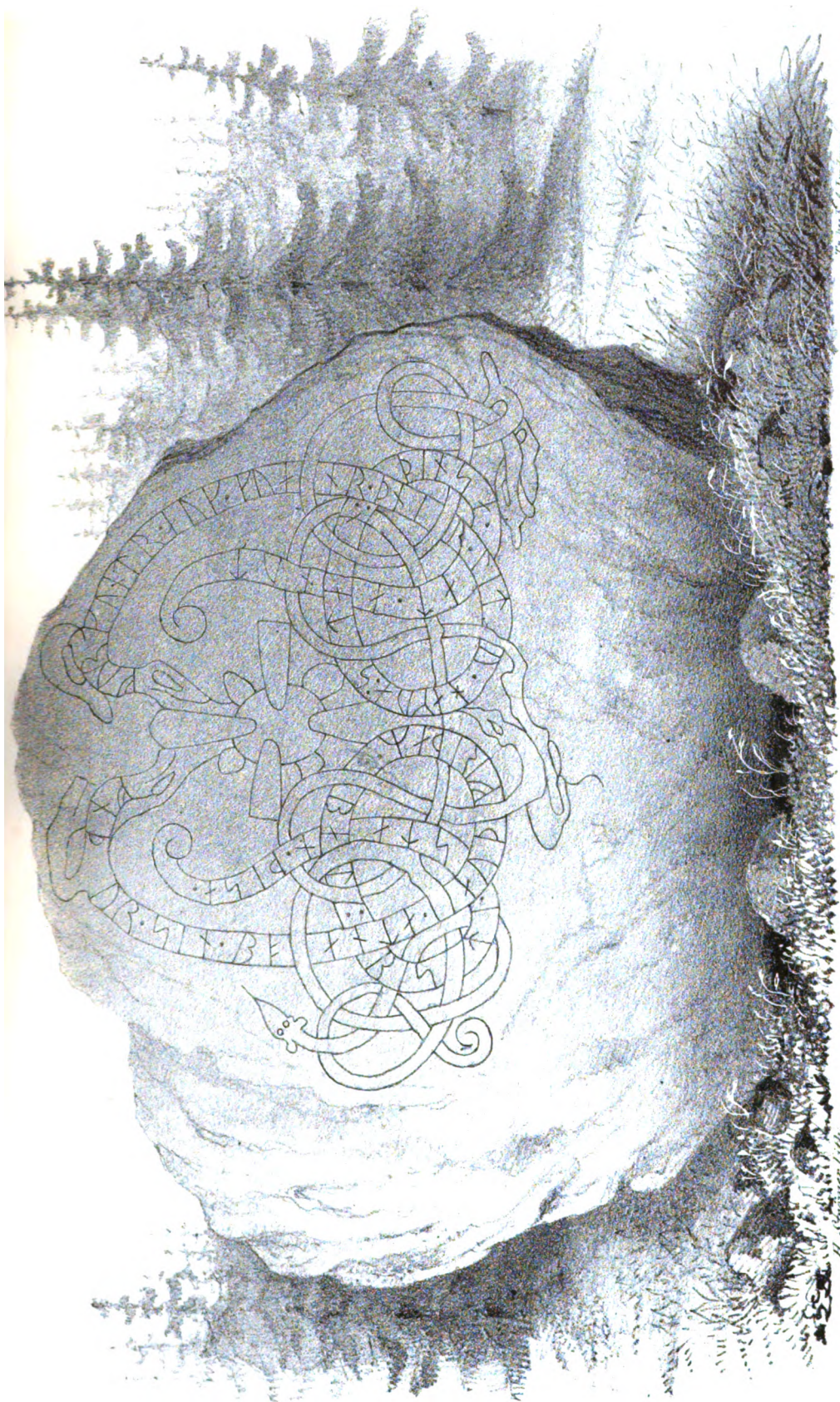
53.

UPPLAND  
Danderyds Skeppsl., Lidingsö sn., Islinge.



53. b.

SÖDERMANLAND.  
Vikåtinge hd., Helgösta ls sn.  
Gund.



*Fr. Joh. L. Lundgren.*

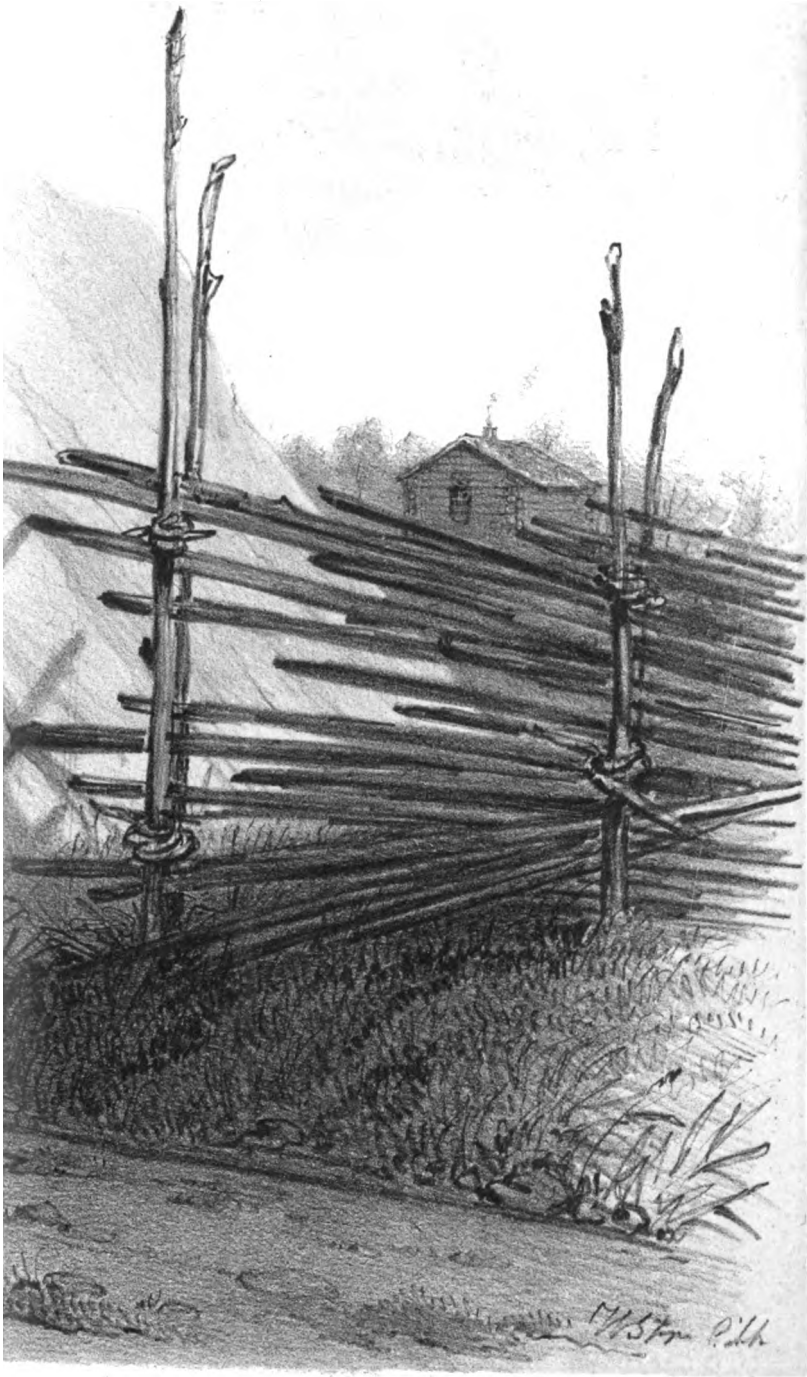
*H. Sjöman-Lith.*

*1 cth.*

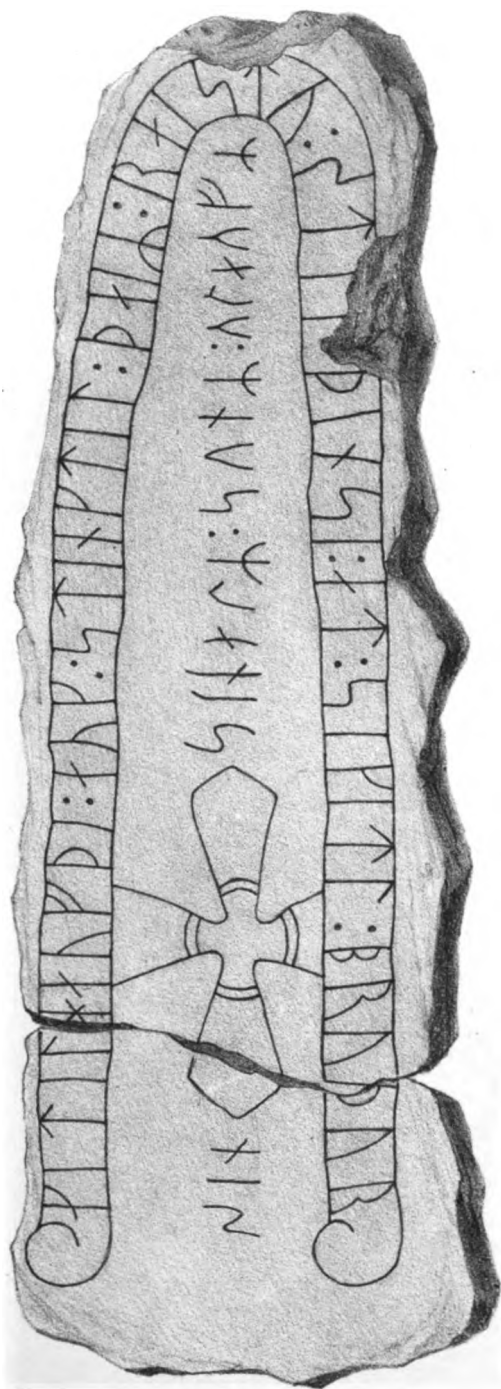
*57.*

UPPLAND.

Lağunda hd., Gristå sul., Furby.



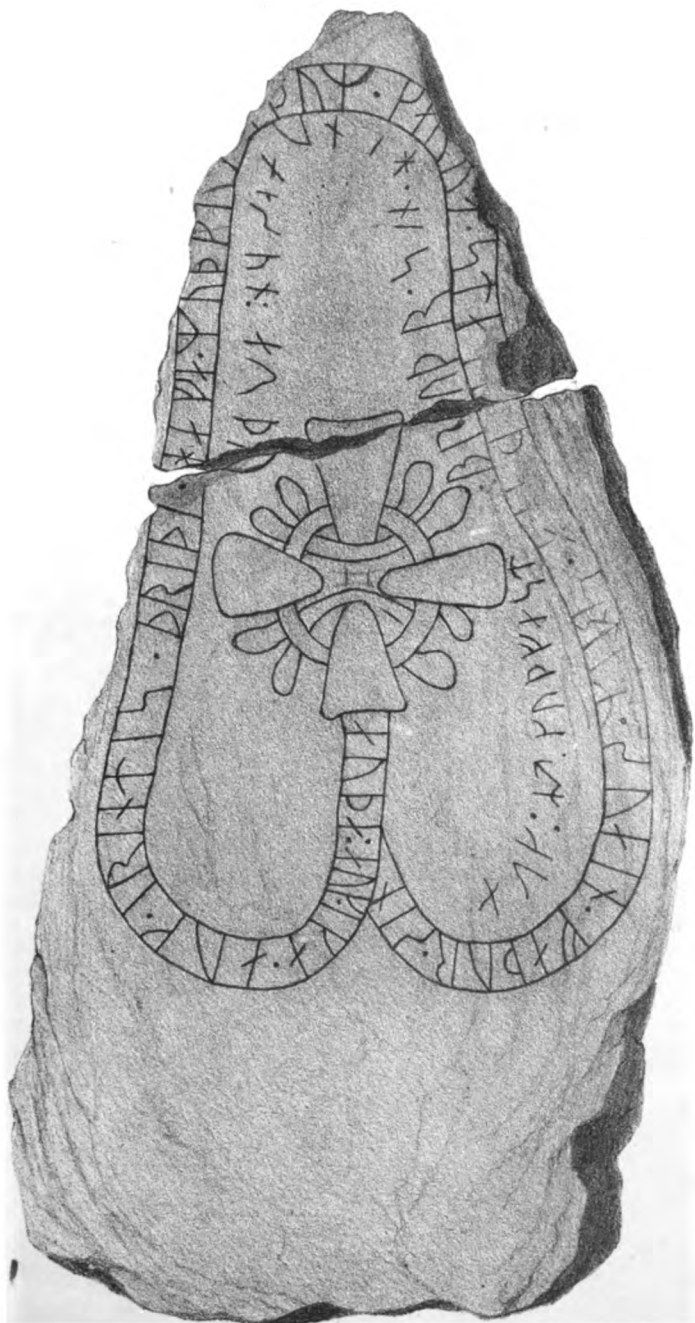




56

SÖDERMANLAND

Oppunda hd, Vassbro, snelledenlunda



1874  
 567.  
 SÖDERMANLAND  
 Öppunda hd, Husbj. sn, Bamsta



H. Strömér lith.

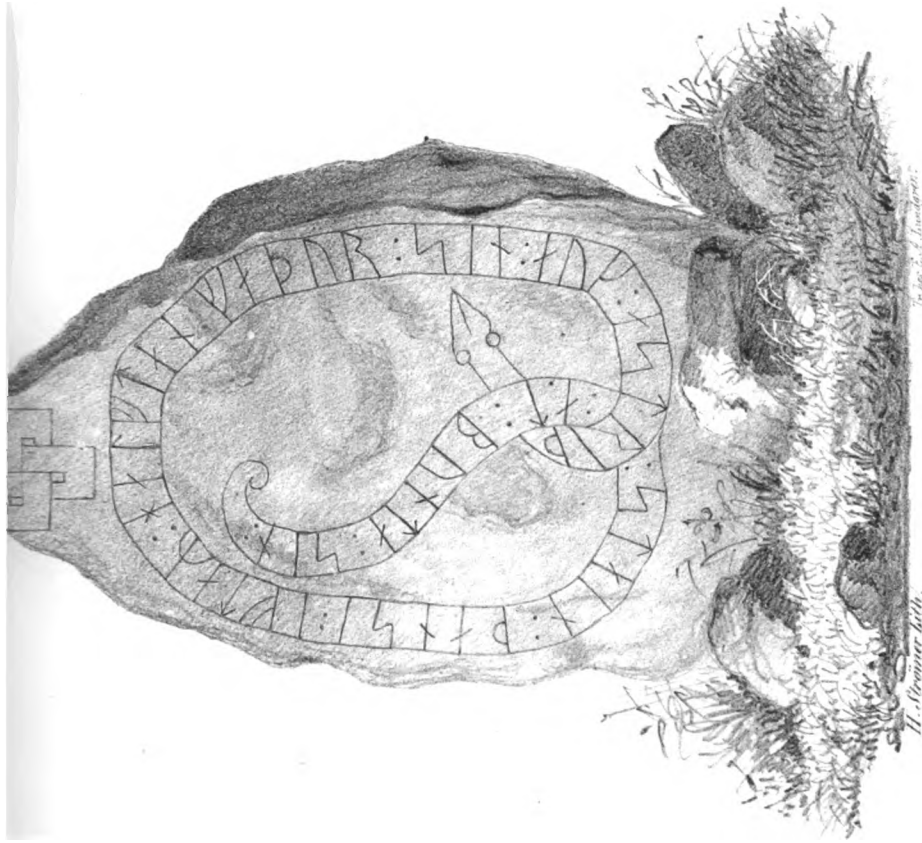
1. alu.

Fr. hoo E. L. Lundgren.

53.

ÖSTERGÖTHLAND.

Memmings hd., Kullersta sn., Odensåker.



Grav. G. F. Lundgren.

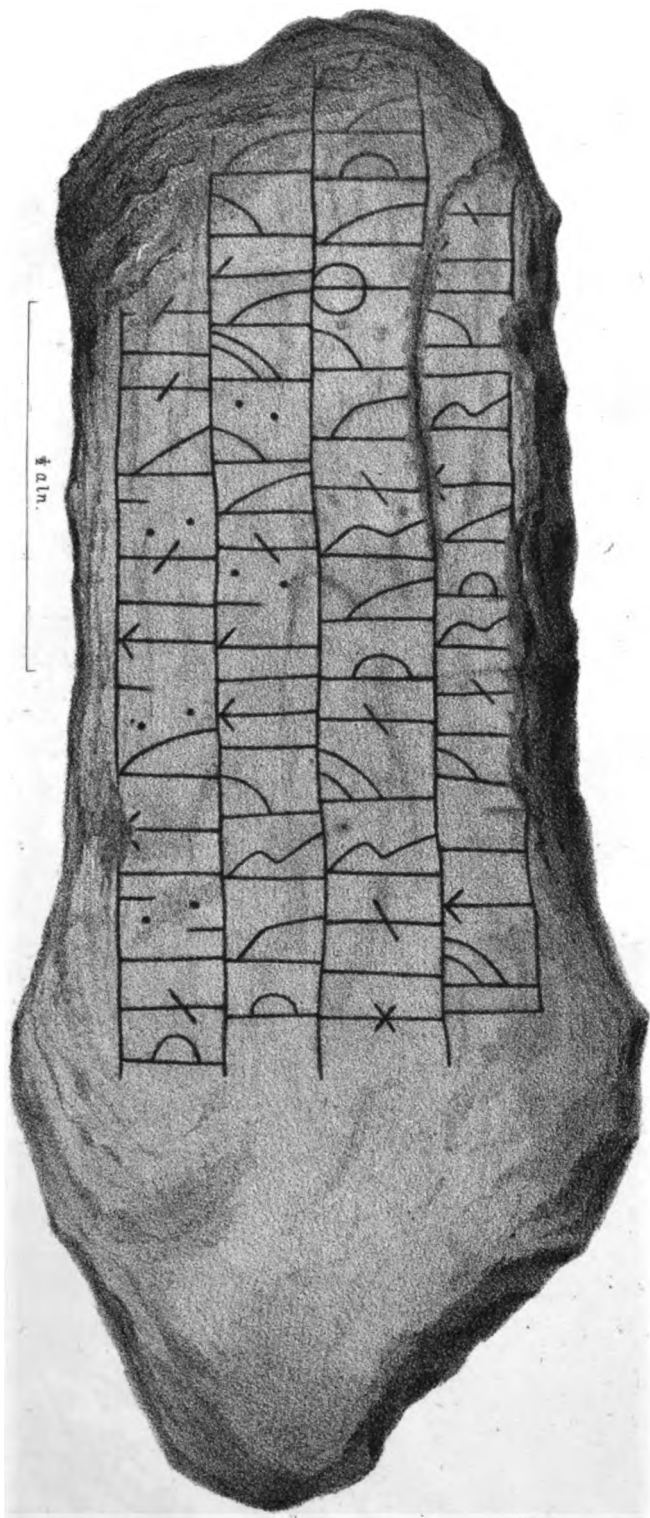
H. Swenzer lith.

*1 a. b.*

59.

ÖSTERGÖTHLAND.

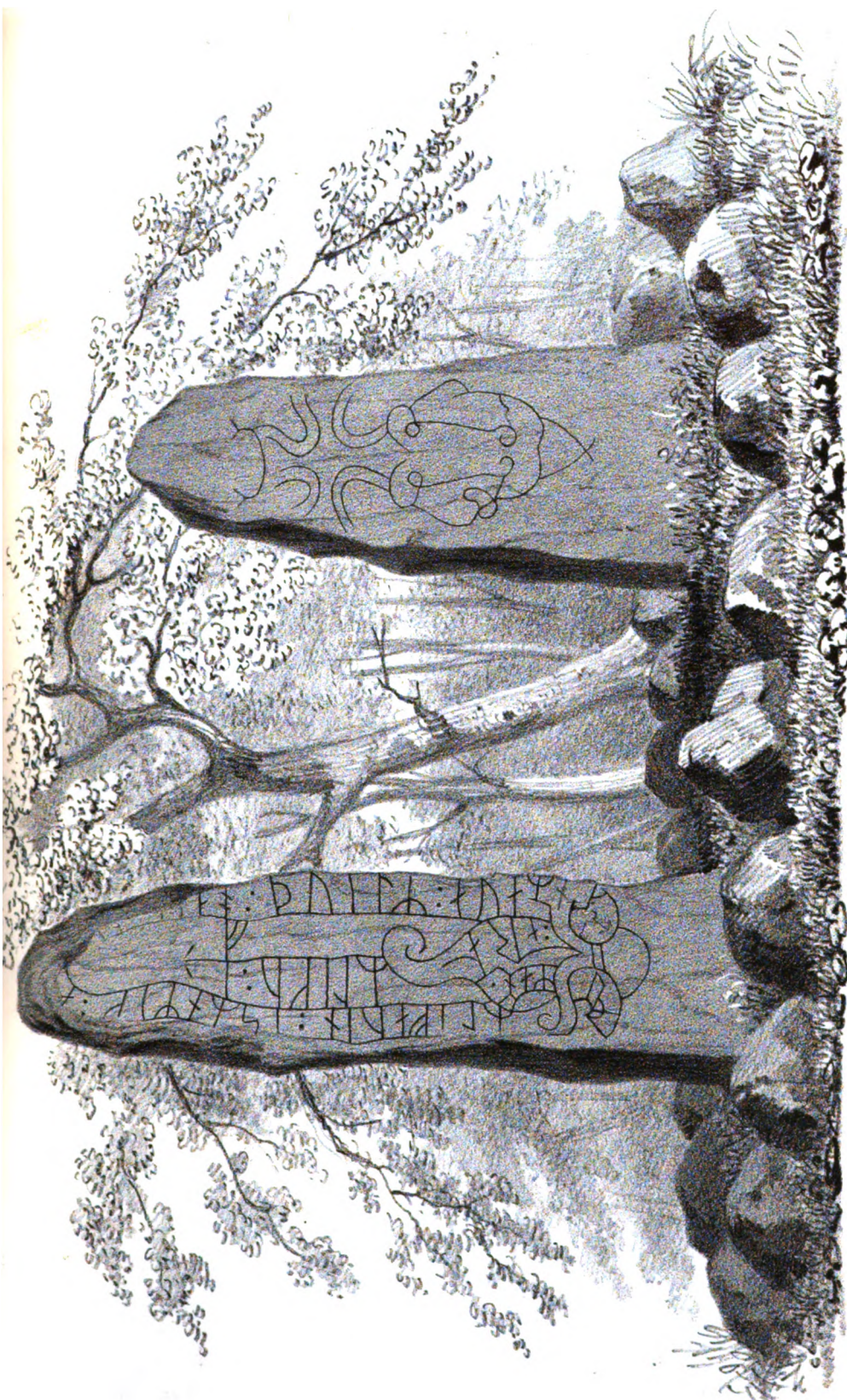
Åkerbo hd., Törnwalla an. Stratenfa.



60.

SÖDERMANLAND

ÖsterRekarne h.d., Stengvista sn. Kolunda

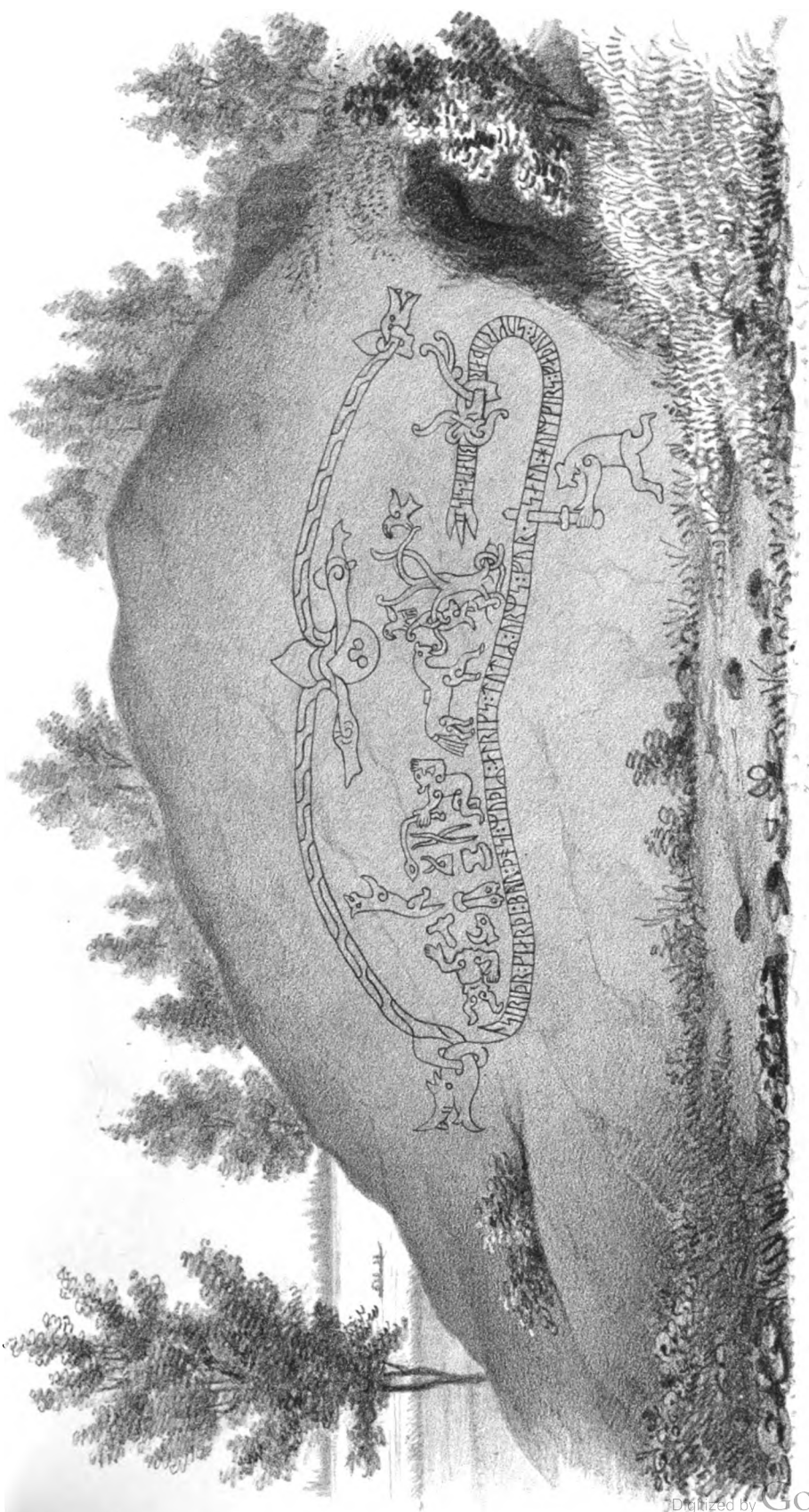


1 a/n

61 62.

SÖDERMANLAND

Öster Rekarne hd, Husby sn, Berga.



*S. Almar*

67

SUPERMANTANI

Oster Reka me hula hula's su. Yona



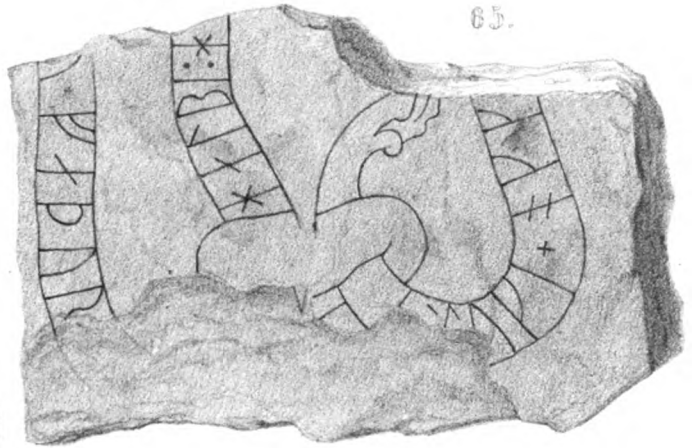
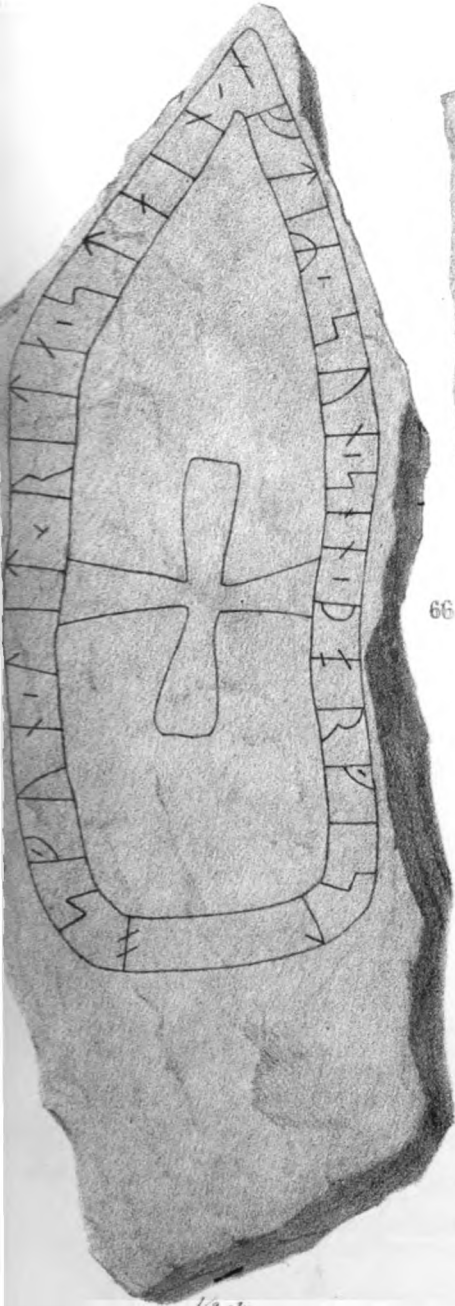
1 aln.

64.

UPLAND.

Sollentuna hd., Bromma sn, stora Engeby.





66



67

1/2 aln

1 aln

UPLAND.

65. Sollentuna hd. och Kyrka.

66. Vaxala hd., Upsala.

67. Vaxala hd. och sn., Gränby

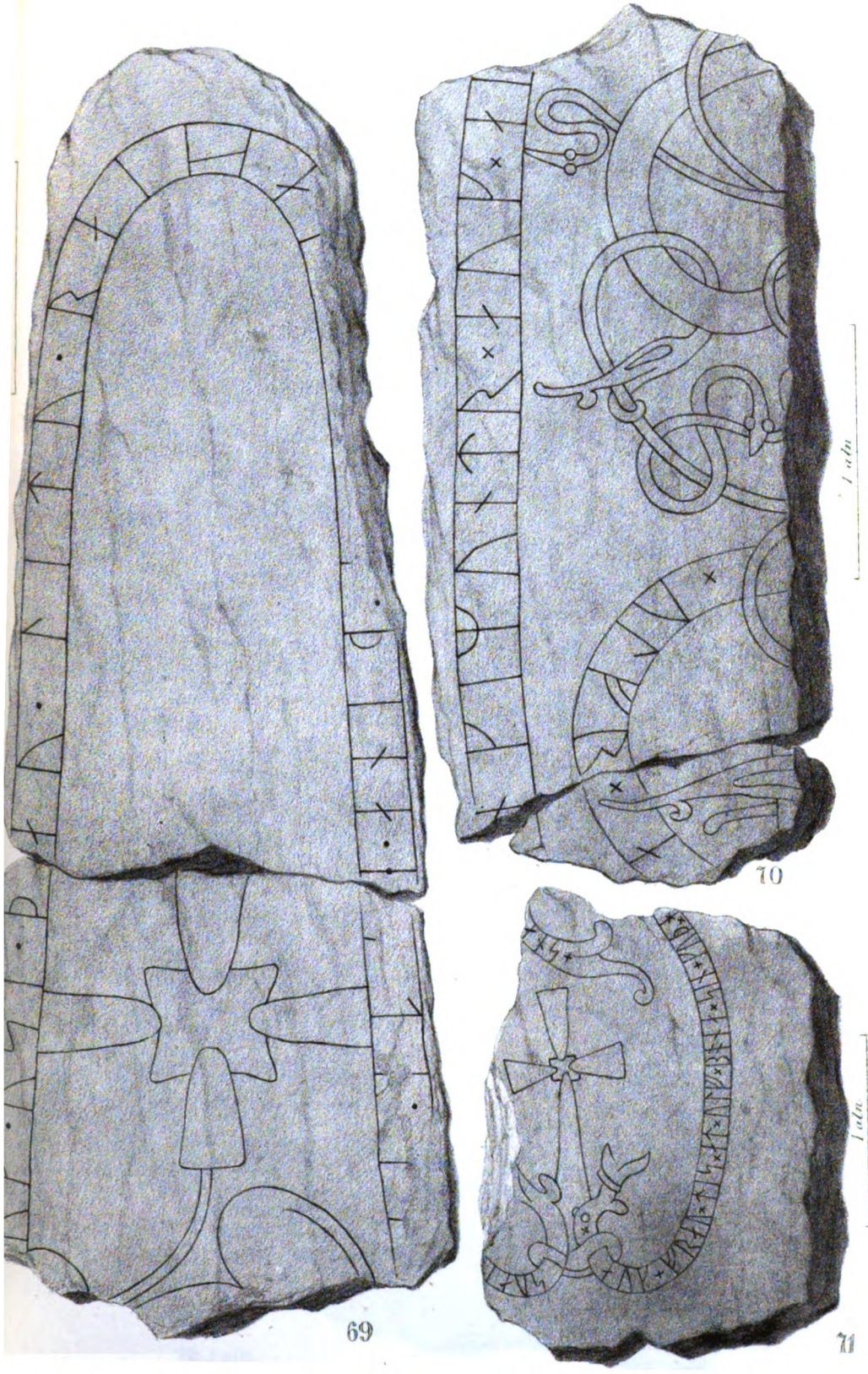


1 aln

68

UPLAND

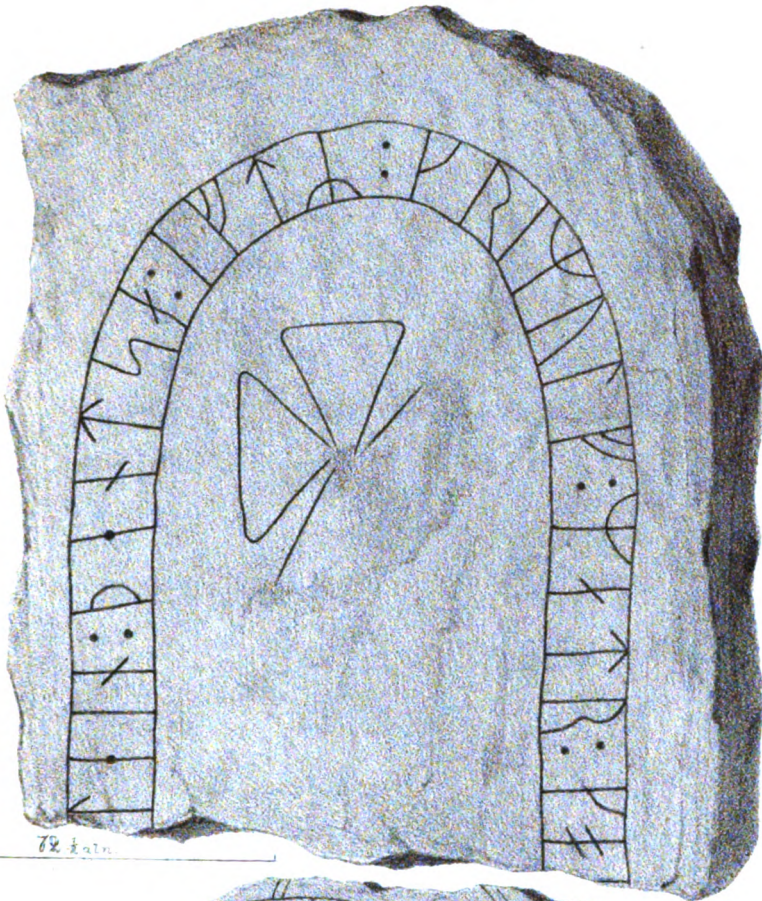
Erlinglundra öd. Haga sn, Thorslunda.



UPLAND. Sigtuna.

69. I en källarmur vid S<sup>t</sup> Olofs kyrka. 70. Vid Storgatan

71. Vid Storgatan.



72 1 a. n.



73 1 a. n.

### UPLAND

72. Erlinghundra hd, Sigtuna

73. Åsunda hd, Svingarns kyrka.



UPLAND  
Högskolan vid Uppsala

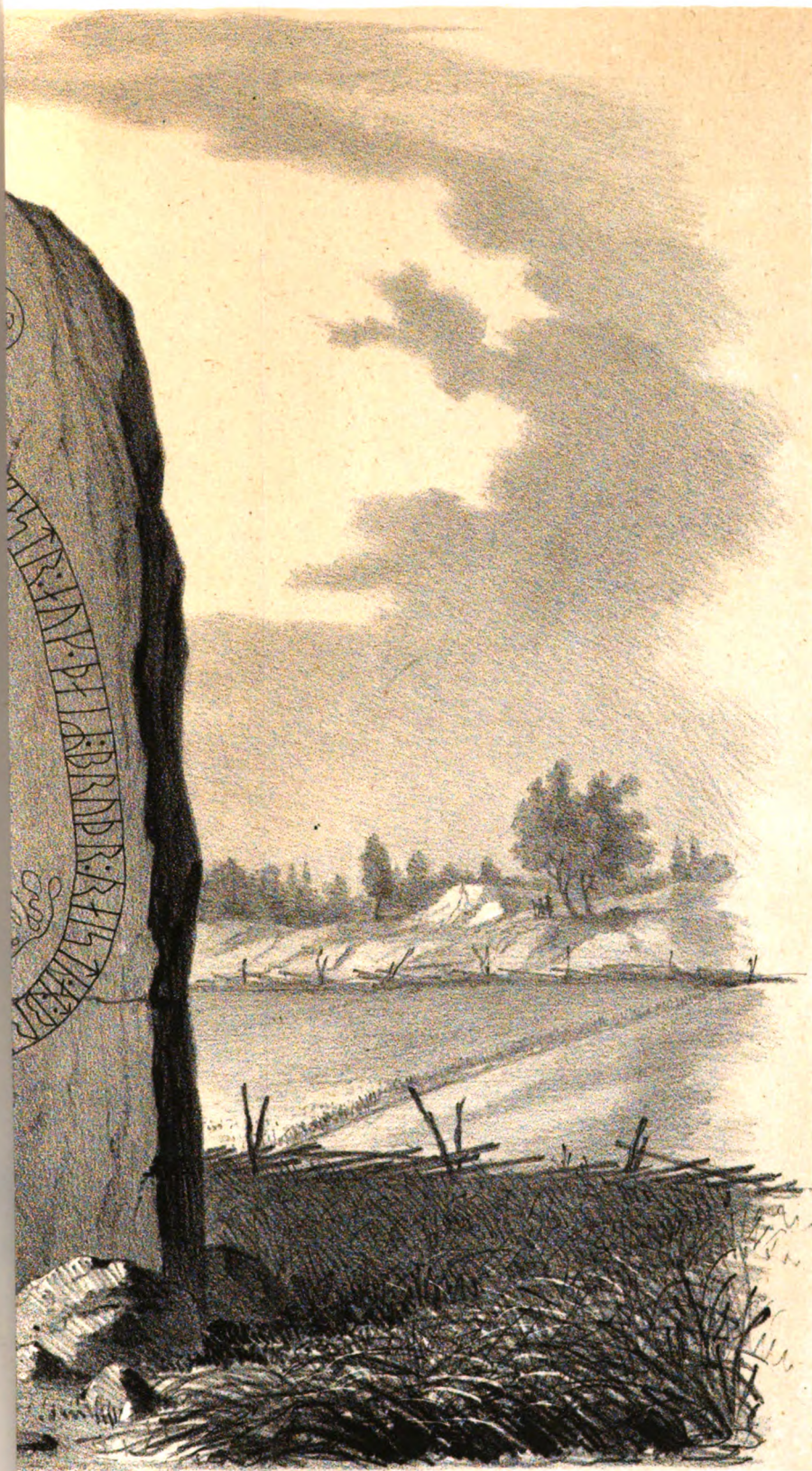


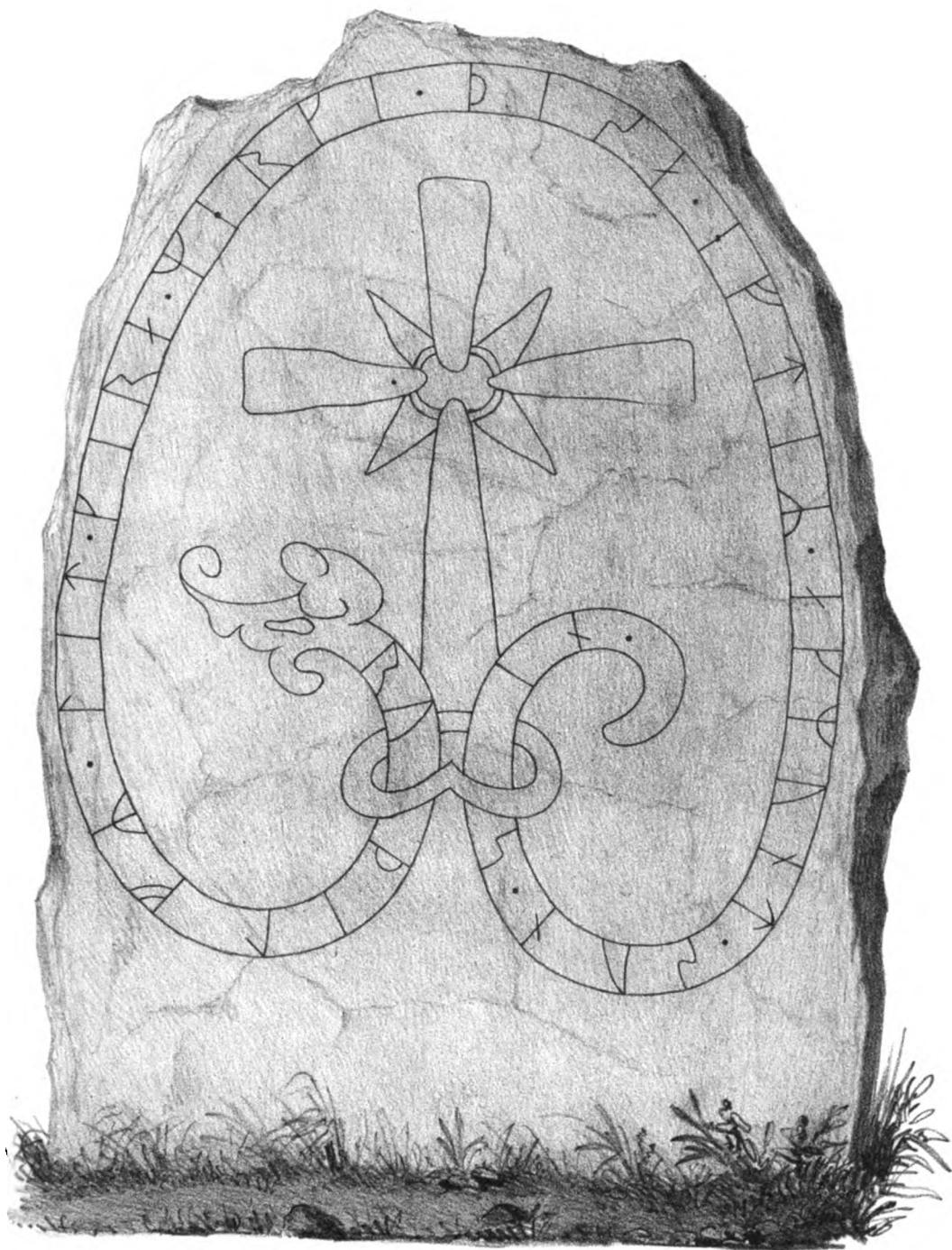
100

15

UPLAND

Högunda hed, Gryta ön, Söva.





17.  
1871.  
1871.



18



19



80



EPHON

Handwritten text in a Gothic script, likely a transcription of the runic inscriptions above. It appears to be a list or a set of notes related to the artifacts.

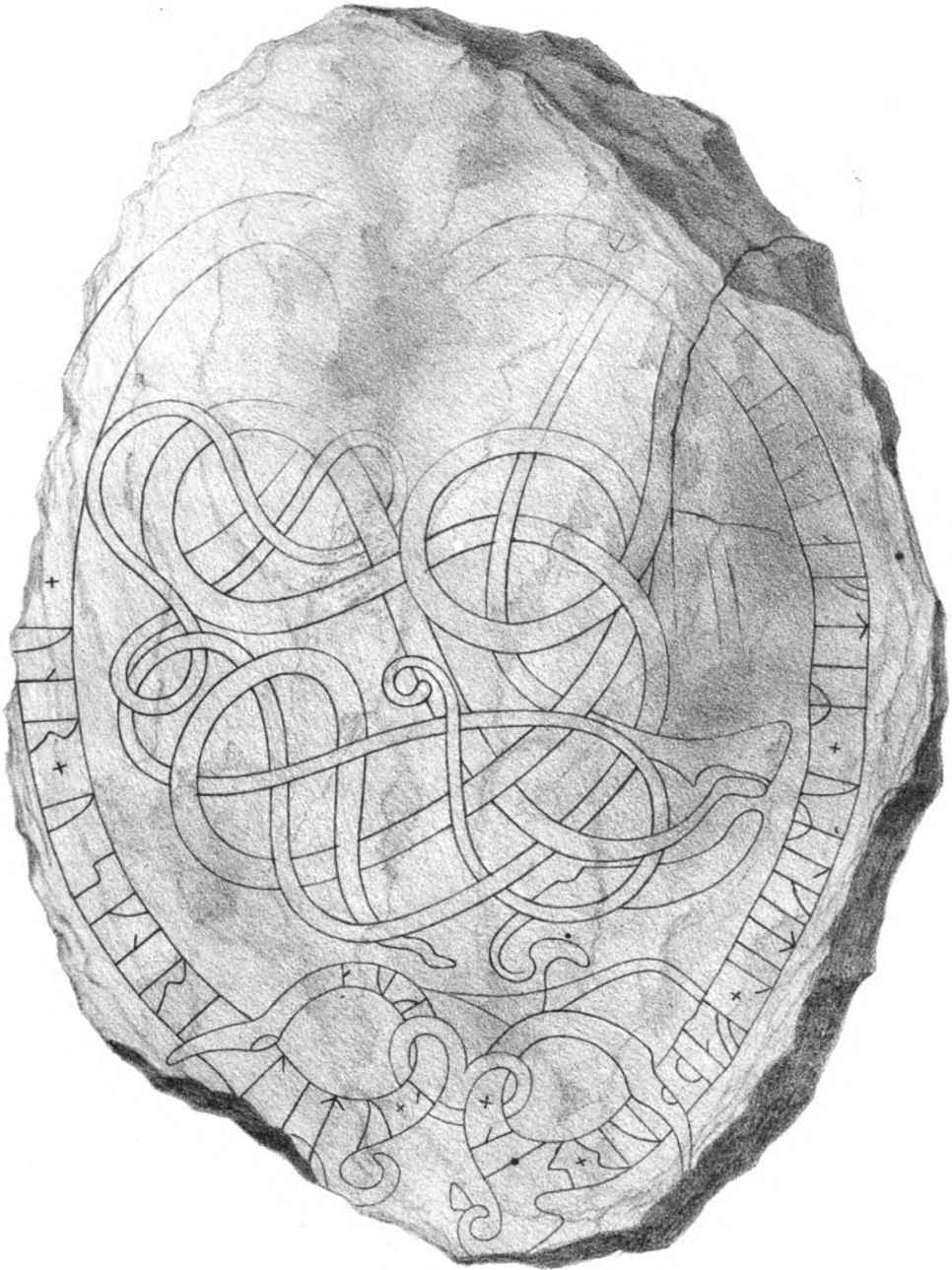
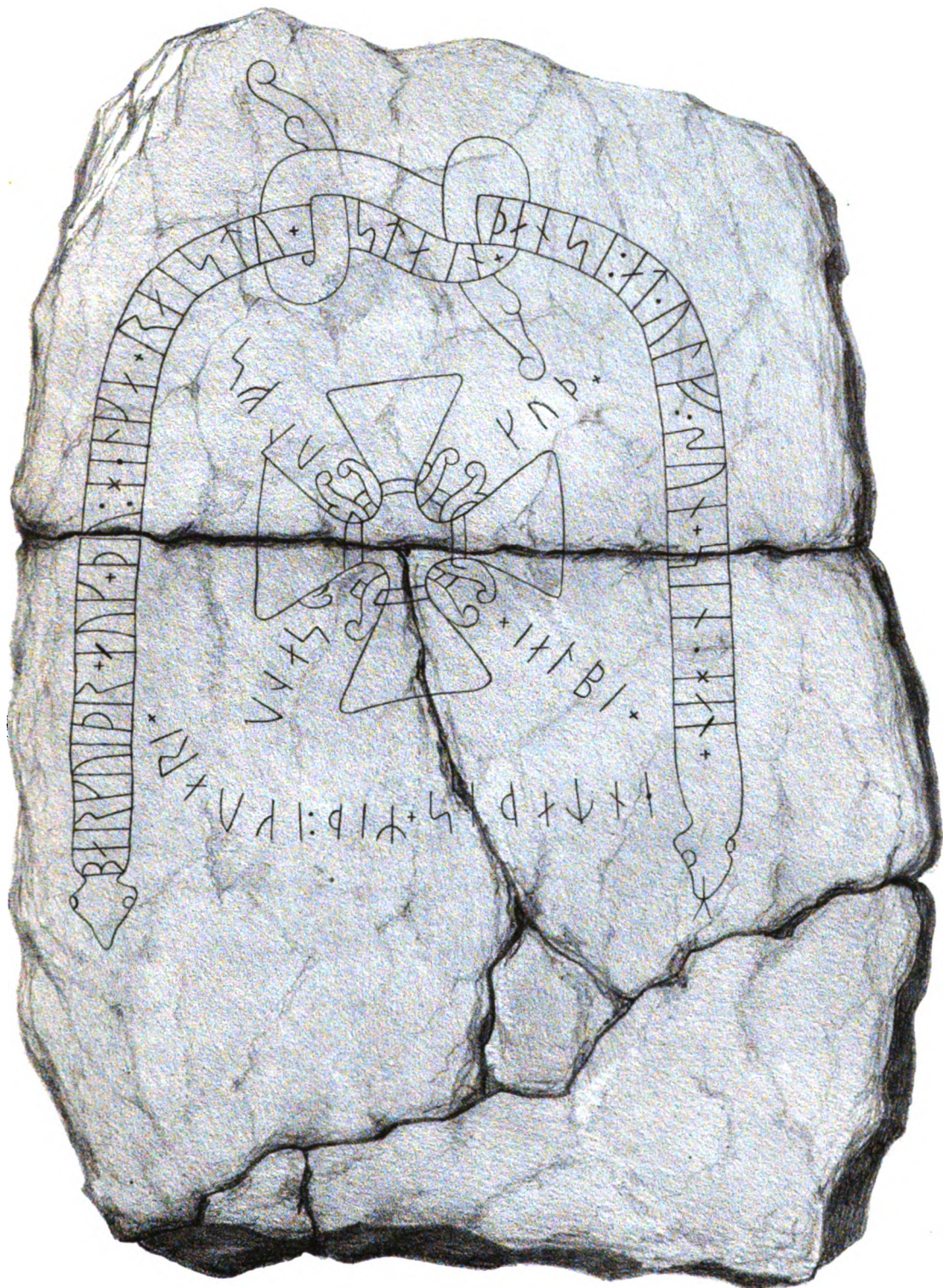


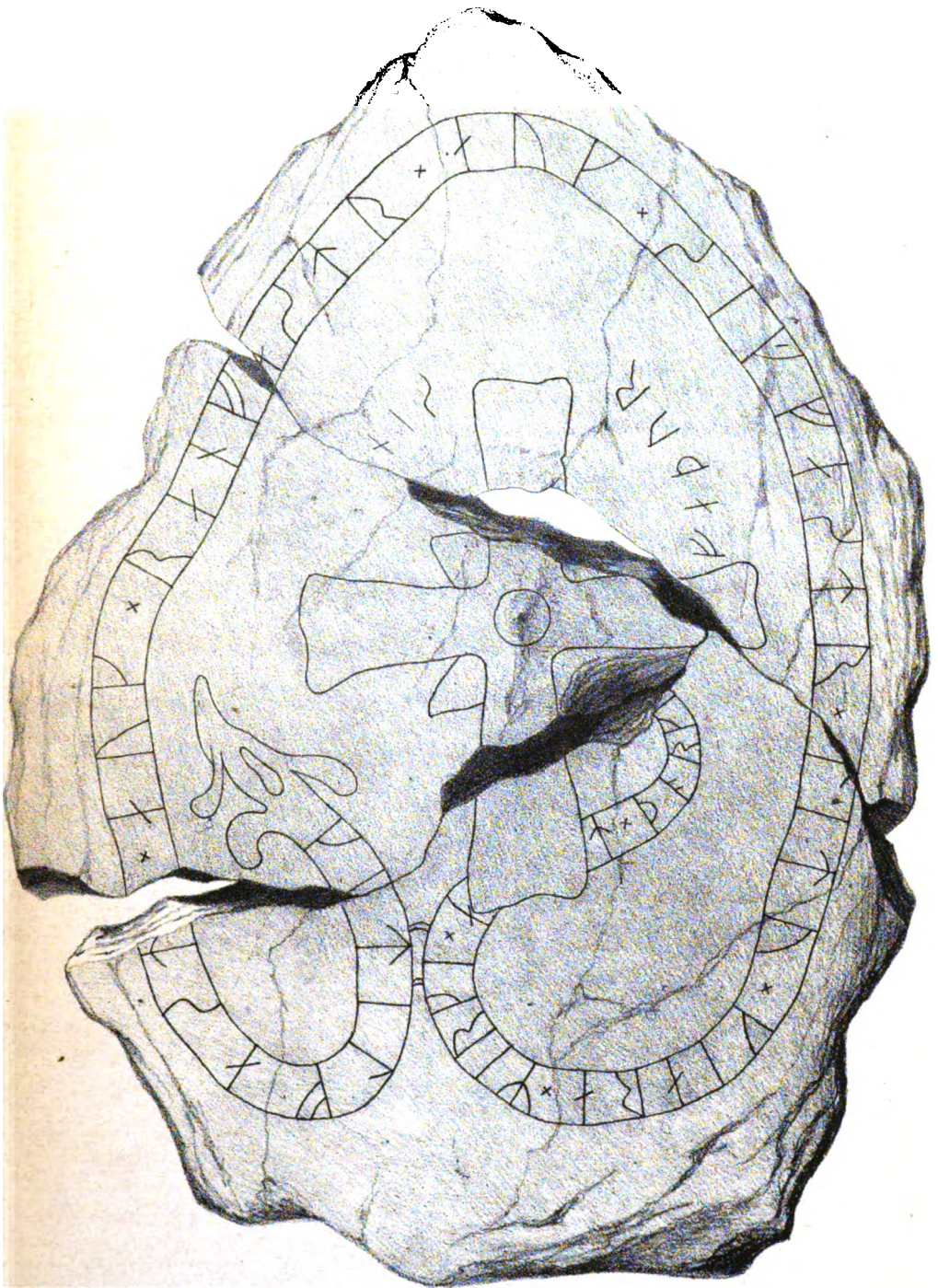
Fig. 1. The stone  
of the  
of the  
of the



Runenstein aus dem Jahre 1000  
aus dem Kirchhof zu  
Mantlinga bei  
Mantlinga im Kreis  
Mantlinga im Kreis



THE  
SOUTH MOUNTAIN  
MONUMENT

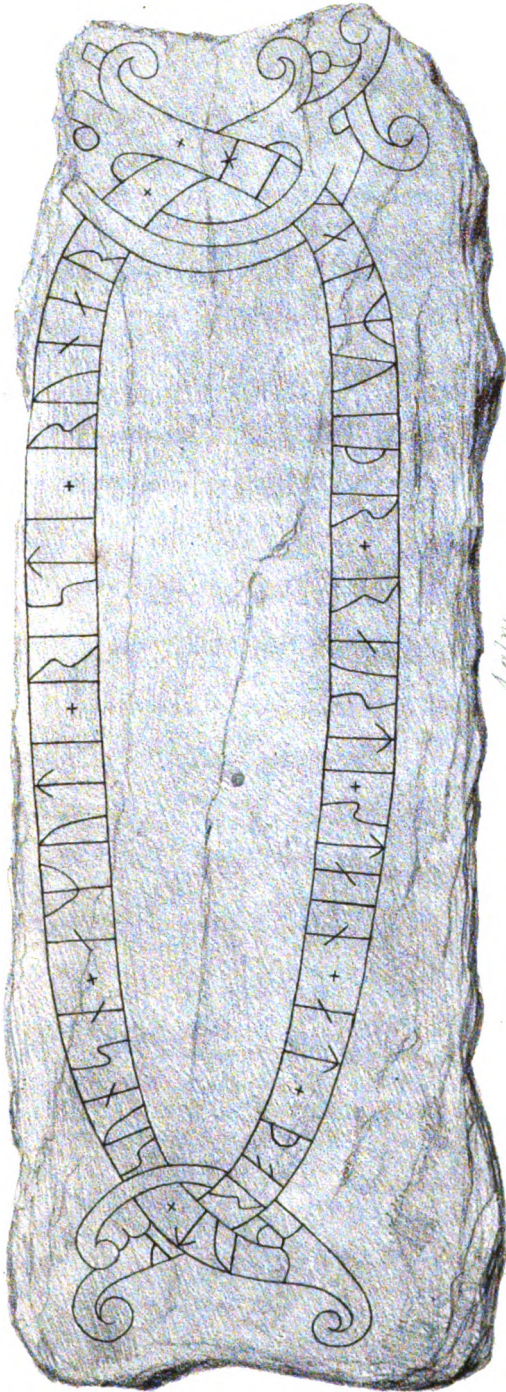


*Runen.*

87

ERDMANN

Sothems h. Dame an Varnstad



*Almu*

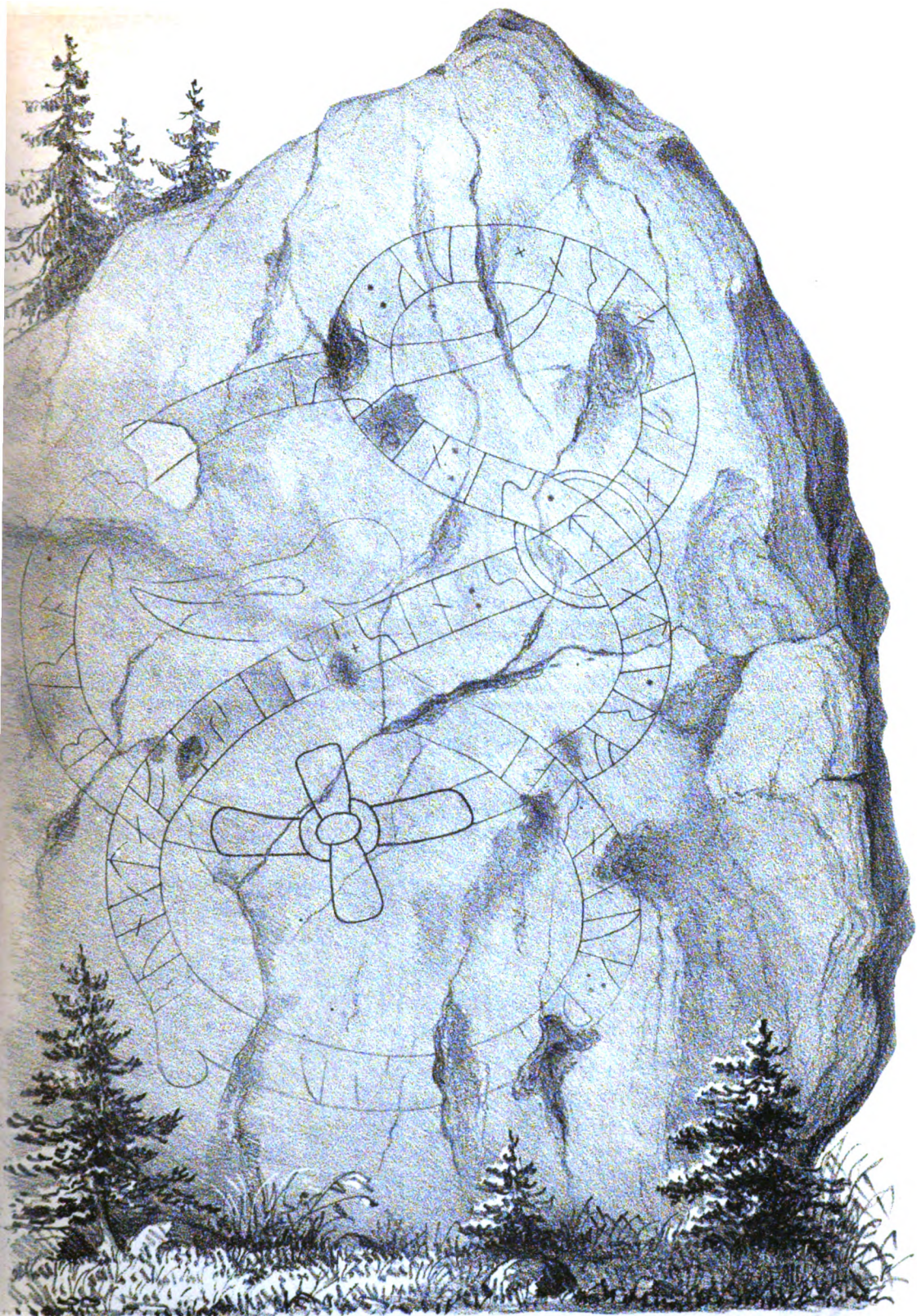
87

ANTHROPOMORPHIC

of the ... ..



Plate I  
 THE GREAT ROCK  
 (View of the front of the monument)



*100*

67.

SUDERMANLAND

Wester Ekearne hd. Thorshälla sn. Eelby.





*1.4 m*

83.

SÖDERMANLAND.

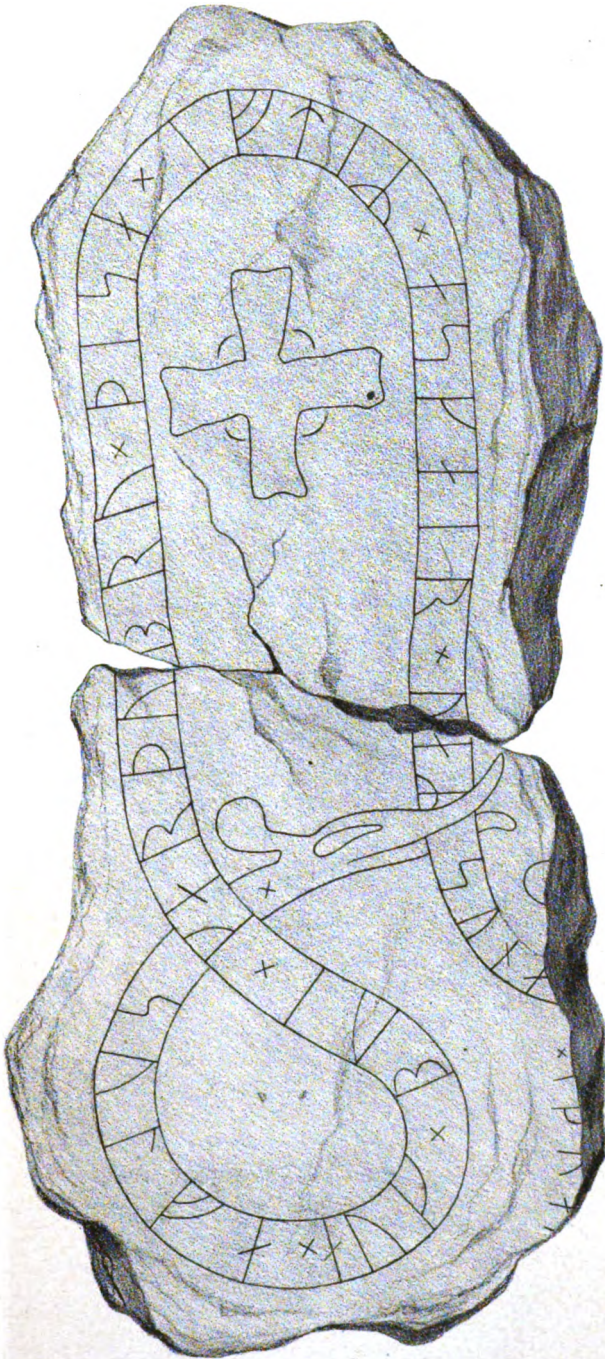
Öster Bekarne hd, Husby Kyrka.



90.

UPLAND.

Erlinghundra hä., Odensala sn., Kumla.

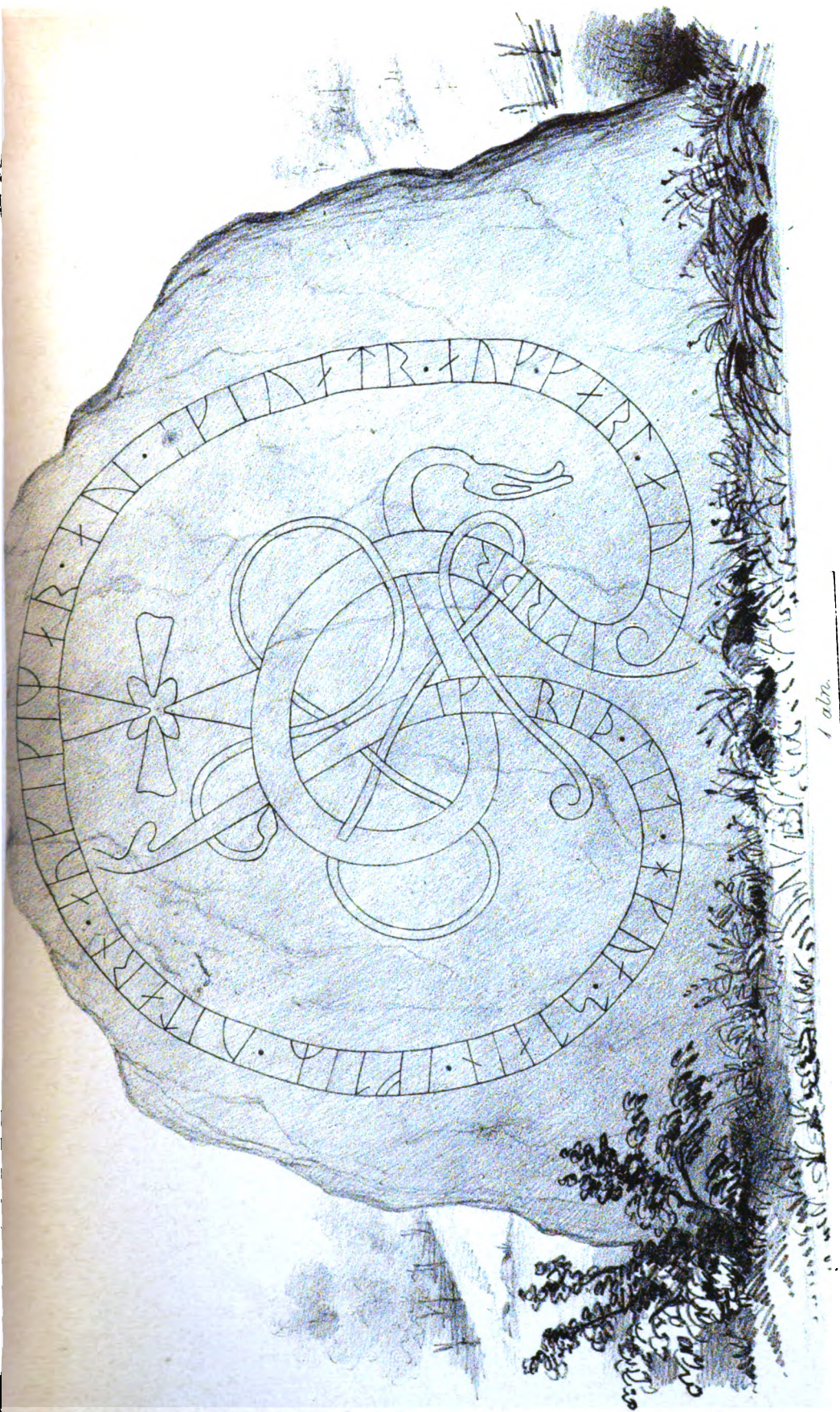


*1 alm.*

91.

UPLAND.

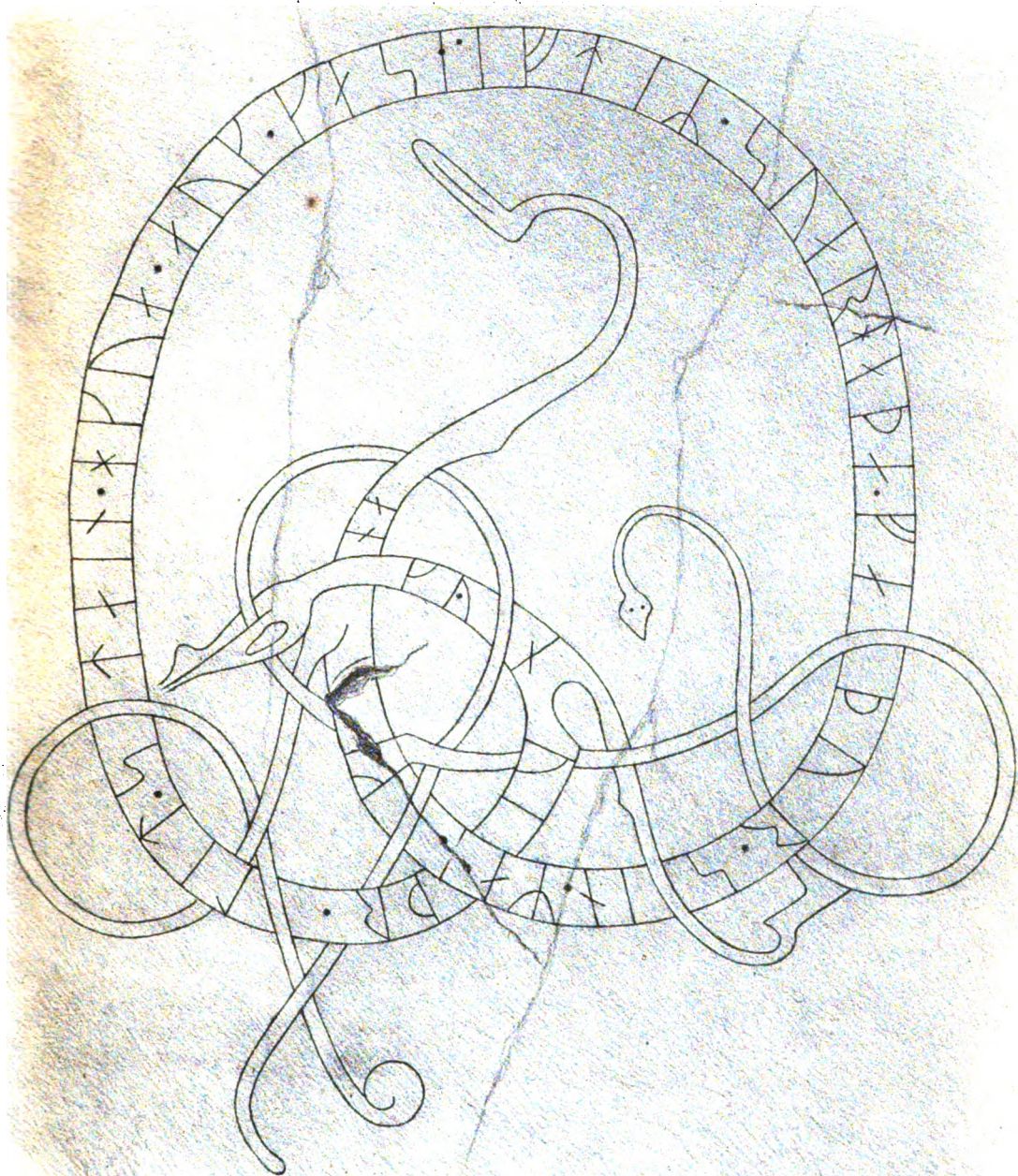
Erlinghundra hd., Knifstads sn., Vickby.



1 abn.

99.

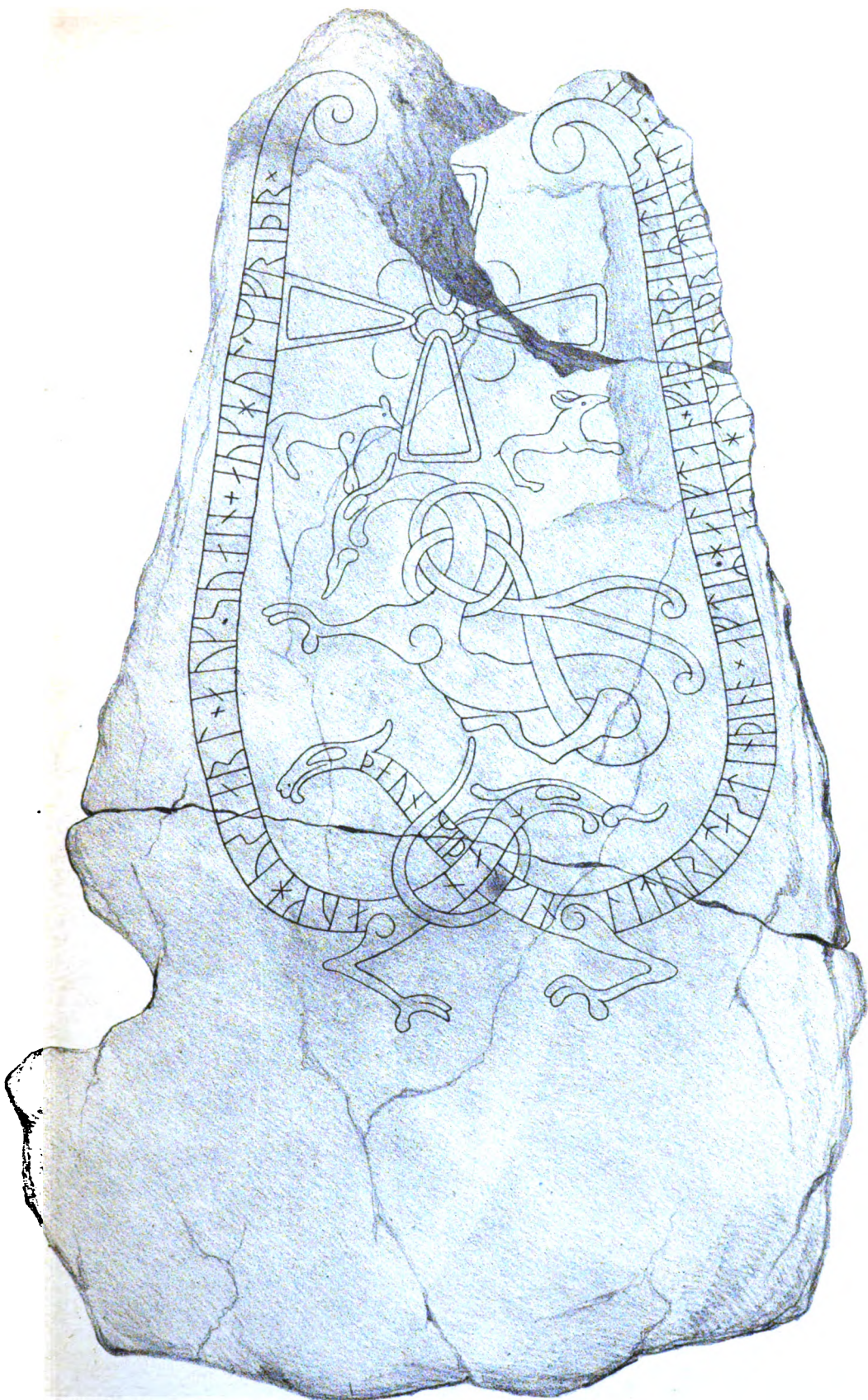
UPLAND. Femtiuhundra år, Skånela sn., Rubeberg.



*Näle*

93.

UPLAND. Wallentuna harad och socken, Näle.



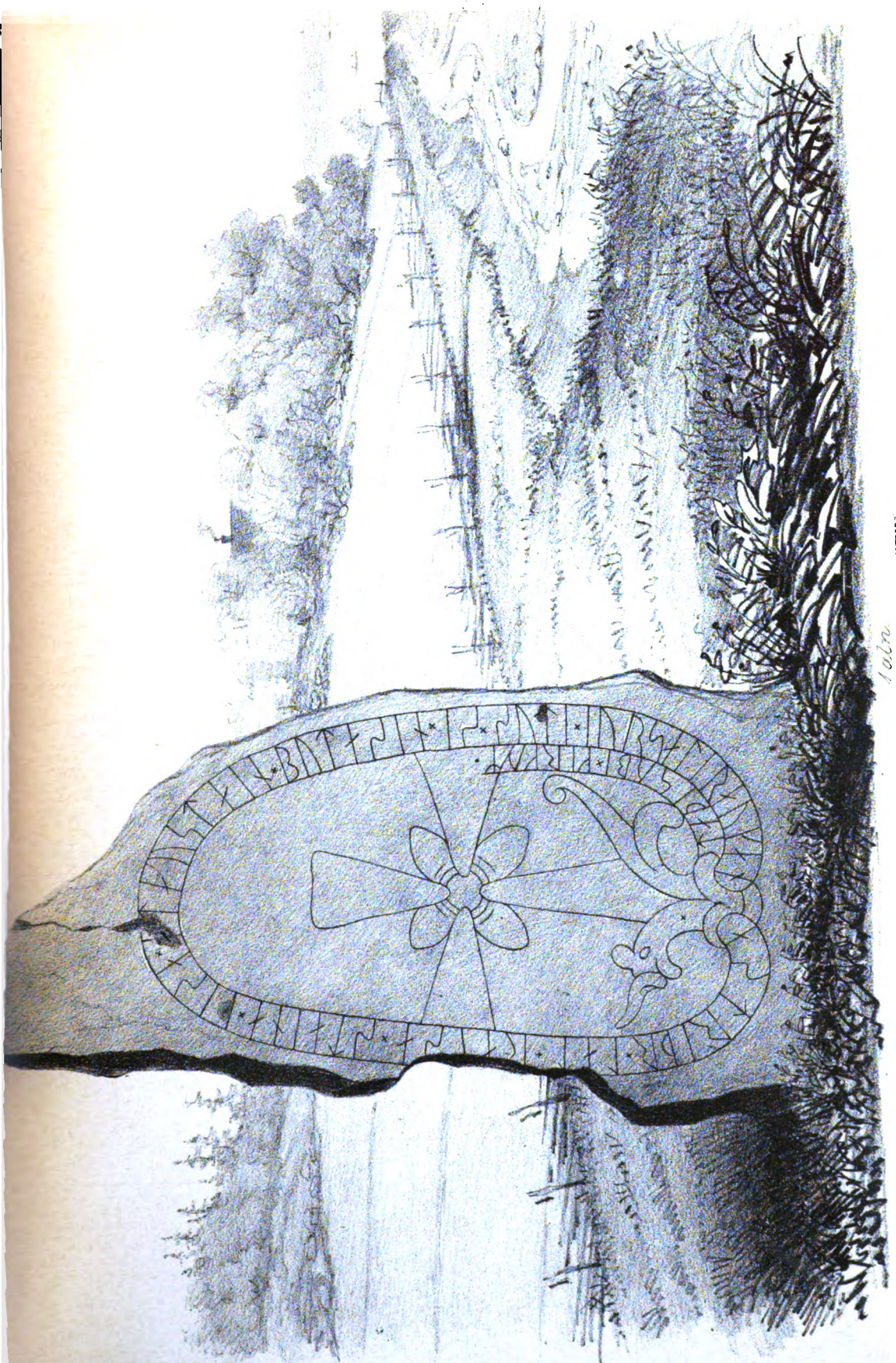
1 dm.

92.

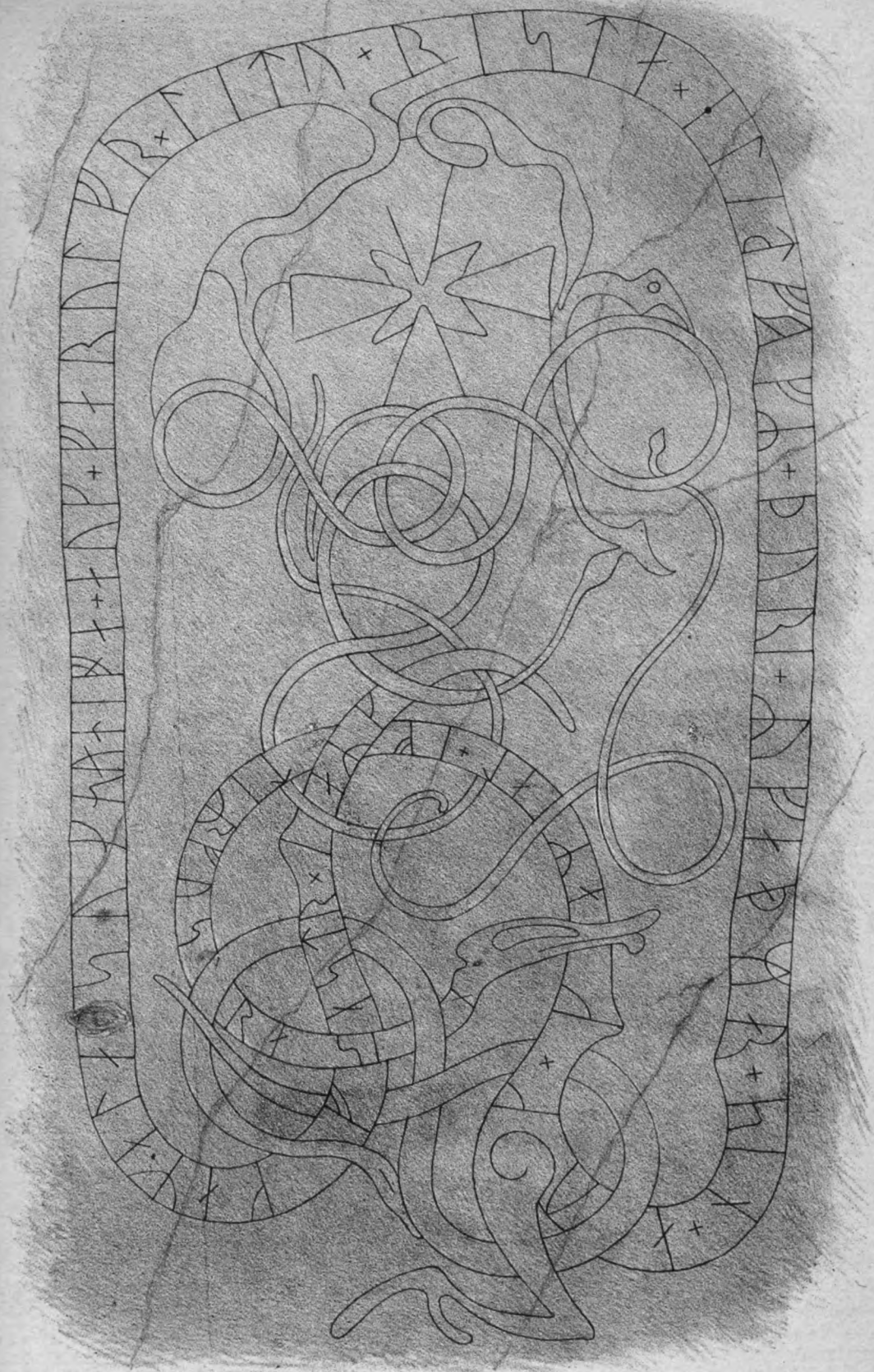
UPLAND.

Vallentuna hd, och sn. Lingsberg

Digitized by Google



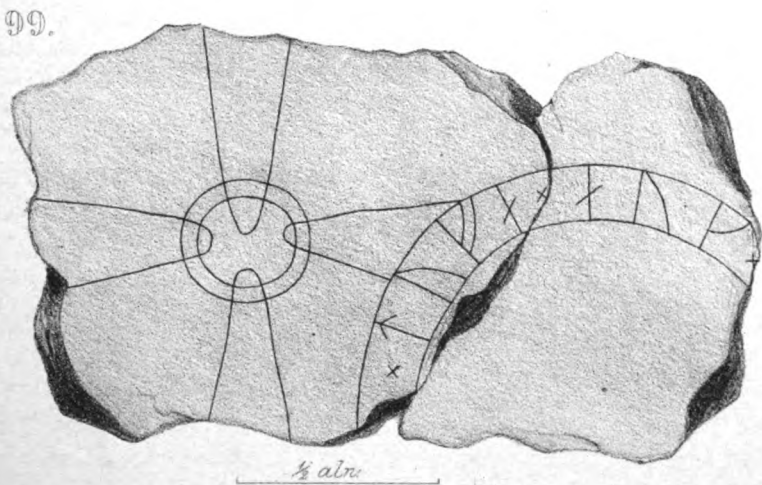
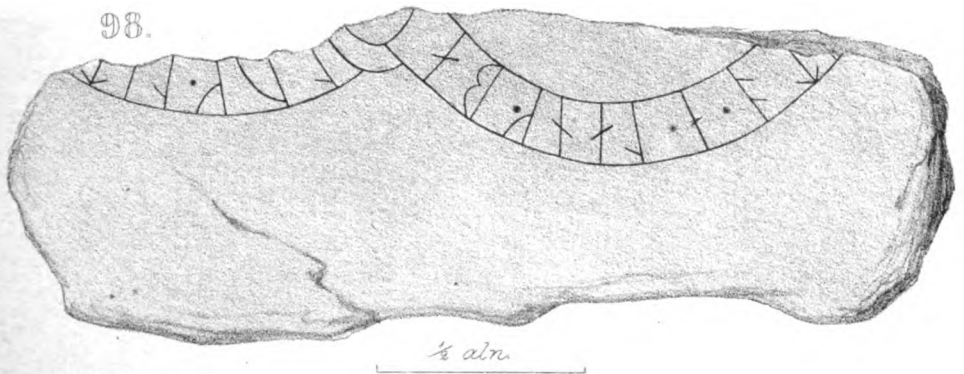
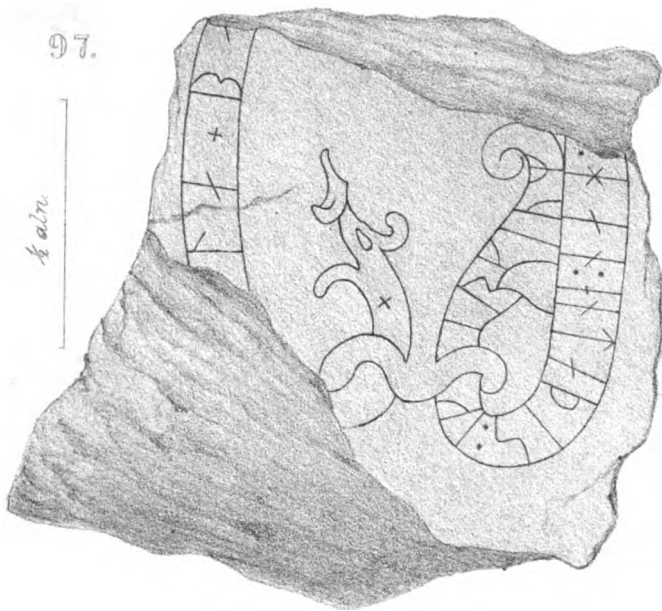
1. 10. 1870



1 aln.

96.



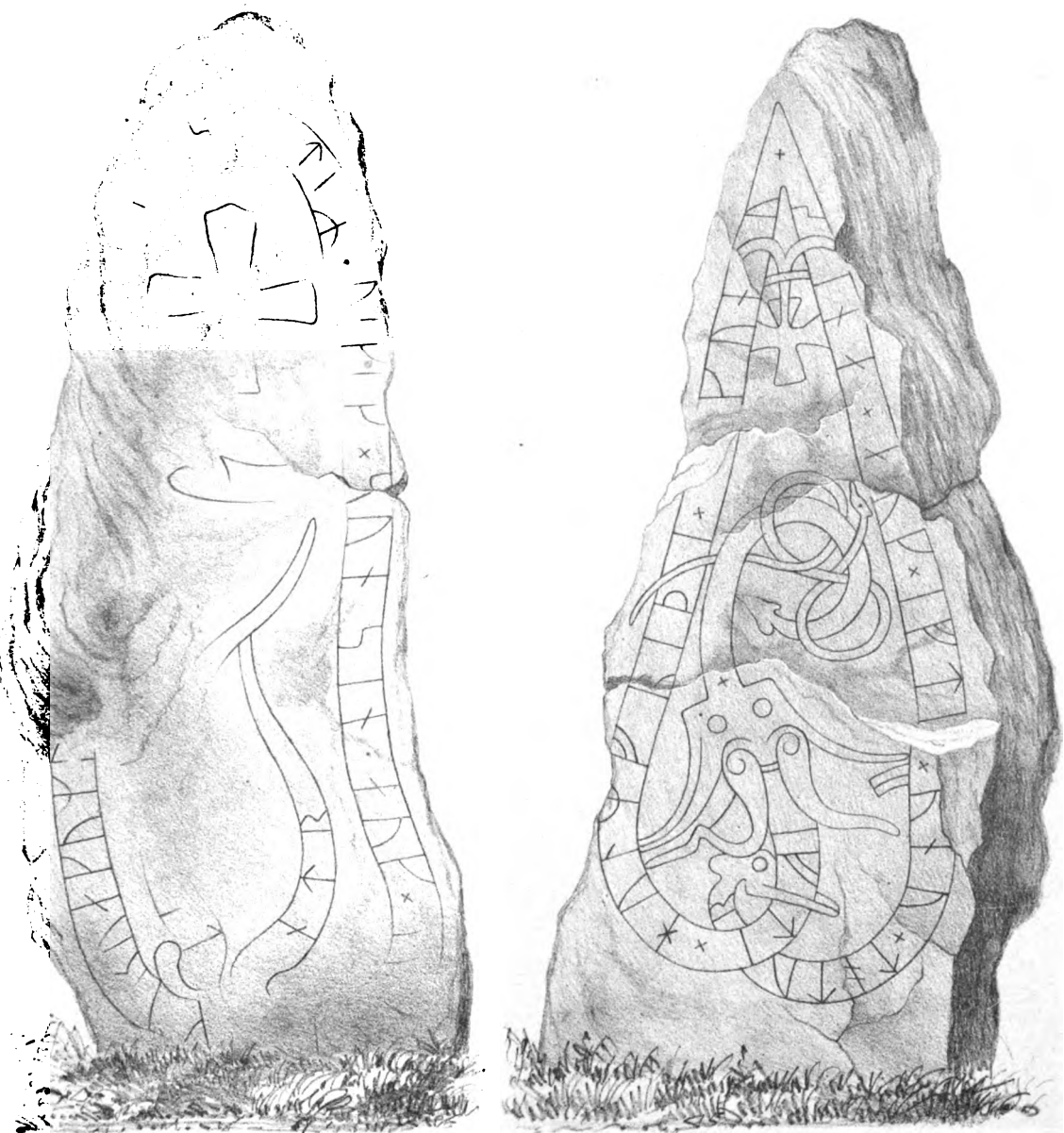


UPLAND

97. Danderyds Skeppslag, Täby sn., Broby.

98. - - - - - Täby Kyrka.

99. Seminghundra hd., Orkestads sn., Gröby.



*1. 200.*

100.

WELAND.

Southern h.d., Edg. gn., Antuna

